

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Zeynel SAYAR

İDARİ YARGILAMA HUKUKUNDA MAHKEME KARARLARININ AÇIKLANMASI
VE YANLIŞLIKLARIN DÜZELTİLMESİ

Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Zeynel SAYAR

İDARİ YARGILAMA HUKUKUNDA MAHKEME KARARLARININ AÇIKLANMASI
VE YANLIŞLIKLARIN DÜZELTİLMESİ

Danışman

Doç. Dr. Ahmet Kürşat ERSÖZ

Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Zeynel SAYAR'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Vahdettin AYDIN (İmza)

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Ahmet Kürşat ERSÖZ (İmza)

Üye : Doç. Dr. Hayri KESER (İmza)

Tez Başlığı: İdari Yargılama Hukukunda Mahkeme Kararlarının Açıklanması Ve Yanlışlıkların Düzeltilmesi

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 15/06/2020

Mezuniyet Tarihi : 13/08/2020

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İdari Yargılama Hukukunda Mahkeme Kararlarının Açıklanması Ve Yanlılıkların Düzeltilmesi” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

Zeynel SAYAR

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-SOYADI	Zeynel SAYAR
Öğrenci Numarası	20175228009
Enstitü Ana Bilim Dalı	Kamu Hukuku
Programı	İdare Hukuku
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora
Danışmanın Unvanı, Adı-SOYADI	Doç. Dr. Ahmet Kürşat ERSÖZ
Tez Başlığı	İdari Yargılama Hukukunda Mahkeme Kararlarının Açıklanması Ve Yanlışlıkların Düzeltilmesi
Turnitin Ödev Numarası	1368049195

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 139 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 10/08/2020 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 9

alıntılar dahil % 11'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelerle sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

10/08/2020
Doç. Dr. Ahmet Kürşat ERSÖZ

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	v
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
TEŞEKKÜR.....	ix
ÖNSÖZ	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AÇIKLAMA KAVRAMI İLE AÇIKLAMANIN TANIMI, AMAÇ VE KAPSAMI, KİŞİ HAKLARIYLA İLİŞKİSİ, HUKUKİ NİTELİĞİ VE KANUN YOLLARIYLA KARŞILAŞTIRILMASI

1.1. Açıklama Kavramı İle Açıklamanın Tanımı, Amaç ve Kapsamı.....	4
1.1.1. Tarihsel ve Kavramsal Olarak Açıklama.....	4
1.1.2. Açıklama Kurumunun Tanımı, Amaç ve Kapsamı	6
1.1.3. Hükmün Tamamlanması	8
1.2. Açıklama Kurumunun Kişi Haklarıyla İlişkisi.....	10
1.2.1. Genel Anlamda	10
1.2.2. Açıklama Kurumunun Kişi Hakları Bağlamında Değerlendirilmesi	13
1.3. Açıklama Kurumunun Hukuki Niteliği	16
1.3.1. Genel Anlamda	16
1.3.2. Hukuki Çare.....	17
1.3.2.1. Yargılamaya İlişkin Hukuki Çareler.....	18
1.3.2.1.1. İlk Derece Mahkemesi Yargılaması	18
1.3.2.1.2. Kanun (Başvuru) Yolları	19
1.3.2.1.3. Açıklama Ve Diğer Hukuki Çareler	22
1.3.2.2. Dava Dışı Hukuki Çareler	24
1.4. Açıklama Kurumunun Kanun (Başvuru) Yollarıyla Karşılaştırılması.....	24
1.4.1. Açıklama ve İstinaf Kanun (Başvuru) Yolu	24
1.4.2. Açıklama ve Temyiz Kanun (Başvuru) Yolu	26
1.4.3. Açıklama ve Yargılamanın Yenilenmesi Kanun (Başvuru) Yolu.....	28

1.4.4. Açıklama ve Karar Düzeltme Kanun (Başvuru) Yolu	30

İKİNCİ BÖLÜM

AÇIKLAMA TALEBİNİN KONUSU, AÇIKLAMA TALEP EDİLEBİLEN HALLER, AÇIKLANMASI MÜMKÜN OLAN HÜKÜM UNSURLARI, AÇIKLAMA TALEBİ VE TALEBİN İNCELENMESİ SÜRECİ

2.1. Açıklama Talebinin Konusu: Esasa İlişkin Nihai Karar (Hüküm).....	32
2.1.1. Nihai Karar (Hüküm) Kavramı.....	32
2.1.2. Açıklama Talebine Elverişlilik Yönünden Hükümlerin Değerlendirilmesi.....	33
2.1.3. Açıklanması Talep Edilebilen Kararlar	37
2.1.3.1. İlk Derece Mahkemesi Sıfatıyla Verilen Kararlar	38
2.1.3.2. İstinaf İncelemesi Sonucu Verilen Bölge İdare Mahkemesi Kararları.....	38
2.1.3.3. Danıştay'ın Temyiz Mercii Sıfatıyla Verdiği Kararlar	39
2.1.3.4. Yürütmeyi Durdurma Talebi Hakkında Verilen Kararlar	40
2.1.4. Açıklanması Talep Edilemeyen Kararlar: Ara Kararları.....	41
2.1.5. Açıklama Talebine Konu Edilebilme Bakımından Diğer Mahkeme ve Mercii Kararları.....	41
2.1.5.1. Tahkim Kararları	41
2.1.5.2. Ceza Mahkemesi Kararları	45
2.1.5.3. Sayıştay Kararları	48
2.1.5.4. Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları.....	50
2.1.5.5. Anayasa Mahkemesi Kararları	51
2.2. Açıklanması Mümkün Olan Hüküm Unsurları	54
2.2.1. Hüküm Fıkrası	54
2.2.2. Gerekçe.....	55
2.3. Açıklama Talep Edilebilen Haller	57
2.3.1. Kararın Yeterince Açık Olmaması	57
2.3.2. Kararda Birbirine Aykırı Hüküm Fıkralarının Bulunması	61
2.3.3. Sonradan Ortaya Çıkan Sebeplerle Kararın Yerine Getirilememesi	63
2.4. Açıklama Talebi	64

2.4.1. Açıklama Talep Etme Yetkisi.....	64
2.4.1.1. Taraflar	64
2.4.1.2. Taraf Vekilleri	64
2.4.1.3. Müdahil.....	65
2.4.1.3.1. İdari Yargıda Davaya Müdahale Kurumunun Uygulanabilirliği.....	66
2.4.1.3.2. Asli Müdahil.....	67
2.4.1.3.3. Fer'î Müdahil.....	68
2.4.1.4. Birden Fazla Kişinin Tek Dilekçeyle Dava Açması Durumu	69
2.4.1.5. Bağlantılı Davalarda Açıklama Talep Edilmesi	70
2.4.1.6. Üçüncü Kişilerin Açıklama Talep Etmesi	71
2.4.2. Açıklama Talebinde Hukuki Yarar Şartı	72
2.4.3. Talepte Bulunabilme Süresi.....	74
2.4.4. Açıklama Talepli Dilekçenin İçermesi Gereken Unsurlar	78
2.4.5. Talepte Bulunmanın Harca Tabi Olmadığı ve Talep Neticesinde Vekâlet Ücretine Hükmedilmeyeceği.....	80
2.4.6. Talebi İncelemekle Görevli ve Yetkili Mahkeme	80
2.5. Açıklama Talebinin İncelenmesi ve Dilekçenin Karşı Tarafa Tebliğinin İhtiyarılığı.....	82
2.6. Açıklama Talebi Hakkında Karar Verilmesi ve Bu Karara Karşı Başvuru Hakkı.....	84
2.6.1. Açıklama Talebinin Kabulüne Dair Karar.....	84
2.6.1.1. Açıklama Kararına Karşı Başvuru Hakkı.....	85
2.6.2. Açıklama Talebinin Reddine Dair Karar.....	86
2.6.2.1. Talebin Reddi Kararına Karşı Başvuru Hakkının Bulunmaması	87

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YANLIŞLIKLARIN DÜZELTİLMESİ

3.1. Yanlışlıkların Düzeltilmesinin Tanımı, Amaç ve Kapsamı	89
3.2. Yanlışlıkların Düzeltilmesinin Benzer Kurumlarla Karşılaştırılması	93
3.3. Yanlışlıkların Düzeltilmesine Başvurulabilen Haller.....	94
3.3.1. Tarafların Ad, Soyad ve Sıfatlarına İlişkin Yanlışlıkların Bulunması	95
3.3.2. Tarafların Talep Sonucuna İlişkin Yanlışlıkların Bulunması.....	96

3.3.3. Hüküm Fıkrasında Hesap Hatalarının Bulunması	98
3.4. Yanlışlıkların Düzeltilmesinin Talep Edilemeyeceği Haller	99
3.5. Yanlışlıkların Düzeltilmesini Talep Etmek İçin Süre Sınırının Bulunmadığı.....	103
3.6. Yanlışlıkların Düzeltilmesini Talep Etme Yetkisi.....	103
3.7. Talebinin Şekli, İncelenmesi ve Talep Hakkında Karar Verilmesinde Mahkeme Kararlarının Açıklanmasına İlişkin Kuralların Uygulanacağı.....	104
SONUÇ	106
KAYNAKÇA.....	112
EK 1- Mahkeme Kararında Bulunması Gereken Unsurlar	118
EK 2- Açıklama ve Yanlışlıkların Düzeltilmesi	121
ÖZGEÇMİŞ	124

KISALTMALAR LİSTESİ

AAÜT	Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi
AYİM	Askeri Yüksek İdare Mahkemesi
AYİMK	Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu
AYM	Anayasa Mahkemesi
BAM	Bölge Adliye Mahkemesi
Bkz.	Bakınız
c.	Cümle
CD	Ceza Dairesi
CGTİHK	Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
D.	Daire
Dan	Danıştay
DİDDK	Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu
E.	Esas
ed.	Editör
HB	Hukuk Bölümü
HD	Hukuk Dairesi
HMK	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
hzl.	Hazırlayan
İYUK	İdari Yargılama Usulü Kanunu
İÜHFM	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	Karar
RG	Resmî Gazete
T.	Tarih
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TMK	Türk Medeni Kanunu
UM	Uyuşmazlık Mahkemesi
UYAP	Ulusal Yargı Ağı Projesi
vd.	Ve Devamı
VDDK	Vergi Dava Daireleri Kurulu

Y.	Yargıtay
YHGK	Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YCGK	Yargıtay Ceza Genel Kurulu
§	Paragraf

ÖZET

Yargılama süreci neticesinde mahkemeler elde ettikleri sonuca göre karar verirler. Bu karar ile taraflar arasındaki uyuşmazlıkların çözülmesi amaçlanır. Kararın yeterli açıklıkta olması, taraflara tanınan haklar ve yüklenen borçların açık ve anlaşılır olması büyük önem arz etmektedir. Ancak hâkimin baktığı dosya sayısının fazlalığı, deneyimsizliği veya dikkatsizliği sebebiyle kararda anlam kapalılıkları veya çelişik hüküm fıkraları bulunabilir.

Hukuk sistemleri, kararın taşınması gereken asgari niteliklere sahip olmaması veya tarafların beklentilerini karşılamaması durumunda başvurabilecekleri hukuki çareler öngörmüştür. Açıklama ve yanlışlıkların düzeltilmesi bu çarelerden ikisidir.

Açıklama ve yanlışlıkların düzeltilmesi yollarıyla kararın değiştirilerek yerine bir yenisinin konulması değil hükmün daha belirgin ve tutarlı bir bütün haline gelmesi amaçlanmaktadır. Davanın tarafları, kararda birbirine aykırı hüküm fıkraları bulunması veya kararın yeterince açık olmaması hallerinde mahkemeye başvurarak kararın açıklanmasını ya da aykırılığın giderilmesini isteyebilir. Yanlışlıkların düzeltilmesinin konusu açıklamaya göre daha basit niteliktedir. Tarafların ad ve soyadına, sıfat ve talep sonucuna ilişkin yanlışlıklar ile hüküm fıkrasındaki hesap yanlışlıkları yanlışlıkların düzeltilmesi yoluyla giderilebilir.

Tez çalışmasının konusu idari yargılama hukukunda mahkeme kararlarının açıklanması ve yanlışlıkların düzeltilmesidir. Açıklama kurumuna tezin ilk iki bölümünde yer verilmektedir. Tezin son bölümü ise yanlışlıkların düzeltilmesini konu almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mahkeme, Açıklama, Yanlışlıkların Düzeltilmesi, Karar, İdari Yargılama Hukuku

SUMMARY
CLARIFICATION AND CORRECTION OF JUDGEMENT IN ADMINISTRATIVE
TRIAL LAW

As a result of trial process, courts decide in accordance with their results. With this decision, solving disputes between the parties is aimed. It is very important that the decision is clear enough, the rights granted to the parties and the debts incurred are clear and understandable. However, due to the high number of files the judge looks at, the judge's being inexperienced or inadvertence, the decision may contain gaps in meaning or contradictory provisions.

Legal systems, have envisaged legal solutions in case the decision may not have the minimum qualifications that they should have or if the parties do not meet their expectations. Clarification and correction are two of these solutions.

Through clarification and correction, making the judgement more clear and consistent instead of replacing the decision is aimed. The parties of the case may apply to the court if there is contradiction in the judgement or the clarification is not clear enough, and may request the clarification or the elimination of the contradiction. Subject of correction of judgement is simpler than the clarification of judgement. Mistakes related to the name and surname of the parties, designation, request result, and account mistakes in judgement can be changed through correction.

The subject of the thesis study is clarification and correction of judgement in administrative trial law. The clarification body is included in the first two sections of the thesis. The last part of the thesis deals with correction of judgement.

Keywords: Court, Clarification of judgement, Correction of judgement, Decision, Administrative Jurisdiction Law

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitiminin ve özel olarak da tez çalışmamın her aşamasında derin bilgi ve tecrübesiyle bana yol gösteren, maddi ve manevi her türlü desteğiyle yanımda olan Danışman Hocam Av. Doç. Dr. Ahmet Kürşat ERSÖZ'e ve yayımlanmamış ders notlarını paylaşma nezaketini gösteren Dr. Öğr. Üyesi Vahdettin AYDIN'a teşekkürü borç bilirim.

Tez çalışmamın tashihlerinde yardımları bulunan Ablam Av. Hatice SAYAR başta olmak üzere hayatımın her döneminde yanımda olan anne, babama ve bütün aileme teşekkürlerimi sunarım.

ÖNSÖZ

Tez çalışması, idari yargılama hukukunda mahkeme kararlarının açıklanması ve yanlışlıkların düzeltilmesi hakkındadır. Bu müesseselerin medeni usul hukukundaki karşılığı olan tavzih ve tashih çok sayıda makale, tez ve kitap çalışmasına konu edilmişken açıklama ve yanlışlıkların düzeltilmesi hakkındaki çalışmalar makale ve kitap bölümleriyle sınırlı kalmıştır. Anılan eksikliğin giderilmesine ve hukuk öğretisine katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Açıklama ve yanlışlıkların düzeltilmesinin İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda düzenleniş biçimi, öğretisi ve içtihatlar ışığında ele alınacaktır. Bu kurumların Türk hukukundaki yerine daha geniş bir perspektiften bakılabilmesi adına değişik mahkeme ve mercilerin usul düzenlemelerinde ele alınış biçimine ayrı başlıklar halinde temas edilecektir.

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na çeşitli konularda atıf yapması, adli yargının en yaygın yargı kolu olması ve emsal karar üretme potansiyelinin fazla olması nedeniyle açıklamanın adli yargıdaki karşılığı olan tavzih ayrı bir başlık altında anlatılmak yerine konunun içinde karşılaştırmalar yapılmak suretiyle incelenecektir. Yargıtay ve bölge adliye mahkemelerince verildiği halde idari yargı bağlamında da faydalı olabilecek kararlara eleştirileriyle birlikte yer verilecektir. Çalışmada adli yargı yerlerince verilen kararlara sıkça başvurulmasının bir diğer sebebi Danıştay kararlarına erişimin sınırlı olmasıdır. Gerçekten de açıklama ve yanlışlıkların düzeltilmesini konu alan makale ve kitap bölümleri incelendiğinde buralarda yer verilen kararların çoğunluğunun aynı kararlar olduğu görülecektir. Yüksek mahkeme içtihatlarına erişimin rahat olmasının idari yargı öğretisi ve uygulamasına katkı sağlayacağı gerçeği izah edilmeye muhtaç değildir. Bu itibarla Danıştay kararları ulaşılabilir nitelikte olmalı, kararların hepsi elektronik ve/veya basılı olarak yayımlanmalıdır.

Açıklama ve yanlışlıkların düzeltilmesi müesseselerinin hak arama özgürlüğüne ve genel anlamda hukuka uygun bir şekilde yorumlanıp uygulanması amaçlanmıştır. Yapılabilecek değişikliklere katkı sunmak için çalışmanın sonuç bölümünde İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 29. ve 30. maddeleri yeniden ele alınacaktır.

GİRİŞ

Hukuk sistemleri, toplumsal yaşamın hemen her alanını farklı düzeydeki normlarla düzenlemektedir. Bu düzenlemeler ile uyulması gereken hukuk kuralları ve bu kurallara uymamanın yaptırımları kişilere önceden bildirilir. Kişiler de var olan ve kendileri tarafından bilinen/bilinmesi gereken kurallara göre yaşamlarını sürdürmeye çalışmakta, aksi davranışın sonuçlarını öngörebilmektedirler.

İdare/ idareyi temsil eden kamu görevlisi kimi zaman istemeyerek kimi zaman da bilerek ve isteyerek hukuk düzeninin çizdiği sınırların dışına çıkar. İşte devlet ve devletin yürürlüğe koyduğu hukuk sistemi bu durumu ortadan kaldırmak için harekete geçer. Zira devlet aygıtı herkesin uyacağı kuralları koyma ve uygulama yetkisini tekeline bulundurduğu gibi bu kurallara uyulmaması halinde yaptırım uygulama yetkisini tekeline almış; kişilerin kendi hakkını kendisinin almasını yasaklamıştır. Modern sistemlerde kuvvetler ayrılığı prensibinin bir gereği olarak hukuk kurallarına uymamanın yaptırımını uygulama ve her türlü hukuki uyuşmazlığı çözme yetkisi kural olarak sadece bağımsız ve tarafsız yargı organlarına tanınmıştır. Kanunun öngördüğü şekilde kurulup çeşitli usul ilkeleri çerçevesinde faaliyet gösteren bu organlar verdikleri kararlar ile kişilerin haklarını elde etmelerini sağlamaya ve bozulan hukuk düzenine verilen zararları en aza indirmeye çalışmaktadır.

Ülkemizde 2017 yılında yapılan anayasa değişikliğiyle Askeri Yargıtay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi kaldırılmıştır. Anayasa'nın Yüksek Mahkemeler başlığı altında düzenlenen mahkeme sayısı Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay ve Uyuşmazlık Mahkemesi olmak üzere dörde indirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi; anayasa yargısı konusunda tek yetkili ve görevli mahkeme olup kanunların, cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve TBMM İçtüzüğü'nün Anayasa'ya uygunluğunu şekil ve esas yönünden, Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil yönünden denetler. Görülmekte olan bir davada ortaya çıkan Anayasa'ya aykırılık iddiası/kanısı hakkında somut norm denetimi yoluyla karar verir. Bireysel başvuruları ve siyasi partilerin kapatılması taleplerini karara bağlar, siyasi partilerin mali denetimini yapar. Yüce Divan sıfatıyla Cumhurbaşkanını, TBMM Başkanını, Cumhurbaşkanı yardımcılarını, bakanları, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet

Başsavcı vekilini, Hâkimler ve Savcılar Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı yargılar¹.

Adli yargı teşkilatı, hukuk ve ceza mahkemelerinden oluşmaktadır. Ceza mahkemeleri, davanın kamusal yönünün ağır bastığı, işlenen fiilin suç olduğunun sabit olması halinde sanığın cezalandırılmasına veya sanık hakkında güvenlik tedbirinin uygulanmasına karar verildiği mahkemelerdir. Hukuk mahkemeleri ise, eşit güçteki kişilerden müteşekkil tarafların iddia ve savunmaları kapsamında yargılamanın yapıldığı ve bireysel faydanın ön planda olması sebebiyle tarafların dava konusu üzerinde kural olarak serbestçe tasarruf ettikleri, hâkimin davayı aydınlatma ödevinin sınırlı olduğu mahkemelerdir. Yargıtay, adli yargı yerlerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı yerine bırakmadığı karar ve hükümleri temyiz mercii sıfatıyla inceler. Kanunda gösterilen belli davaları ise hem ilk hem de son derece mahkemesi olarak inceleyip karara bağlar².

İdari yargı teşkilatı, idare ve vergi mahkemelerinden oluşur. İdari davalarda davalı taraf daima idaredir. İdare, kamu gücü ayrıcalıklarını kullanarak tek yanlı, icrai ve hukuka uygunluk karinesinden yararlanan işlemler tesis edebildiği için bireylere nazaran daha güçlü bir hukuki statüdedir. İdari yargı da idarenin üstün ve ayrıcalıklı bir biçimde icra ettiği işlem ve eylemler hakkındaki hukuki uyuşmazlığı çözmekle görevli yargı koludur. Danıştay, idari yargı yerlerince verilip kanunun başka bir idari yargı yerine bırakmadığı karar ve hükümleri temyiz mercii sıfatıyla inceler. Kanunda gösterilen belli davaları ise hem ilk hem de son derece mahkemesi olarak inceleyip karara bağlar³.

Uyuşmazlık Mahkemesi, adli ve idari yargı yerleri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak karara bağlar. Diğer mahkemelerle Anayasa Mahkemesi arasında çıkan görev uyuşmazlıklarında ise Anayasa Mahkemesi'nce verilen karar esas alınır⁴.

Kişiler, hukuka uygun dava dışı yöntemlerle çözemedikleri uyuşmazlıkları hukuk kuralları çerçevesinde ve hakça çözümlenmesi için yargı organlarına başvururlar. Mahkemeler de usul ilkeleri çerçevesinde yaptıkları yargılama neticesinde karar verirler. Uzun, zahmetli ve masraflı bir süreç sonucunda verilen kararın dosyanın içeriğiyle uyumlu

¹Anayasa Mahkemesi'nin görevleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Anayasa madde 148 ve 6216 Sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun madde 3.

²Yargıtay'ın görevleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Anayasa madde 154 ve 2797 Sayılı Yargıtay Kanunu madde 13.

³Danıştay'ın görevleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Anayasa madde 155 ve 2575 Sayılı Danıştay Kanunu madde 23, 24, 25.

⁴Uyuşmazlık Mahkemesi'nin görevleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Anayasa madde 158 ve 2247 Sayılı Uyuşmazlık Mahkemesinin Kuruluş ve İşleyişi Hakkında Kanun madde 1.

olması ve mümkün olan en iyi şekilde yazılması oldukça önemlidir. Zira taraflar kendi aralarında çözemedikleri bir konuda mahkemeye başvurmuşlardır. Mahkemenin verdiği kararın tarafların iddia ve savunmalarının sonuç ve istemini (netice-i talebi) aşar nitelikte olması, uyuşmazlık konularından bir kısmının karara bağlanmamış olması, kararda anlaşılmasını güçleştiren anlam karışıklıklarının ve çelişkilerin yahut yazım yanlışlarının bulunması kararın uyuşmazlığı çözüme kavuşturabilecek verimliliğe sahip olmasını engeller. Bu sebeple kararın üst yargı mercilerinin denetimine tabi tutulması ve mahkeme kararlarındaki anlam karışıklarının giderilmesi ve yanlışlıkların düzeltilmesine imkân sağlayan çeşitli hukuki çareler öngörülmüştür.

Mahkeme kararlarının anlam bütünlüğüne sahip olması ve kararda maddi hataların bulunmaması şüphesiz ki bütün yargı kolları için vazgeçilmezdir. Ancak bu “vazgeçilmez”liğin önemi idari yargılama hukukunda daha da artmaktadır. Kişiler eşit güçte olmadıkları idarenin hukuka aykırı olduğunu düşündükleri işlem ve eylemlerini dava açarak mahkeme önüne getirirler. İdare bu süre zarfında da dava konusu hakkında icrai ve hukuka uygunluk karinesinden yararlanan işlemler tesis edebilmektedir. Kararın icrasında duraksamaya sebebiyet verecek noktaların bulunması zaten verilen kararı uygulama konusunda çok da istekli olmayabilen idareye bu eksikliği bahane ederek kararı uygulamaktan kaçınma imkânı verebilmektedir.

Tez çalışması, idari yargılama hukukunda mahkeme kararlarının açıklanması ve yanlışlıkların düzeltilmesi hakkındadır. Tezin ilk iki bölümü açıklamayı konu almaktadır. İlk bölümde açıklama tarihsel ve kavramsal olarak ele alındıktan sonra açıklamanın tanımı, kişi haklarıyla ilişkisi, hukuki niteliği ve kanun yollarıyla karşılaştırılması; ikinci bölümde ise açıklama talebinin konusu, açıklanması mümkün olan hüküm unsurları, açıklama talebi ve talebin incelenmesi süreci ayrıntılı olarak incelenecektir. Tezin üçüncü bölümünde ise yanlışlıkların düzeltilmesinin tanımı, amacı, kapsamı, benzer kurumlarla karşılaştırılması, yanlışlıkların düzeltilmesine başvurulabilen haller, talepte bulunmanın herhangi bir süreye bağlı olmadığı, düzeltme talep etme yetkisi ile açıklama kurumuna ilişkin kural ve anlatımların –kurumların kendine özgü kuralları saklı kalmak üzere- kıyasen yanlışlıkların düzeltilmesi için de geçerli olduğu durumlar üzerinde durulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AÇIKLAMA KAVRAMI İLE AÇIKLAMANIN TANIMI, AMAÇ VE KAPSAMI, KİŞİ HAKLARIYLA İLİŞKİSİ, HUKUKİ NİTELİĞİ VE KANUN YOLLARIYLA KARŞILAŞTIRILMASI

1.1. Açıklama Kavramı İle Açıklamanın Tanımı, Amaç ve Kapsamı

Mahkemeler, yargılama neticesinde vardıkları sonuca göre davayı bitirip hükmü açıklarlar. Bu hükmün kendisinden beklenen faydayı sağlayabilmesi için ilgili usul yasasında öngörülen unsurları taşıması gerekir⁵. Unsurlardaki eksiklik, kararın yeterli ölçüde açık, anlaşılır ve icra edilebilir olmasını engeller. Anılan olumsuzlukların giderilmesi için çeşitli hukuki çareler öngörülmüştür. Bu çarelerden ikisi çalışmanın konusunu oluşturan açıklama ve yanlışlıkların düzeltilmesidir. Tez çalışmasına açıklama (tavzih) kurumunun⁶ Türk hukukunda düzenleniş biçiminin kronolojik olarak ele alınmasıyla başlanılacaktır.

1.1.1. Tarihsel ve Kavramsal Olarak Açıklama

Açıklama (tavzih) kurumuna Türk Hukukunda ilk kez 18.06.1927 Tarih ve 1086 Sayılı (Mülga) Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda yer verilmişti. Bu kanunun 455. maddesine göre hüküm müphem (belirsiz) ve gayri vazih (kapalı) olur veya mütenakız (çelişik) fıkraları ihtiva ederse icrasına kadar iki taraftan her biri iphamın (belirsizliğin) tavzihi ve tenakuzun ref'i (aykırılığın kaldırılması) yolunu işletebilirdi.

23.11.1925 Tarih ve 669 Sayılı Şurayı Devlet Kanunu'nda açıklama (tavzih) müessesesi yer almamaktaydı. Bu kanunu yürürlükten kaldıran 21.12.1938 Tarih ve 3546 Sayılı (Mülga) Devlet Şurası Kanunu'nun 52. maddesinin ilk fıkrası dava daireleri ve dava daireleri umumî heyetinden verilen kararların müphem olması yahut mütenakız fıkralar içermesi halinde taraflardan her birinin kararın tavzihini veya tenakuzun kaldırılmasını isteyebileceğini düzenlemekteydi.

24.12.1964 Tarih ve 521 Sayılı (Mülga) Danıştay Kanunu'nun tavzih başlığını taşıyan 101. maddesinde dava daireleri veya dava daireleri kurulu tarafından verilen karar müphem

⁵ Türk hukukunda mahkeme kararlarında bulunması gereken hususlar "EK 1- Mahkeme Kararında Bulunması Gereken Unsurlar" başlığı altında karşılaştırmalı bir tablo halinde aşağıda yer almaktadır.

⁶ Açıklama ve yanlışlıkların düzeltilmesinin Türk hukukunda düzenleniş biçimi "EK 2- Açıklama ve Yanlışlıkların Düzeltilmesi" başlığı altında karşılaştırmalı bir tablo halinde aşağıda yer almaktadır.

(belirsiz) ise ya da birbirine aykırı hüküm fıkraları barındırıyorsa taraflardan her birinin kararın tavzihini veya aykırılığın kaldırılmasını talep edebileceğine yer verilmişti.

04.07.1972 Tarih ve 1602 Sayılı (Mülga) Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nun 69. maddesi, dairelerin veya daireler kurulunun verdiği kararların müphem veya birbirine aykırı hüküm fıkraları içermesi halinde tavzih yoluna başvurulabileceğini düzenlemekteydi.

06.01.1982 Tarih ve 2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 29. maddesi⁷ mahkemenin verdiği kararın yeterince açık olmaması veya birbirine aykırı hüküm fıkraları içermesi durumları için çözüm yolu olarak açıklama kurumunu ihdas etmiştir.

12.01.2011 Tarih ve 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 305. maddesi, hükmün tavzihi başlığı altında hükmün yeterince açık olmaması, icrasında tereddüt uyandırıyor olması veya birbirine aykırı fıkralar içermesi halinde hükmün açıklanması, tereddüt ve aykırılığın giderilmesi yoluna gitme imkânı tanımaktadır.

Kanun koyucu, İYUK'ta tavzih yerine açıklama sözcüğünü tercih etmiştir. Açıklamak fiili sözlükte, bir konuyla ilgili gerekli bilgileri vermek, tavzih etmek, bir sözün veya yazının ne anlatmak istediğini belirtmek, yorumlamak gibi anlamlara gelmektedir⁸. Tavzih ise, vuzuh kökünden gelmekte olup ayan kılmak, konuyu açıklamak, anlaşılır hale getirmek, aydınlatmak anlamına gelmektedir⁹. İYUK'ta kullanılan açıklama tabiri tavzih'in tam karşılığı olmayıp müesseseyi ifade etmekte yetersiz kalmaktadır¹⁰. Kanun koyucunun tarihsel geçmişi ve anlam derinliği bulunan ayrıca hukuk dilinde yaygın olarak kullanılan tavzih terimini tercih ederek kavram birliğinin korunması daha isabetli olurdu¹¹. Anılan eleştiriye rağmen idari yargı alanındaki bu çalışmada karışıklığa sebebiyet verilmemesi adına kanun koyucunun tercihi doğrultusunda tavzih yerine açıklama ifadesi kullanılmıştır.

⁷ Bu çalışmada sadece madde numarasının belirtilmesi durumunda atıf, kural olarak İdari Yargılama Usulü Kanunu'nadır.

⁸ Akalın (hızl.), 2011: 17.

⁹ Tutumlu, 2013: 13; Cudi, 2006: 527; Devellioğlu, 1996: 1041; Yılmaz, 2013: 1355; <http://www.sozluk.adalet.gov.tr/tavzih> (erişim tarihi: 21.05.2020).

¹⁰ Ersöz, 2017: 47.

¹¹ Yasal metinlerde tavzih yerine hüküm açıklaması/hükmün açıklanması veya hükmün açıklığa kavuşturulması terimlerinin tercih edilmesi gerektiği yönündeki karşı görüş için bkz. Yılmaz, 2013: 1355; Can, 2007: 320 vd.

1.1.2. Açıklama Kurumunun Tanımı, Amaç ve Kapsamı

İYUK'un açıklama başlığını taşıyan 29. maddesinin ilk fıkrası "Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerince verilen kararlar yeterince açık değilse, yahut birbirine aykırı hüküm fıkralarını taşıyorsa, taraflardan her biri kararın açıklanmasını veya aykırılığın giderilmesini isteyebilir." hükmünü ihtiva etmektedir.

Açıklama kurumuyla amaçlanan idari yargı yerlerince verilen kararların doğru anlaşılıp doğru bir biçimde uygulanması¹² ile kararın özünü ve ruhunu teşkil etmeyen ancak icrasında zorluk çıkaran hususlara açıklık getirilerek hükmün kendi içinde tutarlı ve anlamlı bir bütün halini almasının sağlanmasıdır¹³. Bu yolla kararın gerçek anlamından başka türlü yorumlanması ve anlamının değiştirilmesi önlenmiş olur¹⁴. Amaç kararın doğru anlaşılıp doğru uygulanması ise de açıklamanın kanuni şartları oluşmadan kararın uygulama safhasında herhangi bir tereddüt veya ihtilaf ortaya çıkması sebebiyle açıklama isteminde bulunulması kabul edilebilir değildir. Danıştay, bir kararında bu hususa işaret etmiştir:

"...Davalı Enerji Piyasası Düzenleme Kurulunca verilen açıklama istemli dilekçede ise, uygulama sonuçlarına dayanılarak ne yönde hareket edilmesi gerektiği, diğer bir deyişle kararın nasıl uygulanması gerektiği hususundaki duraksamanın giderilmesinin istendiği anlaşılmaktadır. Buna göre; davalı Enerji Piyasası Düzenleme Kurulunun açıklama istemi, 2577 sayılı Kanunun yukarıda yer verilen 29. maddesinde belirlenen açıklama isteminde bulunulabilecek hususlar kapsamında olmadığı gibi, yargı mercilerinin yargı kararlarının uygulanmasında düşülen duraksamanın giderilmesi konusunda bir görevleri de bulunmamaktadır..."¹⁵

Görülmede olan bir dava hakkında karar verme yetkisi sadece o davanın görüldüğü mahkemeye aittir. Kanuni istisnalar dışında ne üst ne de alt derece mahkemelerinin görülen dava veya verilen karar hakkında görüş bildirme ya da karar verme yetkisi yoktur. Davanın görüldüğü mahkemenin kendisi de yargılamayı bitirip hükmü açıkladıktan sonra bu davayı kural olarak yeniden göremez, dava hakkında karar veremez. Ancak kararın yeterince açık olmaması veya birbirine aykırı hüküm fıkraları içermesi halleriyle sınırlı olarak kararı açıklama veya aykırılığı giderme yoluna gidebilir. Amaç kararda değişiklik yapmaksızın

¹²Dan. 7.D. 2004/3158 E. 2005/2429 K. 12.10.2005 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 07.11.2018)
"...Tavzih, bir hükmün müphem(anlaşılamayacak şekilde olması) veya mütenakız (çelişik) fıkraları ihtiva etmesi halinde hükümdeki gerçek anlamın meydana çıkarılması amacıyla başvurulmuş bir haldir. Bir kanun yolu değildir..." Y. 6. HD. 1985/956 E. 1985/2559 K. 05.03.1985 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 24.11.2018).

¹³Kiraz, 2002: 131; İyilikli, 2003: 27.

¹⁴ Dan. 5.D. 1999/540 E. 1999/527 K. 03.03.1999 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 06.11.2018).

¹⁵ DİDDK 2016/675 E. 2016/507 K. 02.03.2016 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

kararı uygulanabilir hale getirmek olduğundan açıklama, kesin hüküm ilkesinin istisnası mahiyetinde değildir¹⁶.

Açıklamanın konusunun hüküm fıkrası olması nedeniyle mahkemenin verdiği kararın içeriği önem arz etmektedir. İdari yargı yerlerince verilen kararlarda bulunması gereken hususları İYUK'un 24. maddesi düzenlemiştir:

Madde 24 – Kararlarda:

- a) Tarafların ve varsa vekillerinin veya temsilcilerinin ad ve soyadları yahut unvanları ve adresleri,
 - b) Davacının ileri sürdüğü olayların ve dayandığı hukuki sebeplerin özeti istem sonucu ile davalının savunmasının özeti,
 - c) (Değişik: 10.6.1994-4001/11 md.) Danıştay'da görülen davalarda tetkik hâkimi ve savcının ad ve soyadları ile düşünceleri,
 - d) Duruşmalı davalarda duruşma yapılıp yapılmadığı, yapılmış ise hazır bulunan taraflar ve vekil veya temsilcilerinin ad ve soyadları,
 - e) Kararın dayandığı hukuki sebepler ile gerekçesi ve hüküm: tazminat davalarında hükmedilen tazminatın miktarı,
 - f) Yargılama giderleri ve hangi tarafa yükletildiği,
 - g) Kararın tarihi ve oybirliği ile mi, oyçokluğu ile mi verildiği,
 - h) Kararı veren mahkeme başkan ve üyelerinin veya hâkiminin ad ve soyadları ve imzaları ve varsa karşı oyları,
 - ı) Kararı veren dairenin veya mahkemenin adı ve dosyanın esas ve karar numarası,
- Belirtilir.

Hukuka uygun bir karardan bahsedilebilmesi için 24. maddede sayılan unsurların hep birlikte kararda yer alması gerekir. Kararın gerekçesiz olması, kararı veren mahkeme başkan

¹⁶Aynı yönde bkz. Kiraz, 2002: 131; Postacıoğlu, 1956: 295. "...Yargılamanın iadesine karar verilmedikçe veya hüküm temyiz edilip bozulmadıkça verilen hükmün değiştirilmesi mümkün değildir. Hükümlerin tavzihi de bunun bir istisnası olarak kabul edilemez. Hakim burada hükmün başka türlü anlaşılmasını önlemek için gerçeği ortaya koymakla ödevlidir..." YHGK 2013/1258 E. 2014/838 K. 05.11.2014 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018). Aynı yöndeki karar için bkz. Y. 9. HD. 2013/11459 E., 2013/30996 K. 27.11.2013 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 30.05.2020). Danıştay'ın temyizen incelediği bir dosyada tetkik hakimi açıklamanın, kesin hüküm ilkesinin istisnası olduğunu savunmuştur: "...Açıklama kararı ile Mahkeme yazım ve ifade bozukluğu nedeni ile yeterince açık olmayan kararları açıklamakta, kararın birbirine aykırı hüküm fıkrası taşıması halinde bu aykırılığın hangi yönde giderileceği karara bağlanmaktadır. Bu hali ile açıklama ve aykırılığın giderilmesi kararı, kesin hüküm kuralının sınırlı bir istisnasını oluşturmaktadır..." Dan. 7.D. 2004/3158 E. 2005/2429 K. 12.10.2005 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 07.11.2018). Açıklama yoluyla kararın açıklığa kavuşturulmasının amaçlanması ve kararda tarafların hak ve yükümlülüklerine yönelik değişikliklerin yasak olması nedeniyle açıklamanın kesin hükmün istisnası niteliği bulunmadığı yönündeki Yargıtay'ın yaklaşımı daha isabetlidir.

ve üyelerinin ya da hâkimin adı, soyadı veya imzasının bulunmaması gibi unsurların bir veya birkaçındaki eksiklik bozmayı gerektirir¹⁷.

İYUK'un 29. maddesinde açıklama ve aykırılığı giderme yoluyla kararın değiştirilemeyeceğine dair bir hüküm bulunmamakta, kararın değiştirilip değiştirilmediği somut olay özelinde idari yargı yerince incelenmektedir¹⁸. İdari Yargılama Usulü Kanunu'ndan farklı olarak hükmün tanzih başlıklı HMK' nin 305. maddesinin 2. fıkrası "Hüküm fıkrasında taraflara tanınan haklar ve yüklenen borçlar, tanzih yolu ile sınırlandırılmaz, genişletilemez ve değiştirilemez." şeklindeki düzenlemeyle kararın değiştirilmesini açıkça yasaklamaktadır.

Açıklama yoluyla hüküm fıkrası değiştirilemez, yeni bir hüküm oluşturulamaz¹⁹. Unutulma sebebiyle karara bağlanmayan vekâlet ücreti, faiz gibi konularda açıklama yoluyla hüküm tesisi mümkün değildir²⁰. Herhangi bir sebeple istemlerden bazıları hakkında karar verilmemesi veya kararın tarihi, oy birliğiyle mi oy çokluğuyla mı verildiği, yargılama giderlerinin hangi tarafa yüklendiği gibi kararda yazılması gereken hususlarda eksiklik bulunması durumunda yapılması gereken istinaf veya temyiz kanun yolu başvurusunda bulunmaktır²¹.

Açıklamanın daha iyi anlaşılması ve sınırlarının daha net bir biçimde ortaya konulması adına aşağıda hükme ekleme yapılmasına imkân sağlayan hükmün tamamlanması müessesesi incelenecektir.

1.1.3. Hükümün Tamamlanması

Mahkeme, verdiği kararlar dosyadan elini çekmesi nedeniyle hükümde herhangi bir düzeltme veya değişiklik yapamaz. Bununla beraber yargılama sırasında ileri sürülmesine rağmen unutulma sebebiyle hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmeyen konularda

¹⁷ Hakim'in imzasının bulunmamasının bozma sebebi olduğu hakkında bkz. Dan. 6. D., 2017/764 E. 2017/2430 K. 10.4.2017 T. Benzer karar için bkz. VDDK., 2017/13 E. 2017/46 K. 25.1.2017 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

¹⁸ Örnek karar için bkz. Dan. 2.D. 2016/3568 E. 2017/1984 K. 14.03.2017 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

¹⁹ Candan, 2017: 747; Aslan vd., 2019: 280.

²⁰ Y. 22. HD. 2018/13469 E. 2018/22820 K. 22.10.2018 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 18.12.2018).

²¹ Kuru, 2018: 351.

hükmün tamamlanması yoluyla tamamlayıcı nitelikte ek karar verilmesi mümkün olmaktadır²².

7251 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun²³ ile HMK'nin 305. maddesinden sonra gelmek üzere hükmün tamamlanması başlıklı 305/ A maddesi eklenmiş ve HMK'nin 306. maddesinin başlığı tavzih ve tamamlama talebi ile usulü şeklinde değiştirilerek tavzih ve tamamlama kurumları aynı usule tabi tutulmuştur.

HMK'nin 305/ A maddesi ile yargılama aşamasında ileri sürülmesine rağmen veya hâkim tarafından kendiliğinden hükümde yer verilmesi gerektiği halde hakkında kısmen veya tamamen karar verilmeyen hususlarda taraflara ek karar verilmesini isteme ve hükmün tamamlanmasına dair ek karara karşı kanun yollarına başvurma hakkı getirilmektedir.

Düzenleme, kanun yoluna başvurulması halinde tamamlama istenemeyeceğine ilişkin herhangi bir hüküm barındırmamaktadır. Kanımızca böyle bir sınırlama öngörülmemesi yerindedir. Zira tamamlama talep etmek kanun yollarına başvuru süresini durdurmamaktadır. Davanın tarafları bu durumu gözeterek önce kararı istinaf veya temyiz edip ardından tamamlama müessesesini işletmeyi tercih edebilirler. Bununla birlikte kanun yoluna başvurulduktan sonra hükmün tamamlanması kararı verilmişse bu karar da kanun yoluna tabi olacaktır. Böylece iki karar arasındaki oluşması muhtemel çelişkiler giderilebilecektir²⁴.

Alman ve İsviçre hukukunda da hükmün tamamlanmasına imkân sağlayan düzenlemeler bulunmaktadır²⁵. Türk Hukukunda ise tamamlamaya ilişkin ilk düzenleme 08.01.1952 tarihinde TBMM'ye sunulan ancak yasalaşmayan Hukukta Yargılama Usulü Kanunu Tasarısı'nın 484. maddesinde yer almaktaydı. Bu madde, taraflardan birinin ileri sürdüğü asli ya da fer'i taleplerden biri veya yargılama giderlerine ilişkin husus hükümde kısmen veya tamamen dikkate alınmamışsa talep üzerine duruşma yapılarak verilecek kararlar hükmün tamamlanabileceğini düzenlemekteydi²⁶.

²² Karadaş, 2013: 212 vd.

²³ 28.07.2020 T. ve 31199 S.lı RG.

²⁴ Hükmün tamamlanmasının ancak kanun yollarına başvuru süresinin geçmiş veya kanun yollarına başvurulamaması halinde mümkün olması, kanun yollarına başvurulması halinde tamamlama istenememesi şeklinde sınırlama yapılmasının daha doğru olduğu, hem kanun yoluna başvurulmuş hem de tamamlama istenmişse çelişkili bir durum ortaya çıkabileceği yönündeki aksi görüş için bkz. <https://blog.lexpera.com.tr/hmk-ile-bazi-kanunlarda-degisiklik-yapilmasina-dair-kanun-teklifinin-2020-degerlendirilmesi/> (erişim tarihi: 04.04.2020).

²⁵ Uyanık, 2016: 87 vd.

²⁶ Tamamlama kurumunun gerekliliği ve tasarının ilgili maddesinin eleştirisi için bkz. Postacıoğlu, 1956: 301 vd.

Mahkeme kararları hakkında tamamlama istenmesi, tahkim uygulamasından aktarılmış olup faydalı bir mahiyet arz etmektedir²⁷. Zira dava konusu edilen ancak hükümde yer verilmeyen taleplerin hükme eklenmesi tamamlama müessesesinin kabul edilmesinden önce ancak kanun yollarına başvurulmasıyla mümkün olmaktadır²⁸.

Bahsi geçen yasal düzenlemenin bir benzerine idari yargıda da ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü açıklama yoluyla hükme herhangi bir ekleme yapılamayacağı usul hükümleri ve yerleşmiş yüksek yargı kararlarıyla açıkça belli olmasına rağmen hükümdeki eksiklik kimi zaman açıklamayla giderilmeye çalışılmaktadır. Mahkeme kararları hakkında tamamlama yolunun işletilebilmesi halinde hem kararların kendisinden beklenen faydayı sağlaması yönünde önemli bir aşama kaydedilecek hem de açıklamanın aşkın kullanımının önüne geçilecektir. Bu doğrultuda açıklama başlığını taşıyan İYUK' un 29. maddesinde yapılacak değişiklikler veya Kanuna 29/A maddesi eklenerek hükmün tamamlanması müessesesine yer verecek düzenlemelerin yapılması yerinde olacaktır.

1.2. Açıklama Kurumunun Kişi Haklarıyla İlişkisi

Açıklamanın konusunu mahkeme kararları oluşturur. Mahkemenin karar vermesini gerektiren başvuru, başlı başına bir hak arama çabasının ürünü olduğu için açıklama da birçok temel hakla doğrudan veya dolaylı olarak ilgilidir. Bu başlıkta önce hukuk devleti kavramı ve hukuk devletinin gereği olarak hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkı anlatılacaktır. Ardından kişi hakları çerçevesinde açıklama müessesesi irdelenecektir.

1.2.1. Genel Anlamda

Anayasa'nın 2. maddesi cumhuriyetin nitelikleri arasında hukuk devleti olma özelliğini de saymıştır. Hukuk devleti; eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyarak güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimine açık olan devlettir²⁹. Bu kavram devletin hukuk kurallarıyla bağlı olmadığı polis devletinin karşıt anlamı olarak kullanılmaktadır³⁰. Hukuk devletinde, kanunların Anayasanın açık hükümlerinden önce

²⁷ <https://blog.lexpera.com.tr/hmk-ile-bazi-kanunlarda-degisiklik-yapilmasina-dair-kanun-teklifinin-2020-degerlendirilmesi/> (erişim tarihi: 04.04.2020).

²⁸ HMK'ye 305/A maddesini ekleyen 7251 Sayılı Kanun'un 27. maddesinin madde gerekçesi.

²⁹ AYM 2013/44 E. 2013/59 K. 2.5.2013 T.İ Karar 10.12.2013 T. ve 28847 S.İ RG. <https://www.resmigazete.gov.tr/> (erişim tarihi: 04.02.2020).

³⁰ Özbudun, 2009: 122; Gözübüyük, 2013: 167; Gözler, 2010: 82.

hukukun bilinen ve bütün uygar ülkelerde kabul edilen kazanılmış haklara saygı, ahde vefa, iyi niyet, kanunların geriye yürümezliği gibi prensiplerine uygun olması şarttır³¹.

Bir devletin hukuk devleti olarak kabul edilebilmesi için çeşitli koşulların varlığına ihtiyaç vardır: İlk olarak devletin üç temel erki olan yasama, yürütme ve yargı erkleri hukukla yani hukuk düzeninin ortaya koyduğu sınırlarla bağlı olmalıdır. Bununla beraber idarenin her türlü işlemine karşı yargı yolu açık olmalı, idarenin eylem ve işlemleri neticesinde kişiler zarar görmüşse idare bu zararı maddi olarak gidermelidir. Her türlü etkiden korunabilmeleri için hakimler bağımsız ve tarafsız olmalı, hakimlik teminatına sahip olmalıdırlar³².

Hukuk devletinin bir gereği olarak temel haklar güvence altına alınmak adına anayasada gösterilir. Bu hakların düzenlenmesi ve sınırlandırılması da anayasanın çizdiği sınırlar dahilinde kanunla yapılır ve idarenin takdirine bırakılmaz³³. Ancak kişi haklarının yasal zemine kavuşturulması tek başına yeterli değildir. Hak ihlali durumunda hakkın teminine elverişli yasal yollar önceden belli olmalı ayrıca bu yollara başvuru fiilen engellenmemelidir ki gerçek anlamda hukuk devletinden bahsedilebilsin.

Bireyler, kendilerine haksızlık yapıldığı veya haksızlık yapıldığına inandıkları hallerde hak arama faaliyetine girişirler. Bu faaliyetlerin çoğu hukuk kuralları tarafından düzenlenmekle birlikte hak arama yöntemleri hukuk kuralları tarafından düzenlenenlerle sınırlı değildir³⁴. Hak arama hürriyeti yargısal başvuru yollarını da içine alan üst kavram niteliğinde olup yetkili makamları harekete geçirmeye imkân verecek her türlü yol bu hakkın kapsamına dahildir³⁵.

Adil yargılanma hakkı, yargılamaya ilişkin usûl ilkelerini tespit ederek nesnel bir yargılama çerçevesinde adil bir karara varmayı güvence altına almakta ve böylece hukuk devletinin temel unsurunu oluşturmaktadır. Bu hak bakımından sorgulanan şey varılan sonuçtan çok yargılama sürecinin kendisi olup içerik olarak adil bir karar verilip

³¹ AYM 1963/166 E. 1964/76 K. 22.12.1964 T.li Karar <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/> (erişim tarihi: 13.06.2020).

³² Özer, 2010: 111 vd.; Özbudun, 2009: 123 vd.; Erdoğan, 2011: 183 vd.; Gözübüyük, 2013: 168 vd.; Gözler, 2010: 83 vd.

³³ Gözübüyük, 2013: 168; Özer, 2010: 112.

³⁴ Çetin, 2007: 35 vd.

³⁵ Çetin, 2007: 41.

verilmediğinden ziyade, adil bir karar verilebilmesi için gerekli koşulların sağlanıp sağlanmadığı önem arz etmektedir³⁶.

Adil yargılanma hakkı, bir yandan taraflara eşit ve aktif bir biçimde yargılamaya katılma, karşılıklı olarak iddia ve savunmalarda bulunma, verilecek kararda etkili olabilme olanağı tanıyan diğer yandan siyasi iktidarı ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukuku ilkeleri ile hukukun genel ilkelerine uygun normları oluşturması, bu normlara uygun yargılamalarda ve icrai faaliyetlerde bulunması için yükümlü tutan böylece yasama, yürütme ve yargı erklerini bağlayan genel bir hukuk kuralıdır³⁷.

Birçok ulusal ve uluslararası belgede adil yargılanma hakkına doğrudan veya dolaylı olarak yer verilmişse de bu hakkın uluslararası düzeyde en etkin korunması Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile sağlanmıştır. Türkiye, sözleşmeyi 04.11.1950 tarihinde imzalamış ve 10.03.1954 Tarih ve 6366 Sayılı Kanun ile sözleşme tasdik edilmiştir. Sözleşme doğrultusunda kurulan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin zorunlu yargı yetkisini ülkemiz, 22.01.1990 tarihinde kabul ederek kendi mevzuatını sözleşmeyle uyumlu hale getirme yükümlülüğü altına girmiştir³⁸.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesi adil yargılanma hakkını düzenlemektedir³⁹. Madde metninde adil yargılanma hakkı tanımlanmamış, hakkın

³⁶ İnceoğlu, 2018: 1. Milli hukuku uygulamak ulusal mahkemelerin görevi olsa da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi delillerin takdirinde açık isabetsizlik bulunması, kararın keyfi veya mantık dışı olması durumunda adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine hükmedebilmektedir. Bkz. İnceoğlu, 2018: 224 vd.

³⁷Tanrıver, 2004: 192; Sencer, 2013: 112.

³⁸Yılmaz Özel, 2016: 6 vd.; Kup Belge, 2019:1.

³⁹ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin adil yargılanma hakkı başlıklı 6. maddesi şöyledir:

1. Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir.
2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.
3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:
 - a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;
 - b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak;

unsurlarının sayılmasıyla yetinilmiştir. Bu yolla içeriğinin daraltılmasının önüne geçilerek hakkın daha kapsamlı bir şekilde uygulanmasına imkân tanınmıştır⁴⁰. Sözleşmenin amacına uygun bir şekilde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, madde metninden açıkça anlaşılabilen haklar dışında hak ve özgürlükleri genişletici bir yorum metodu kullanarak silahların eşitliği, gerekçeli karar, duruşmada hazır bulunma, çelişmeli yargılama gibi bir takım ilke ve hak türetmiştir⁴¹.

Adil yargılamanın yüksek mahkeme tarafından içtihat yoluyla ortaya konulan kapsam ve sınırları Türk Hukuku açısından da bağlayıcı ve yol gösterici niteliktedir⁴². Bu sebeple hem hukuki düzenlemeler hem de içtihat yoluyla çerçevesi çizilen başta adil yargılanma hakkı olmak üzere kişi hakları bağlamında açıklamanın irdelenmesinde yarar bulunmaktadır.

1.2.2. Açıklama Kurumunun Kişi Hakları Bağlamında Değerlendirilmesi

Taraflar, mahkemeye başvurarak haklarını koruma ve elde etme amacı güderler. Yargılama neticesinde mahkemenin bir karar vermiş olması yeterli değildir; ayrıca bu kararın etkili bir şekilde uygulanması da gerekir. Hukuk sisteminde, nihai mahkeme kararlarının taraflardan birinin aleyhine sonuç doğuracak şekilde uygulanamaz hale getiren düzenlemeler bulunması veya bu kararların icrasına herhangi bir sebeple engel olunması mahkemeye erişim hakkının anlamını yitirmesine neden olmaktadır⁴³.

Mahkeme kararlarında kullanılan ifadelerin açık ve anlaşılabilir olması, kararın hüküm fıkralarının kendi aralarında herhangi bir çelişkiye yer vermemesi böylelikle kararın bütünlük arz etmesi şarttır. Aynı zamanda gerekçe⁴⁴ de dosya kapsamına ve hükme uygun olmalıdır. Hüküm, tebliğ edildiği anda başkaca özel bir çaba gerektirmeksizin infaz edilmeye müsait bir

-
- c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddî olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek;
 - d) İddia tanıklarının sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek;
 - e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak.

https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf (erişim tarihi: 03.06.2020).

⁴⁰ Tan, 2018: 120.

⁴¹ Yılmaz Özel, 2016: 196; Kup Belge, 2019: 1.

⁴² Kup Belge, 2019: 1 vd.

⁴³ Başvuru No: 2012/144 02.10.2013 T. § 28 <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/> (erişim tarihi: 13.06.2020).

⁴⁴ Gerekçe kavramı hakkında ayrıntılı bilgi ve değerlendirme için bkz. 2.2.2. Numaralı Başlık.

nitelik arz etmelidir. Hem taraflar hem de hükmün icrası aşamasında görevli olanlar kararı okuduklarında uyuşmazlığın konusu, mahkemenin sabit gördüğü maddi ve hukuki olaylar, davanın kabul edilip edilmediği, taraflara yüklenen borçlar ve tanınan haklar konusunda herhangi bir şüpheye düşmemelidirler. Aksi durum kararın yerine getirilememesine sebep olabileceği gibi kararda anlam kapalılıkları ve çelişkiler bulunması, davayı kazanan tarafı da karara karşı kanun yoluna başvurmak zorunda bırakabilir.

Mahkemelerce verilen bütün kararlarının yerine getirilmesi önemli olmakla birlikte bu önem tarafları eşit güçte olmayan idari yargılama hukukunda mecburiyet halini almaktadır. Türk Hukukunda ceza ve hukuk mahkemelerince verilen kararların infazı özel kanunlarda ayrıntılı olarak düzenlenmesine rağmen sadece idari yargı yerlerince verilen kararların yerine getirilmesini konu alan bir kanun bulunmamaktadır. Anayasa'nın 138. maddesinin bütün yargı kararlarını kapsadığı dikkate alındığında idari yargı kararlarının yerine getirilmesine özgü tek yasal düzenlemenin İYUK' un 28. maddesi olduğu anlaşılmaktadır. Anılan madde uyarınca mahkeme kararlarının aynen ve gecikmeksizin yerine getirilmesi kararın muhatabı olan kamu görevlisi için yasal bir zorunluluktur⁴⁵.

Kararda anlam karışıklıkları veya birbirine aykırı hüküm fıkraları bulunması durumunda diğer kanun yollarına başvurmaya gerek olmaksızın anılan durumların açıklama müessesesi marifetiyle giderilmesi mümkündür. Bununla beraber kararın verilmesinden önceki süreçte yargılamanın usul kurallarına ve adil yargılanmanın diğer gereklerine uygun olarak yürütülmesinin açıklama ile elde edilebilecek faydayı artıracacağı şüphesizdir. Açıklama yoluyla idari yargı yerlerince verilen kararların muhataplarınca doğru anlaşılıp doğru uygulanması ve oluşan hukuki belirsizliğin ortadan kaldırılarak kişilerin haklarına en kısa sürede ulaşması sağlanmaya çalışılmaktadır⁴⁶.

Açıklamayla taraflara tanınan hakların ve yüklenen borçların değiştirilmesi veya başvurulabilecek başka bir kanun yolu kalmadığı takdirde hükmün bir bütün olarak yeniden gözden geçirilmesi mümkün değildir⁴⁷. Ancak yargı organları kimi zaman açıklama veya yanlışlıkların düzeltilmesi yollarını kullanarak hükmün esasını değiştirecek şekilde karar vermektedirler⁴⁸. Bu durum verilecek kararın öngörülememesine sebep olmakta, hukuksal belirliliğe ve istikrara zarar vermektedir.

⁴⁵Ersöz, 2017: 45; Özbey, 2009: 47.

⁴⁶Ersöz, 2017: 45 vd.; Candan, 2017: 746.

⁴⁷Candan, 2017: 747; Pekcanitez vd., 2018: 425; Odyakmaz vd., 2019: 222; Gözübüyük ve Tan, 2017: 1087; Aslan vd., 2019: 280; Kiraz, 2002: 133; Arslan vd., 2017: 704 vd.; Kuru, 2018: 570; Yılmaz, 2013: 1356.

⁴⁸ Akkaya, 2015: 97 vd.

Açıklama, kararı veren mahkemeden istenir. Yargılamayı yürütüp karar veren mahkeme kanunla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir nitelikte bulunduğu için açıklama istemini inceleyen mahkemenin de aynı sıfatlara sahip olacağı açıktır. Dosyayla en irtibatlı mahkeme, kararı veren mahkeme olduğu için talebin kararı veren mahkemece mümkün olan en kısa sürede incelenmesi sağlanarak makul sürede yargılanma hakkına uygun bir yöntem benimsendiği anlaşılmaktadır.

İdari yargıda açıklama istemli dilekçe ancak mahkemece uygun görülmesi halinde karşı tarafa tebliğ edilmektedir. Doğrudan karar verilmesinin mümkün olduğu hallerde açıklama dilekçesinin tebliği konusunda mahkemeye takdir hakkı tanınarak sürecin çabuk tamamlanmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Ancak mahkemenin incelemesinden önce istem hakkında diğer tarafa cevap ve itiraz hakkı tanınmamasının adil yargılanma hakkının zımni unsurlarından olan çelişmeli yargılanma hakkını ve silahların eşitliği ilkesini ihlal etme ihtimali bulunmaktadır⁴⁹. Zira açıklama istemine konu edilen karar verildiği anda kesinse bu karar hakkında verilen açıklama kararı da kanun yoluna konu edilemeyecektir. Bu ihtimalde karşı tarafın başvurabileceği bir kanun yolu da bulunmayacaktır.

İdari yargıda yazılı yargılama usulünün uygulanması ve incelemenin evrak üzerinde yapılması dilekçenin cevaplarını sunması için karşı tarafa tebliğinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Öte yandan açıklama talebinin değerlendirilmesi için duruşma yapılması da mümkün değildir. Anılan sebeplerle istemin ayrıca inceleme veya araştırma yapılmasına gerek duyulmadan doğrudan reddedilmesi hali hariç olmak üzere cevaplarını sunabilmesi için dilekçenin karşı tarafa tebliğ edilmesini zorunlu kılan yasal değişikliklerin yapılması gerekir⁵⁰.

Açıklama, kararın yerine getirilmesi tamamlanıncaya kadar her zaman istenebildiğinden kanun yolları sürecinin tamamlanmasından veya kanun yollarına başvurulmaması nedeniyle kararın kesinleşmesinden sonra da açıklama kurumuna başvurulabilmektedir. Örneğin; tarafların süresi içinde istinaf yoluna başvurmaması nedeniyle kesinleşen kararın infazı aşamasında kararda çelişkili hüküm fıkraları veya anlam

⁴⁹ Anayasa Mahkemesi bir bireysel başvuru kararında, tavzih dilekçesinin karşı tarafa tebliğ edilmeden karar verilmesine rağmen başvuru kararına birlikte tavzih dilekçesinden haberdar olduğunu ve böylece karara karşı temyiz yoluna başvurduğunu, ilk derece mahkemesindeki usul eksikliğinin temyiz aşamasında giderildiğini gerekçe göstererek çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği hakkının ihlal edilmediğine ve bireysel başvurunun kabul edilemez olduğuna hükmetmiştir. Başvuru No: 2013/6616 10.12.2014 T. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/> (erişim tarihi: 13.06.2020).

⁵⁰ Açıklama talebinin incelenmesi ve dilekçenin karşı tarafa tebliği konusunda ayrıntılı bilgi ve değerlendirme için bkz. 2.5. Numaralı Başlık.

karışıklıkları bulunduğu anlaşılmaması durumunda kararı veren mahkemeden açıklama istenebilir. Bu durum taraflara, önceki yasal süreçlerden bağımsız olarak sınırlı bir mahkemeye erişim hakkı tanımaktadır. Öte yandan idari yargı yerlerinin açıklama talebi hakkında verdiği kararlara karşı kanun yollarına başvurulamayacağı, talebin kabulü ihtimalinde açıklama kurumu aracılığıyla hükmün değiştirilip değiştirilmediğiyle sınırlı olarak kanun yolu incelemesi yapılacağı kabul edilmektedir. İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda açıklama istemi hakkında verilen kararlara karşı kanun yoluna başvurulamayacağına ilişkin herhangi bir yasaklama bulunmamasına rağmen bu kabul kurumun uygulama alanını daraltmakta, dereceli yargılanma hakkına ve genel olarak hak arama hürriyetine aykırı bir nitelik arz etmektedir⁵¹. Hak arama hürriyetinin kanuna aykırı bir biçimde kısıtlanamayacağı, açıklama isteminin konusunun nihai kararlar olduğu, ister istemin kabulü ister reddi olsun bu kararların da nihai karar mahiyetinde olduğu gözetilerek ret kararlarına karşı da kanun yollarına başvurulabileceğinin kabulü isabetli olacaktır.

1.3. Açıklama Kurumunun Hukuki Niteliği

Açıklamanın yargılama usullerindeki yerinin daha iyi anlaşılabilmesi için nasıl bir nitelik arz ettiğinin ortaya konulması önem arz etmektedir. Açıklama kurumunun hukuki niteliği anlatılırken hukuki çare kavramı esas alınacak ve bu kavram yargılamaya ilişkin hukuki çareler- dava dışı hukuki çareler şeklinde ikiye ayrılarak incelenecektir.

1.3.1. Genel Anlamda

Hukuk kuralında ifadesini bulan fikrin ortaya çıkarılması için normun kelime anlamı ve tarihçesinden başka kanunda hangi başlık veya bölüm altında düzenlendiği de önem arz etmektedir⁵². Bu anlamda açıklamanın kanun sistematigi içerisindeki yerinin incelenmesi gerekir⁵³:

21.12.1938 Tarih ve 3546 Sayılı (Mülga) Devlet Şurası Kanunu'nda kanun yolları sekizinci fasılda 48 ve 56. maddeler arasında (bu maddeler dahil) düzenlenmekteydi. Tavzih ve yanlışlıkların düzeltilmesi 52. maddede kanun yolları başlığı altında yer almaktaydı.

24.12.1964 Tarih ve 521 Sayılı (Mülga) Danıştay Kanunu'nda kanun yolları 96 ile 100. maddeler arasında (bu maddeler dahil), tavzih ve yanlışlıkların düzeltilmesi ise 101 ve

⁵¹ Ayrıntılı bilgi ve değerlendirme için bkz. 2.6. Numaralı Başlık.

⁵² Hirş, 1944: 195.

⁵³ İncelenen kanunların bir kısmında açıklama ve yanlışlıkların düzeltilmesi aynı maddede düzenlendiğinden ayrıca yanlışlıkların düzeltilmesi hakkında da açıklayıcı bilgilere yer verilmiştir.

102. maddelerde düzenlenmişti. 1602 Sayılı (Mülga) AYİMİK’de kanun yolları başlığı altında 69. maddede tavzih, 70. maddede ise yanlışlıkların düzeltilmesine yer verilmişti.

Açıklama ve yanlışlıkların düzeltilmesi kurumları İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun Genel Esaslar Başlıklı birinci bölümünde 29. ve 30. maddelerde, kararlara karşı başvuru (kanun) yolları ise Kanun’un üçüncü bölümünde 45 ile 55. maddeler arasında düzenlenmiştir.

1086 Sayılı (Mülga) HUMK’da hükümlerin tavzihi Kanun Yolları başlıklı Üçüncü Bap’ın dördüncü faslında 455 ile 459. maddeler arasında düzenlenmiştir⁵⁴. 6100 Sayılı HMK’de hükmün tavzihi ve tashihi Hüküm ve Davaya Son Veren Taraf İşlemleri başlıklı Beşinci Kısım’da Hükümün Tavzihi ve Tashihi başlıklı ikinci bölümünde 304 ile 306. maddeler arasında; kanun yolları ise sekizinci kısımda 341 ile 381. maddeler arasında düzenlenmiştir.

6085 Sayılı Sayıştay Kanunu’nun İlamların Tebliği, Tavzihi ve Düzeltilmesi başlıklı 52. maddesinin 2. fıkrası Sayıştay daireleri veya Temyiz Kurulu tarafından verilen müphem kararların tavzihinin veya tarafların adı ve soyadı ile sıfatı ve iddiaların sonucuna ilişkin yanlışlıklar ile hüküm fıkrasındaki hesap yanlışlıklarının düzeltilmesinin taraflarca istenebileceğini hüküm altına almıştır. Kanun yolları ise Kanun’un 54 ile 57. maddeleri arasında düzenlenmektedir.

Usul kuralları bir bütün olarak incelendiğinde kanun koyucunun açıklama (tavzih) ve yanlışlıkların düzeltilmesi (tashih) kurumlarını kanun (başvuru) yolları içinde düzenlemekten vazgeçtiğini, bu yaklaşımın isabetli olduğunu söylemek mümkündür.

1.3.2. Hukuki Çare

Hukuki çare ile kanun yolu kavramları arasındaki farklar ve hukuki çarenin ne olduğu birbirinden değişik tanımlar ve tasniflerle ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Hukuki çare, tarafların inisiyatifine bırakılmış mahkeme içi veya dışı hukuki koruma araçlarıdır⁵⁵. Bu kavram taraflara ya da üçüncü kişilere, karardaki maddi veya usûlî eksiklik, yanlışlık ve hataları önlemek için tanınan usûlî araç olarak da tanımlanabilir⁵⁶.

Kendilerine başvurulduğu zaman kararın üst mahkemece incelenmesini sağlayan aktarıcı etkiye ve kararın kesinleşmesini önleyen erteleyici etkiye sahip olmayan hukuki

⁵⁴ HUMK’daki sistematik düzenlemenin yerinde olmadığı, 6100 Sayılı Kanun’da tavzihe hüküm kavramından sonra yer verilmesinin kurumun niteliğine daha uygun düştüğü hakkında bkz. Tutumlu, 2013: 15.

⁵⁵ Tercan, 2006: 60.

⁵⁶ <http://hakanalbayrak.blogspot.com/2008/05/tahkimde-kanun-yollari.html> (erişim tarihi: 02.01.2020).

çareler de bulunduğu için her hukuki çarenin dar anlamda kanun yolu özelliği taşımadığını söylemek mümkündür⁵⁷.

Hukuki çareler, başvurunun konusunun yargı kararı olup olmamasına göre geniş anlamda hukuki çare - dar anlamda hukuki çare olarak ikiye ayrılarak incelenebilir. Bu ayrıma göre hakkın somutlaştırılması için başvuru her türlü usuli araca geniş anlamda hukuki çare, yargı makamlarınca verilen kararların iptalini sağlayan her türlü imkânı içeren kavrama ise dar anlamda hukuki çare denir⁵⁸.

Hukuki çareler kararın şekli anlamda kesinleşmesinden sonra yapılabilmelerine göre olağan dışı hukuki çareler- olağan hukuki çareler olarak da ikili tasnife tabi tutulabilir. Olağan hukuki çareler kararın şekli anlamda kesinleşmesinden sonra ileri sürülemeyen yöntemler iken olağan dışı hukuki çareler karar şekli anlamda kesinleştikten sonra ileri sürülebilmektedir⁵⁹.

Her hukuki çare kanun yolu değildir. Bu anlamda hukuki çare, kanun yollarını da içine alan üst bir kavram niteliğindedir⁶⁰. Hukuki çare müessesesi yargılamaya ilişkin olup olmama yönünden ikili bir tasnife tabi tutulabilir:

1.3.2.1. Yargılamaya İlişkin Hukuki Çareler

Yargılamaya ilişkin hukuki çarelere taraflardan birinin yargı sürecini başlattığı ilk derece mahkemesi yargılamalarında verilen kararlar anlatılarak başlanacaktır. Ardından kanun yolları kavramı dar anlamda kanun yolu – geniş anlamda kanun yolu sınıflandırması çerçevesinde incelenecektir. Çalışmanın konusunu oluşturan açıklama ise açıklama ve diğer hukuki çareler başlığı altında ele alınacaktır.

1.3.2.1.1. İlk Derece Mahkemesi Yargılaması

Taraflar kendi aralarında çözemedikleri konuda mahkemeye başvururlar. Bu aşamada görevli yargı organı ilk derece mahkemesidir. Türk idari yargı sisteminde ilk derece mahkemeleri idare ve vergi mahkemelerinden oluşur. Bu mahkemeler haricinde Danıştay, Danıştay Kanunu'nun 24. maddesi gereği bazı davalarda ilk derece mahkemesi sıfatıyla yargılama yapar.

⁵⁷Tercan, 2006: 60; Uyanık, 2016: 12.

⁵⁸Arslan, 1977: 39; Erdem, 2001: 6 vd.

⁵⁹ bkz. Tercan, 2006: 60.

⁶⁰Erdem, 2001: 6; Özkes, 2008: 5; <http://hakanalbayrak.blogspot.com/2008/05/tahkimde-kanun-yollari.html> (erişim tarihi: 02.01.2020).

Mahkeme, tarafların iddia ve savunmalarının sonuç ve istemi (netice-i talebi) doğrultusunda inceleme yaparak süreci yürütür. Tekemmül eden dosya tek hâkimle görülen davalarda dosyaya bakan hâkim tarafından, heyet halinde görülen davalarda heyet tarafından müzakere edilir⁶¹. Yargılamaya esas teşkil eden konular yeterince aydınlandığında ise meseleler sırasıyla oya konular ve karara bağlanır. Kararın altına azınlıkta kalanların görüşleri yazılır. (Madde 22)

Heyet tarafından karar verilen dosyalarda toplantı tutanağı düzenlenerek görüşmeye katılanlar ve kararın sonucu tutanakta belirtilir. Toplantı sonucunda düzenlenen tutanakta yer verilen karar, mahkeme kararı⁶² olarak ilamda yer alır⁶³.

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 22. ve 24. maddelerinde geçen "karar" ifadesi hüküm anlamını da içerecek genişliktedir. Eş söyleyişle burada kullanılan "karar" tabiri hem usule hem de esasa ilişkin nihai kararları ifade etmektedir⁶⁴.

Kararı kısmen veya tamamen yerinde bulmayan taraflar için kanun koyucu çeşitli başvuru imkanları öngörmüştür. Bu yolla kararın hukuki veya hem hukuki hem de maddi yönden incelenmesi ve çeşitli şartlar dahilinde kaldırılması / değiştirilmesi mümkün hale gelmektedir.

1.3.2.1.2. Kanun (Başvuru) Yolları

Mahkemenin verdiği karar iş yoğunluğu, hâkimin dikkatsizliği veya deneyimsizliği sonucu yanlış olabileceği gibi taraf menfaatleriyle uyuşmayabilir. İşte kanun yolları, mahkeme kararlarının hukuka uygunluğunun denetlenerek varsa eksiklik ve hataların giderilmesi için taraflara sunulmuş bir imkândır⁶⁵. Anayasa Mahkemesi, kanun yollarının yargı sistemindeki işlevini şöyle ifade etmektedir:

"...Yargı yerlerinde görev yapan hâkimler de her insan gibi yanılabilir, usul ve kanuna aykırı düşen bazı kararlar vermiş olabilirler veya verdikleri kararlar taraflar için doyurucu sayılmayabilir. Diğer yönden hâkimlerin, belli olaylarda uyguladıkları kanunları ve ilgili öteki hukuk kurallarını kendi kanılarına göre başka başka biçimde yorumlamaları olanağı ve olasılığı vardır. İşte yargı yerlerinin verdikleri kararlarda, gerek yanılma gerekse başka biçimde yorumlama sonucu olarak doğan ve olağan sayılması gereken kanuna ve hukuka aykırılıkların zamanında giderilmesini sağlamak amacıyla bazı uygun metotların konulması zorunlu olmuştur. Genel olarak "Kanun yolu" diye tanımlanan bu metotlara

⁶¹ Akyılmaz vd., 2018: 799.

⁶² Mahkeme kararlarının sınıflandırması hakkındaki ayrıntılı bilgi ve değerlendirme için bkz. 2.1.1. Numaralı Başlık.

⁶³ Akyılmaz vd., 2018: 799.

⁶⁴ Çağlayan, 2018: 396; Gözübüyük ve Tan, 2017: 1028.

⁶⁵ Pekcanitez vd., 2018: 455.

başvurulması olanağı ile gerek toplum gerekse taraflar için güvence sağlanması görevi de yerine getirilmiş olmaktadır. Böylece bir temel hukuki uyumsuzluğun yargı yerlerince çözülmesi sonunda esastan verilecek kararların, gerek bireylerin gerekse toplumun adalet duygularını daha büyük ölçüde doyurması da gerçekleşecektir...”⁶⁶

Kanun yoluna başvurmada tarafların menfaati ve talebi esas olmakla beraber alt derece mahkemesi kararlarının incelemeye tabi tutularak içtihat birliği sağlanmakta, kanunların ülke genelinde yeknesak bir biçimde uygulanması suretiyle önemli bir kamusal menfaat elde edilmektedir⁶⁷.

Mahkeme kararlarının gözden geçirilerek daha adil ve hukuka uygun kararlar verilmesi için kanun yoluna başvuru hakkı getirilmişse de bu hak taraflara sınırsız bir başvuru imkânı vermemektedir. Hükmün kesinleşmesi sürecinde en fazla iki kanun yoluna başvurulabilir. Karar, kanun yollarından geçmesinden sonra veya kanun yollarına başvuru sürelerinin dolmasıyla kesinleşir; artık bu karar aleyhine olağan kanun yollarına gidilemez⁶⁸.

Kanun (başvuru) yolları, değişik kıstaslar kullanılarak farklı farklı sınıflandırmalara tabi tutulmaktadır⁶⁹. Usul yasaları ise başvurunun kesin bir karara karşı yapıлып yapılmadığına göre kanun yollarını sınıflandırmaktadır. Bu sınıflandırmaya göre, nihai kararların şekli olarak kesinleşmesini engelleyen kanun yollarına normal (olağan) kanun yolu, niteliği gereği kesin olan, süresi içerisinde kanun yoluna başvurulmadığı için veya kanun yollarından geçerek kesinleşen kararlara karşı başvuru kanun yollarına olağanüstü kanun yolları denir⁷⁰. İdari yargılama hukukunda istinaf ve temyiz olağan kanun yolu, yargılamanın yenilenmesi ve kanun yararına temyiz ise olağanüstü kanun yoludur⁷¹.

Kanun yolları, hüküm dışındaki kararların başvuruya konu edilip edilemeyeceğine göre geniş anlamda kanun yolu ve dar anlamda kanun yolu olarak sınıflandırılabilir:

Geniş anlamda kanun yolu, nihai kararlarla birlikte ara kararları da konu alır⁷². Ara kararların yeniden değerlendirilmesi için kararı veren mahkemeye veya üst yargı merciine

⁶⁶ AYM 1970/31 E. 1971/21 K. 18/02/1971 T.li Kararı 09.07.1971 T. ve 13890 S.lı RG. <https://www.resmigazete.gov.tr/> (erişim tarihi: 04.02.2020).

⁶⁷ Pekcantez vd., 2018: 455.

⁶⁸ Kuru, 2018: 468 vd.

⁶⁹ Kanun yollarının değişik esaslara göre sınıflandırıldığı, bu sınıflandırmaların neler olduğu hakkında bkz. Çağlayan, 2002: 21-23; Akil, 2010: 44-58.

⁷⁰ Kuru, 2018: 468 vd.; Kaplan, 2019: 530; Arslan vd., 2017: 584 vd.; Özekes, 2008: 4.

⁷¹ Akyılmaz vd., 2018: 888 vd.; Kaplan, 2019: 571 vd.; Odyakmaz vd., 2019: 237 vd.; Aslan vd., 2019: 375. Kanun yararına temyizi olağan kanun yolları başlığı altında inceleyen yazarlar için bkz. Gözübüyük ve Tan, 2017: 1031.

⁷² Erdem, 2001: 8.

başvuru, nihai kararın yeniden ele alınması için kararı veren mahkemeye yapılan başvurular geniş anlamda kanun yoludur. Geniş anlamda kanun yolunda, önemli olan karara karşı başvuru yolunun öngörölmüş olmasıdır. Kararın nihai karar olup olmadığı, kararı inceleyecek mercii, karara karşı başvuru süresinin uzunluğu, merciiin inceleme yetkisinin kapsamı geniş anlamda kanun yolunun ayırt edici niteliklerinden değildir. Bu anlamda yürütmeyi durdurma istemleri hakkındaki (madde 27/7), bağlantı iddiasının mahkemece kabul edilmemesine (madde 41) ve belediyeler ile il özel idarelerinin seçilmiş organlarının organlık sıfatlarını kaybetmelerine ilişkin iddialar hakkında Danıştay tarafından verilen kararlara karşı (Ek madde 2/2) yapılan itiraz ve başvurular ile yargılamanın yenilenmesi (madde 53) de geniş anlamda kanun yolu kavramına dâhildir⁷³.

Dar anlamda kanun yolunun iki temel özelliği bulunmaktadır. Bunlardan ilki kanun yolunun erteleyici etkisi diğeri ise aktarıcı etkisidir⁷⁴. Dar anlamda kanun yolunun varlığından söz edilebilmesi için hem erteleyici hem de aktarıcı etkinin ilgili başvuru yolunda birlikte bulunması şarttır⁷⁵.

Erteleyici etki, karara karşı süresi içinde kanun yoluna başvurulması halinde kararın kesinleşmesini önleyen böylece dosyanın derdest kalmaya devam etmesini sağlayan kanun yolu fonksiyonudur. Yasal sürenin kanun yoluna başvurulmadan geçirilmesi durumunda karar kesinleşir⁷⁶.

Karara karşı süresi içinde kanun yoluna başvurulması kararın kesinleşmesini önlese de hükmün icrasını kendiliğinden durdurmaz⁷⁷. Mahkemece verilen kararın yürütülmesinin durdurulmasına kanun yolu başvurusunu incelemeye yetkili Danıştay dava dairesi, kurulu veya bölge idare mahkemesi teminat karşılığında karar verebilir⁷⁸. Hukuk yargılamasında da icranın geri bırakılmasına karar verilmedikçe kanun yoluna başvuru hükmün icrasını durdurmaz. Nafaka ilamlarında icranın geri bırakılmasına karar verilemezken kişiler hukuku, aile hukuku ve taşınmaz mal ile ilgili aynı haklara ilişkin kararların yerine getirilebilmeleri için işbu kararların kesinleşmeleri gerekir⁷⁹.

Aktarıcı etki, süresi içinde ve usulüne uygun bir başvuruyla dosyanın kararı incelemeye yetkili ve görevli üst derece mahkemesine gönderilmesini ifade eder. Bu sayede

⁷³ Akyılmaz vd., 2018: 842.

⁷⁴ Pekcanitez vd., 2018: 457; Özekes, 2008: 3.

⁷⁵ Erdem, 2001: 8 vd.

⁷⁶ Pekcanitez vd., 2018: 457; Özekes, 2008: 3; Arslan vd., 2017: 584; Kiraz, 2002: 130.

⁷⁷ Pekcanitez vd., 2018: 457; Özekes, 2008: 3.

⁷⁸ İYUK madde 52.

⁷⁹ HMK madde 350.

aleyhine başvuruda bulunulan karar, görece tecrübeli ve donanımlı hâkimler topluluğundan oluşan mahkemelerce yeniden incelenir⁸⁰. Hukuki veya hem hukuki hem de maddi yönlerden yapılan inceleme neticesinde dosya kapsamına ve hukuka en uygun kararlar elde edilmeye çalışılır.

İstinaf ve temyiz kanun (başvuru) yolları hem kararın kesinleşmesini engeller hem de incelemenin bu kez de üst mahkemece yapılmasına imkân sağlar. Ancak yargılamanın yenilenmesi kesinleşmiş kararlara karşı öngörüldüğünden bu yola yasal süresi içinde başvurulduğunda bile başvurunun kararın kesinliğine herhangi bir etkisinin bulunmayacağı açıktır. Yine yargılamanın yenilenmesi talebi esas kararı veren mahkeme tarafından değerlendirileceğinden⁸¹ başvurunun aktarıcı etkisi de bulunmamaktadır. Bu sebeplerle istinaf ve temyiz kanun yollarının dar anlamda kanun yolu oldukları, yargılamanın yenilenmesi kurumunun ne erteleyici ne de aktarıcı özelliğinin bulunmaması sebebiyle dar anlamda kanun yolu niteliğini haiz olmadığı anlaşılmaktadır⁸².

1.3.2.1.3. Açıklama Ve Diğer Hukuki Çareler

Açıklama⁸³ ile elde edilmeye çalışılan hukuki menfaat yeterince açık olmayan kararın açıklanmasının ve birbirine aykırı hüküm fıkralarının arasındaki çelişkilerin giderilmesinin kararı veren mahkemeden istenebilmesidir. Verilen kararın hukuka ve dosya kapsamına uygunluğunun tekrardan değerlendirilmesi mümkün olmayıp yapılacak inceleme kanunun aradığı ayrık durumlardan gerçekleşip gerçekleşmediğiyle sınırlıdır⁸⁴.

Açıklama talebini inceleme yetkisi kararı veren mahkemede olduğu için açıklamanın aktarıcı etkisi bulunmamaktadır. Açıklama isteminin işleyen yasal sürelerle herhangi bir etkisi söz konusu olmadığı için talep kararın kesinleşmesini de önlememektedir⁸⁵. Aktarıcı ve erteleyici etkisi bulunmayan açıklamanın dar anlamda kanun yolu olmadığını söylemek

⁸⁰Pekcanitez vd., 2018: 457; Özekes, 2008: 3; Arslan vd., 2017: 584; Kiraz, 2002: 130 vd.

⁸¹İYUK madde 53/2, HMK madde 378/1.

⁸²Özekes, 2008: 6 vd.; Yılmaz, 2007: 41; Erdem, 2001: 12; Yenisey ve Nuhoglu, 2019: 829.

⁸³Açıklama ile aynı hukuki niteliğe sahip olan yanlışlıkların düzeltilmesinin hukuki niteliği hakkındaki açıklamalar için bkz. 3.1. Numaralı Başlık.

⁸⁴Kiraz, 2002: 133; Yılmaz, 2007: 39 vd.

⁸⁵ "...Tavzih yoluna başvurabilmek için hükmün kesinleşmesini beklemeye gerek yoktur. Kesinleşmemiş olan kararlar hakkında da hükmün icrasına (yerine getirilmesine) kadar tavzih istenebilir. Fakat tavzih talebinde bulunulmakla temyiz süresi durmaz.." Y. 9. HD. 2016/36037 E. 2018/13805 K. 26.06.2018 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

yerinde olacaktır⁸⁶. Açıklamanın (tavzih) kanun yolları başlığı altında düzenlendiği 1086 Sayılı (Mülga) HUMK'da, 3546 Sayılı (Mülga) Devlet Şurası Kanunu'nda, 521 Sayılı (Mülga) Danıştay Kanunu'nda ve 1602 Sayılı (Mülga) AYİMİK'de bile kanun koyucunun tavzih kurumunu aktarıcı ve erteleyici etkiye sahip olacak şekilde düzenlemediği, bu anlamda tavzihe hiçbir zaman dar anlamda kanun yolu işlevi vermediği görülmektedir.

Açıklama talebinde bulunulması, kararın her yönüyle hukuka uygunluğunun denetlenmesine imkân vermese de karardaki anlam kapalılıklarının ve çelişkilerin giderilmesini sağlar. Nihai kararın yeniden ele alınması için kararı veren mahkemeye yapılan başvurular geniş anlamda kanun yolu sayıldığından⁸⁷ açıklama kurumu bu yönüyle geniş anlamda kanun yoludur⁸⁸.

Açıklama, mevcut kararın ortadan kaldırılarak yeni bir hüküm tesisine imkân vermediği için dar anlamda hukuki çare olarak nitelendirilemez⁸⁹. Ancak kararın yerine getirilmesini kolaylaştıran, hakkın somutlaştırılmasına imkân veren usul hukuku kurumu olduğu için açıklama geniş anlamda hukuki çaredir⁹⁰.

Hükmün tamamlanması⁹¹ yoluyla hükümde yer verilmesi gerektiği halde hakkında kısmen veya tamamen karar verilmeyen hususlarda tamamlayıcı nitelikte ek karar verilmesi mümkündür. Tamamlama talebi kararı veren mahkeme tarafından incelendiğinden başvurunun aktarıcı etkisi, işlemeye başlayan sürelere herhangi bir etkisi bulunmadığından da erteleyici etkisi bulunmamaktadır. Kararı veren mahkemeye yapılan başvurular da geniş anlamda kanun yolu kavramına dahil olduğundan hükmün tamamlanması geniş anlamda kanun yolu olarak tanımlanabilir. Diğer yandan hükümdeki eksikliklerin giderilerek hakkın somutlaştırılmasına katkı sağladığından geniş anlamda hukuki çare olarak da nitelendirilebilir.

⁸⁶Aynı yöndeki görüş için bkz. Erdem, 2001: 10; Tutumlu, 2013: 15; Çağlayan, 2002: 158; Ersöz, 2017: 48; Tanrıver, 2018: 1044; Kiraz, 2002: 131; Yılmaz, 2007: 40 vd. "...Tavzih, verilmiş bulunan bir hükmün tekrar tetkik olunması için kabul edilmiş bir kanun yolu değildir. Tavzih bir hükmün müphem olması veya bir birine aykırı fıkraları ihtiva etmesi halinde hükümdeki gerçek anlamın açıklığa kavuşturulması için kabul olunan bir yoldur..." Y. 6. HD. 1982/7876 E. 1982/7932 K. 16.09.1982 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

⁸⁷ Akyılmaz vd., 2018: 842.

⁸⁸ Erdem, 2001: 10.

⁸⁹ Erdem, 2001: 10; Uyanık, 2016: 13.

⁹⁰ Arslan, 1977: 39; Erdem, 2001: 10; Uyanık, 2016: 13; Tutumlu, 2013: 15.

⁹¹ Hükmün tamamlanması hakkında ayrıntılı bilgi ve değerlendirme için bkz. 1.1.3. Numaralı Başlık

1.3.2.2. Dava Dışı Hukuki Çareler

Dava dışı hukuki çareler, yargılama makamlarının katılımı olmaksızın gerek taraflardan birinin gerekse de her iki tarafın iradesiyle başvuru yollarıdır. Dava açmadan önce idari işlemi tesis eden makamdan işlemin geri alınması için talepte bulunulması, 659 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname uyarınca sulh yolunun işletilmesi, 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu çerçevesinde vergi idaresiyle mükellefin uzlaşması ve hukuk uyumsuzluklarında var olan arabuluculuk müessesesi bu çarelerden birkaçıdır.

Dava dışı hukuki çarelerin her biri başlı başına ayrı bir çalışmanın konusunu oluşturabilecek kadar geniş kapsamlı olduğundan bunların bazıları örnek teşkil etmesi için ismen sayılmıştır. Çalışmanın konusunun açıklama ve yanlışlıkların düzeltilmesi ile sınırlı olması nedeniyle dava dışı hukuki çareler hakkında yukarıdaki konu anlatımıyla yetinilmiştir.

1.4. Açıklama Kurumunun Kanun (Başvuru) Yollarıyla Karşılaştırılması

Açıklamanın dar anlamda kanun yolu niteliği bulunmasa bile geniş anlamda kanun yolu özelliğini taşıdığı üzerinde durulmuştur. Aşağıda Türk idari yargılama hukukundaki kanun (başvuru) yolları teker teker ele alınacak ve bu yolların özelliklerine kısaca değinildikten sonra açıklama ile aralarındaki farklara karşılaştırma yapılmak suretiyle yer verilecektir.

1.4.1. Açıklama ve İstinaf Kanun (Başvuru) Yolu

İstinaf⁹², mahkemenin verdiği kararı kabul etmeyerek üst mahkemeye götürmek anlamına gelir⁹³. İlk derece mahkemesince verilen karara karşı yasal süresi içinde mahkemenin bulunduğu yargı çevresindeki bölge idare mahkemesine⁹⁴ başvurulabilir. Yapılan başvuru kararın kesinleşmesini önler.

İstinaf kanun yolunda mahkeme kararı hem hukuka uygunluk hem de olaya uygunluk yönlerinden incelenir⁹⁵. Bölge idare mahkemesi, yaptığı inceleme sonunda ilk derece mahkemesi kararını hukuka uygun bulursa veya karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi

⁹²İYUK madde 45, HMK madde 341-360.

⁹³ Akalın (hızl.), 2011: 1217.

⁹⁴ Adli yargıda aynı görevi bölge adliye mahkemeleri yerine getirir.

⁹⁵Akil, 2010: 205; Öztürk vd., 2019: 690; Pekcanitez vd., 2018: 465; Yenisey ve Nuhoglu, 2019: 858; Kaplan, 2019: 540; Tutumlu, 2013: 16; Kuru, 2018: 477; Arslan vd., 2017: 593; Gözübüyük ve Tan, 2017: 1034; Yurtcan, 2018: 125; Yenisey, 2018: 223; Yılmaz, 2007: 41; Özkes, 2008: 7; Odyakmaz vd., 2019: 225; Özkan, 2019: 19; <http://www.abgm.adalet.gov.tr/yayinlar/belgeler/e-kutuphane/CezaMuhakemesindeIstinafEIKitabi.pdf> (Sayfa 4, erişim tarihi: 07.05.2020).

mümkün ise gerekli düzeltmeyi yaparak istinaf başvurusunun reddine karar verir. İncelenen karar hukuka uygun bulunmadığı takdirde istinaf başvurusu kabul edilerek ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına hükmolunur. Bu ihtimalde işin esası hakkında yeniden bir karar verilir (İYUK madde 45/3-4).

İlk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan istinaf başvurusunun haklı bulunması, davaya görevsiz veya yetkisiz mahkeme yahut reddedilmiş ya da yasaklanmış hâkim tarafından bakılması durumunda, istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına karar verilerek dosya ilgili mahkemeye gönderilir (İYUK madde 45/5).

İstinaf kanun yolu hakkında genel bilgilendirmeden sonra istinaf ile açıklama arasındaki farklar şöyle sıralanabilir:

1- İstinaf başvurusunun kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir. Oysa açıklama, kararın yerine getirilmesi tamamlanana kadar her zaman istenebilir.

2- İstinaf talebinde bulunmak kararın kesinleşmesini önlemekte olup kararın kesinleşmesi halinde istinaf yoluna başvurulamamaktadır. İnceleme mahkemenin bulunduğu yargı çevresindeki bölge idare mahkemesince yapılır. Hükmü veren mahkeme tarafından incelenen açıklama istemi, kararın kesinleşmesini engellememektedir. Aktarıcı ve erteleyici etkisi bulunan istinaf dar anlamda kanun yolu iken⁹⁶ bu özelliklere sahip olmayan açıklama dar anlamda kanun yolu niteliğinde değildir.

3- İstinaf kanun yoluna sadece belli ilk derece mahkemesi kararları için başvurulabilir⁹⁷. Öte yandan hem ilk derece mahkemesi kararları hem istinaf ve temyiz incelemesi neticesinde verilen kararlar hakkında açıklama isteminde bulunulabilmesi mümkündür.

4- Konusu beş bin Türk lirasını⁹⁸ geçmeyen davalarda istinaf yoluna başvurulması mümkün değilken açıklama talep etmek için herhangi bir parasal sınır öngörülmemiştir.

⁹⁶Kanun yolu sınıflandırmalarında istinaf, öğretide olağan kanun yolları başlığı altında incelenmektedir. Bkz. Akyılmaz vd., 2018: 849-857; Kuru, 2018: 472-493; Çağlayan, 2018: 755; Pekcanitez vd., 2018: 457; Kaplan, 2019: 539-554; Arslan vd., 2017: 585; Gözübüyük ve Tan, 2017: 1032-1035; Odyakmaz vd., 2019: 225-229.

⁹⁷ İvedi yargılama usulüne tabi davalarda verilen kararlara (madde 20/A), merkezi ve ortak sınavlara ilişkin yargılamalarda verilen kararlara (madde 20/ B), Danıştay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği kararlara (2575 Sayılı Kanun madde 24) karşı istinaf yoluna başvurulamaz.

⁹⁸ 2020 yılı için istinaf sınırı yedi bin Türk lirasıdır.

5- İstinaf incelemesinde, kararın hukuka ve somut olaya uygunluğu denetlenirken açıklama yolunda asıl amaç karardaki anlam karışıklıklarının ve çelişkilerin giderilmesi suretiyle kararın icrasını ve hukuk düzeninde var olmasını kolaylaştırmaktır.

6- Kesinleşmemiş ancak icra edilmiş kararlara karşı istinaf yoluna gidilebilmektedir. Açıklamanın gayesi hükmün icra edilmesine katkı sağlanması olduğundan yerine getirilmesi tamamlanan kararlar hakkında açıklama isteminde bulunulamaz⁹⁹.

7- İstinaf başvurusu üzerine dilekçe kararı veren mahkeme tarafından karşı tarafa tebliğ edilir. Karşı taraf otuz gün içerisinde cevap verebileceği gibi daha önce kararı istinaf etmemişse bile katılma yoluyla istinaf talebinde bulunabilir. Açıklama istemli dilekçe ancak mahkemece gerekli görülmesi halinde karşı tarafa tebliğ edilir. Karşı taraf mahkemenin belirleyeceği süre içerisinde cevaplarını sunabilir.

8- İstinaf talebinde bulunan taraf başvuru sebebiyle oluşan harç ve giderleri ödemekle yükümlüdür. Harç ve giderlerin ödenmemesi ve verilen yedi günlük süre içinde de eksikliğin tamamlanmaması halinde kararın istinaf edilmemiş sayılmasına karar verilir. Oysa açıklama talebinde bulunmak harca tabi değildir¹⁰⁰.

9- Kararı veren hâkimin istinaf incelemesine katılması mümkün değildir. Açıklama talebinin kararı veren hâkim tarafından incelenmesinin yasak olması bir yana talebin kararı veren mahkemece değerlendirilmesi sebebiyle incelemenin aynı hâkim tarafından yapılması oldukça muhtemeldir.

1.4.2. Açıklama ve Temyiz Kanun (Başvuru) Yolu¹⁰¹

Temyiz incelemesi, hukuka uygunluk denetimiyle sınırlı olup maddi vakıaların veya delillerin değerlendirilmesi incelemenin kapsamı dışında kalmaktadır. Bu temel özellik, temyizi istinaf yolundan ayırmaktadır¹⁰².

Temyiz incelemesinde incelenen karar ya onanır ya da bozular, temyiz merciinin dosyanın esası hakkında karar verme yetkisi yoktur. Kararın hukuka aykırı olduğu

⁹⁹ Akil, 2010: 224.

¹⁰⁰ Yılmaz, 2007: 41.

¹⁰¹ 1.4.1. numaralı bir önceki başlıkta istinaf ile açıklama arasındaki farklara maddeler halinde yer verilmiştir. Bu maddelerden 6., 7., 8. ve 9. maddelerde yer alan açıklamalar temyiz ile açıklama arasındaki farkların anlatıldığı işbu başlık için de kıyasen geçerlidir. Tekrara düşülmemesi adına ilgili maddelere atıf yapmaktayız.

¹⁰²Kuru, 2018: 493; Çağlayan, 2018: 777; Yenisey ve Nuhoğlu, 2019: 894 vd.; Yurtcan, 2018: 125; Özekes, 2008: 8; Yılmaz, 2013: 1478; Öztürk vd., 2019: 741; Odyakmaz vd., 2019: 225 vd.; Tutumlu, 2013: 17; Özkan, 2019: 19; <http://www.abgm.adalet.gov.tr/yayinlar/belgeler/e-kutuphane/CezaMuhakemesindeIstinafEIKitabi.pdf> (Sayfa 4, erişim tarihi: 07.05.2020).

gerekçesiyle bozulması halinde kural olarak yeniden karar verilmek üzere dosya kararı veren mahkemeye gönderilir¹⁰³.

Temyiz yolu ile açıklama arasındaki farklar şöyle sıralanabilir:

1- Temyiz başvurusunun kural olarak kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir. Ancak açıklama, kararın yerine getirilmesi tamamlanıncaya kadar her zaman istenebilir.

2- Temyiz başvurusu kararın kesinleşmesini önlediği gibi kararın kesinleşmesi halinde temyiz yolu işletilemez. Temyiz incelemesi Danıştay tarafından yapılır. Açıklama talebinde bulunulmasının kanun yollarına ilişkin yasal sürelerle ve dolayısıyla kararın kesinleşmesine herhangi bir etkisi yoktur. Açıklama müessesesinde inceleme kararı veren mahkemece yapılır. Aktarıcı ve erteleyici etkisi bulunan temyiz dar anlamda kanun yolu iken¹⁰⁴ bu özelliklere sahip olmayan açıklama dar anlamda kanun yolu niteliğini haiz değildir.

3- Danıştay dava dairelerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği nihai kararlara, bölge idare mahkemelerinin İYUK'un 46. maddesinde sayılan davalar hakkında verdikleri kararlara, ivedi yargılama usulüne tabi davalarda verilen nihai kararlara (madde 20/A), merkezi ve ortak sınavlara ilişkin yargılamalarda verilen nihai kararlara (madde 20/ B) karşı temyiz talebinde bulunulabilir. Oysa gerek ilk derece mahkemesi kararları gerekse de istinaf ve temyiz incelemesi neticesinde verilen kararlar hakkında açıklama istenebilir.

4- Temyiz incelemesi ile açıklama kurumunun amaçları birbirinden farklıdır. Temyiz mercii olarak Danıştay'ın görevi, hukuk kuralının uygulanmaması ya da yanlış uygulanması şeklinde ortaya çıkan hukuka aykırılıkların denetimini yapmakla sınırlıdır¹⁰⁵. Açıklama talebi üzerine mahkemenin yapacağı değerlendirme kararın olaya veya hukuka uygunluğunu değerlendirme olmayıp amaç, karardaki anlam karışıklıklarını ve çelişkileri gidererek icrasını kolaylaştırmaktır.

5- İdare ve vergi mahkemeleri ile bölge idare mahkemelerinin kesin olarak verdikleri kararlar ile istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşen kararlardan yürürlükteki hukuka aykırı bir sonuç ifade edenlere karşı başvuru tarafından kanun yararına temyiz yoluna gidilebilmektedir. Ancak açıklama talebinin öz itibarıyla bireysel nitelik taşıması ve somut

¹⁰³ Çağlayan, 2018: 777.

¹⁰⁴Kanun yolu sınıflandırmalarında temyiz, öğretide olağan kanun yolları başlığı altında incelenmektedir. Bkz. Akyılmaz vd., 2018: 857-882; Kuru, 2018: 493-527; Pekcanitez vd., 2018: 457; Kaplan, 2019: 554-567; Arslan vd., 2017: 585; Gözübüyük ve Tan, 2017: 1035-1070; Odyakmaz vd., 2019: 229-237.

¹⁰⁵2575 Sayılı Danıştay Kanunu madde 23/1-a, İYUK madde 49/2.

olayla sınırlı olması nedeniyle açıklama yönünden benzer bir hukuki imkân ihdas edilmemiştir¹⁰⁶.

1.4.3. Açıklama ve Yargılamanın Yenilenmesi Kanun (Başvuru) Yolu

Mahkemece verilen karar, kanun yolu başvurusu üzerine olağan kanun yollarından geçerek veya başvuru süresinin dolmasıyla kanun yolu incelemesine tabi olmaksızın kesinleşir. Bu durumda aynı uyuşmazlık tekrardan mahkeme önüne getirilemez. Aksi halde kesin hüküm itirazı ikinci davanın yargı organlarınca görülmesine engel teşkil eder. Her ne kadar kesinleşen ilk karar aynı uyuşmazlığın tekrardan mahkeme önüne getirilmesine engel olsa da kararda veya karara esas alınan delillerde eksiklik veya yanlışlık olabilir. İşte yargılamanın yenilenmesi yoluyla kesinleşen kararda belli bir yoğunluğa ulaşılmış hataların giderilmesi sağlanır¹⁰⁷.

Bölge idare, idare ve vergi mahkemeleri tarafından verilen kararlar ile Danıştay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği kararlar hakkında yargılamanın yenilenmesi istenebilir. Danıştay'ın temyiz incelemesi sonucu verdiği kararlara karşı yargılamanın yenilenmesi istenemez¹⁰⁸. Zira yapılan inceleme işin esası hakkında olmayıp sadece kararın hukuka uygunluğunun denetlenmesiyle sınırlıdır¹⁰⁹.

Yalnızca maddi anlamda kesin hüküm teşkil eden kararlar hakkında yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilir. Maddi anlamda kesinleşmeyen veya kesinleşmeye elverişli olmayan kararlara karşı yargılamanın yenilenmesi istenemez¹¹⁰. Nihai olmakla beraber davanın esasına ilişkin olmayan kararlar ile ara kararları yargılamanın yenilenmesinin konusu dışında kalır¹¹¹.

Yargılamanın yenilenmesi talebi bizzat esas kararı veren mahkemece incelenir. Yargılamanın yenilenmesi niteliği gereği kesinleşmiş kararlara karşı gidilebilen bir yol olduğu için erteleyici etkisi, talebin kararı veren mahkemece incelenmesi sebebiyle aktarıcı etkisi

¹⁰⁶ Erdem, 2001: 18.

¹⁰⁷ Pekcanitez vd., 2018: 494.

¹⁰⁸ Akyılmaz vd., 2018: 886; Gözübüyük ve Tan, 2017: 1035; Odyakmaz vd., 2019: 239.

¹⁰⁹ Çağlayan, 2018: 815.

¹¹⁰ Pekcanitez vd., 2018: 494 vd.; Kuru, 2018: 554. "... Önemle vurgulanmalıdır ki, ilke olarak, kesin hükme bağlanmış bir davaya yeniden bakılamaz. Bunun en önemli istisnası yargılamanın iadesi yoludur... Maddi anlamda kesin hüküm gücü bulunmayan kararlara karşı (örneğin çekişmesiz yargıda verilen son kararlar) yargılamanın iadesi yoluna başvurulamaz..." Y. 8. HD. 2017/53 E. 2017/2822 K. 02.03.2017 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 06.01.2020).

¹¹¹ Çağlayan, 2002: 132.

bulunmamaktadır. Bu anlamda yargılamanın yenilenmesinin dar anlamda kanun yolu niteliğinde olmadığı açıktır.

Yargılamanın yenilenmesi talepleri öncelikle talebin kanunda sınırlı sayıda gösterilen sebeplerden birine dayanıp dayanmaması yönünden incelenir. İstem bu yönüyle kabul edilebilir nitelikteyse mahkemece davanın esası hakkında yeniden karar verilir¹¹². İdari yargılama hukukunda yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmak için teminat gösterme zorunluluğu yoktur¹¹³.

Açıklama ile yargılamanın yenilenmesi yolu arasındaki farklar şöyle sıralanabilir:

1- Gerek kesinleşmiş gerekse de kesinleşmemiş kararlar hakkında açıklama yoluna başvurulabilirken yargılamanın yenilenmesi sadece maddi anlamda kesin hüküm niteliğini haiz kararlar hakkında istenebilir.

2- Yargılamanın yenilenmesi ile kesin nitelikteki kararın hukuk düzeninden kaldırılarak yerine hukuka ve somut olaya daha uygun kararlar verilmesinin sağlanması amaçlanırken açıklamada mevcut kararın mükemmelleştirilmesi, hukuk düzeninde daha kolay bir biçimde varlık göstermesinin sağlanması amaçlanmaktadır.

3- Yargılamanın yenilenmesi, başvuru sebebe göre birbirinden farklı sürelerle tabi tutulmuşken açıklama süreye tabi olmaksızın kararın yerine getirilmesi tamamlanmaya kadar istenebilmektedir¹¹⁴.

4- Yargılamanın yenilenmesi istemlerinde mahkemece uygun görülmesi halinde duruşma yapılabilir. Ancak açıklama istemlerinde duruşma yapılması mümkün değildir.

5- Yargılamanın yenilenmesinin vekil aracılığıyla istenmesi halinde vekilin vekâletnamesinde özel yetki bulunması gerekir¹¹⁵. Oysa mahkeme kararları hakkında vekil sıfatıyla açıklama talep edilebilmesi için herhangi bir özel yetki aranmaz.

6- Yargılamanın yenilenmesi talepleri incelenirken karşı tarafın cevap ve savunmasının alınması gerekir. Açıklama istemini içeren dilekçe, kararı veren daire veya mahkemece uygun görülmesi halinde karşı tarafa tebliğ edilir.

¹¹²Çağlayan, 2018: 826 vd.; Pekcanitez vd., 2018: 501; Kuru, 2018: 562 vd.; Kaplan, 2019: 571. DİDDK. 2018/2165 E., 2019/2864 K. 30/05/2019 T., Y 4. HD. 1979/11191 E. 1979/14355 K. 20.12.1979 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 20.04.2020)

¹¹³ Hukuk yargılamasında yargılamanın yenilenmesini talep edenden karşı tarafın zararını karşılayacak uygun bir teminat göstermesi istenebilir (HMK madde 378/2).

¹¹⁴ Erdem, 2001: 23.

¹¹⁵ Vekâletnamede özel yetki gerektiren hususlar İYUK' ta düzenlenmemiştir. Ancak İYUK'un 31. maddesinde taraf vekillerine ilişkin hususlarda HMK'ye atıf yapılmıştır. Bu doğrultuda HMK'nin 74. maddesi gereği yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmak için vekilin vekâletnamesinde özel yetki bulunmalıdır.

7- İcra edilmiş hükümlere karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebilmektedir. Açıklama talebindeki hukuki yarar karardaki çelişki ve anlam karışıklıklarının giderilerek hükmün icrasını kolaylaştırmak olduğu için icra edilmiş kararlar hakkında açıklama isteminde bulunulamaz¹¹⁶.

1.4.4. Açıklama ve Karar Düzeltme Kanun (Başvuru) Yolu

18.06.2014 Tarih ve 6545 Sayılı Kanun' un 27. maddesi ile İYUK'a eklenen Geçici 8. madde, ivedi yargılama usulü hariç olmak üzere bu Kanunla idari yargıda kanun yollarına ilişkin olarak getirilen hükümlerin bölge idare mahkemelerinin bütün yurtda göreve başlayacakları tarihten sonra verilen kararlar hakkında uygulanacağını, bu tarihten önce verilen kararlar hakkında kararın verildiği tarihte yürürlükte bulunan kanun yollarına ilişkin hükümlerin uygulanacağını düzenlemiştir. Bölge idare mahkemeleri 20 Temmuz 2016 tarihinde faaliyete geçmiştir.

6545 Sayılı Kanun'un 103. maddesi, İYUK' un Kararın Düzeltmesi başlıklı 54. maddesini yürürlükten kaldırmıştır. 20 Temmuz 2016 tarihinden önce verilen kararlar hakkında kararın verildiği tarihte yürürlükte bulunan kanun yollarına ilişkin hükümler uygulanacağından ilk derece yargı yerlerince bu tarihten önce verilen kararların kanun yolu sürecinde karar düzeltme yoluna başvurulması mümkündür¹¹⁷.

Karar düzeltme, Danıştay'ın temyiz incelemesi neticesinde verdiği kararlar ile bölge idare mahkemelerinin itiraz üzerine verdiği kararlar hakkında başvuru bir yoldur. Taraflar, tebliğ tarihini izleyen on beş gün içinde kararın esasını etkileyen iddia ve itirazların kararda karşılanmaması, kararda birbirine aykırı hükümlerin bulunması, kararın usul ve yasaya aykırı olması, hükmün esasını etkileyen belgelerde hile ve sahtekârlık yapıldığının ortaya çıkması sebeplerinden biri veya birkaçını gerekçe göstererek kararın düzeltilmesini isteyebilir.

Karar düzeltme istemi, kararı veren daire, kurul ya da bölge idare mahkemesince karşı tarafın savunması alındıktan sonra incelenir. Talep kanunda yazılı sebepler dâhilindeyse dava hakkında yeniden karar verilir, aksi halde reddedilir.

Karar düzeltme ile açıklama arasındaki farklar şöyle sıralanabilir:

1- Tebliğ tarihini izleyen on beş gün içinde karar düzeltme yoluna başvurulması halinde kararın kesinleşmesi engellenir. Kesinleşmeyi erteleme etkisi bulunan karar düzeltme müessesesinde kararı veren daire, kurul veya bölge idare mahkemesi tarafından istem

¹¹⁶ Tutumlu, 2013: 18.

¹¹⁷ Candan, 2017: 1124 vd.; Kaplan, 2019: 531.

incelendiğinden başvurunun aktarıcı etkisi bulunmamaktadır. Daha önce ifade edildiği üzere açıklamanın erteleyici veya aktarıcı etkisi bulunmamaktadır.

2- Karar düzeltme Danıştay'ın temyiz incelemesi ve bölge idare mahkemelerinin itiraz üzerine verdikleri kararlar hakkında istenebilir. Bu sebeple idare ve vergi mahkemeleri ile Danıştay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği kararlar hakkında karar düzeltme yoluna gidilemez. Ancak Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemeleri tarafından verilen kararlar hakkında açıklama yolunun işletilebilmesi mümkündür.

3- Karar düzeltme istemi açıklamada olduğu gibi kararı veren daire, kurul veya mahkemece incelenir. Dosyanın incelemesinde tetkik hâkimliği yapanların aynı konunun karar düzeltme yoluyla incelenmesinde bu görevi yapmaları mümkün değilken açıklama talebinin incelenmesinde benzer bir yasaklamaya yer verilmemiştir.

4- Kararda birbirine aykırı hükümler bulunması karar düzeltme ile açıklama yoluna gidilebilmesi için ortak sebep teşkil etmektedir. Ancak karar düzeltme sebeplerinin bulunması halinde önceki kararın yerine yeni bir karar verilmesi yoluna gidilirken açıklamayla amaçlanan karardaki çelişki ve anlam karışıklıklarının giderilmesidir.

5- Karar düzeltme sürecinde karşı tarafın savunmasının alınması zorunluluk iken açıklama talebinin karşı tarafa tebliği, kararı veren daire veya mahkemenin takdirindedir.

6- Karar düzeltme yoluna kararın tebliğ tarihini izleyen on beş gün içinde başvurulması gerekir. Ancak açıklama, kararın yerine getirilmesi tamamlanıncaya kadar her zaman istenebilir.

7- Karar düzeltme istemleri, ileri sürülen sebeplerle sınırlı olarak incelenir. Açıklama yalnızca tarafların başvurabildiği bir imkân olsa da tarafların bildirdikleri dışında mahkeme tarafından tespit edilen sebeplerle de açıklama yapılabilirdir.

İKİNCİ BÖLÜM

AÇIKLAMA TALEBİNİN KONUSU, AÇIKLAMA TALEP EDİLEBİLEN HALLER, AÇIKLANMASI MÜMKÜN OLAN HÜKÜM UNSURLARI, AÇIKLAMA TALEBİ VE TALEBİN İNCELENMESİ SÜRECİ

2.1. Açıklama Talebinin Konusu: Esasa İlişkin Nihai Karar (Hüküm)

Açıklama, kural olarak mahkeme kararları hakkında istenebilir. Bunun dışında tarafların taleplerinde anlaşılmayan veya çelişkili hususların bulunması halinde¹¹⁸ açıklama yoluna gidilmesi mümkün değildir. Mahkeme kararları hakkında açıklama istenebilmekte ise de hangi kararların talebe konu edilebileceği önem arz etmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak karar çeşitlerine yer verildikten sonra hükümler, idari yargı disiplininin kendine özgü nitelikleri de dikkate alınarak açıklama talebine elverişlilik yönünden değerlendirilecektir. Ardından açıklanması talep edilebilen derece mahkemesi kararları ile yürütmeyi durdurma kararları üzerinde durulacak, açıklamaya konu edilemeyen ara kararlarına yer verilecektir. Son olarak tahkim, ceza mahkemesi kararları, Sayıştay, Uyuşmazlık Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi kararları açıklama istemine konu edilebilme bakımından incelenecektir.

2.1.1. Nihai Karar (Hüküm) Kavramı

Mahkemeler, yargılama faaliyeti kapsamında çeşitli kararlar verirler. Bunlardan bazıları yargılamanın genişletilerek daha sağlıklı yürütülmesini sağlarken bazı kararlar da uyuşmazlığı çözerek yargılamaya son vermektedirler. Bu temel farklılık yönünden kararlar ara kararları ve nihai kararlar olarak ikili bir ayrıma tabi tutulabilir¹¹⁹.

Ara kararları, yargılamanın devam ettirilmesine hizmet eden bu nedenle yargılamaya son vermeyen kararlardır. Ara kararların karakteristik özelliği hâkimin verdiği kararlar dosyadan el çekmeyip davaya devam etmesidir¹²⁰. Delil ve belgelerin istenmesi, keşif, bilirkişi incelemesi yapılması yönündeki kararlar ara kararlarına örnek olarak gösterilebilir¹²¹.

¹¹⁸ Örneğin; Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 183. maddesi tarafların ya da mahkemenin dava dosyasında bulunan belgelerindeki açık yazı ve hesap hatalarının karar verilinceye kadar düzeltilebilmesine imkân tanımaktadır.

¹¹⁹ Çağlayan, 2018: 395; Kuru, 2018: 338; Tanrıver, 2018: 1028; Pekcanitez vd., 2018: 416 vd.; Arslan vd., 2017: 470 vd.

¹²⁰ Kuru, 2018: 338; Tanrıver, 2018: 1028; Pekcanitez vd., 2018: 416; Arslan vd., 2017: 470.

¹²¹ Çağlayan, 2018: 396.

Ara kararları davaya son vermedikleri için ancak nihai kararlarla beraber kanun yoluna konu edilebilirler¹²². Bununla beraber kanunda öngörülen bazı ara kararlara karşı itiraz yoluna gidilebilmektedir¹²³.

Nihai kararların usule ilişkin nihai kararlar ve esasa ilişkin nihai kararlar olarak iki başlık altında incelenmesi mümkündür¹²⁴:

Esasa ilişkin nihai kararlar, taraflar arasındaki uyuşmazlığı sona erdiren ve hüküm kesinleşince tarafları, konusu ve hukuki sebebi aynı olan yeni dava açılmasına engel teşkil eden kararlardır¹²⁵. Yargılama sonunda davanın esası hakkında verilen nihai karar, hükümdür¹²⁶. Hüküm kavramı hem ilk derece mahkemelerinin hem de üst derece yargı yerlerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktıkları davalarda verdikleri esasa ilişkin nihai kararları kapsar. Ancak üst derece yargı yerlerinin denetim mahkemesi sıfatıyla verdikleri kararlar hüküm kavramına dâhil değildir¹²⁷.

Usule ilişkin nihai kararlar, işin esasına girmeyip sadece usule ilişkin sorunları çözümleyen ve yine hâkimin davadan el çekmesi sonucunu doğuran kararlardır. Benzer bir söyleyişle, mahkemenin verdiği son karar mahiyetinde olsa da dava konusu (talep sonucu) hakkında karar verilmemektedir¹²⁸. Yetkisizlik, görevsizlik, davanın açılmamış sayılmasına dair kararlar usule ilişkin nihai kararlara örnektir¹²⁹.

2.1.2. Açıklama Talebine Elverişlilik Yönünden Hükümlerin Değerlendirilmesi

Mahkemece verilen kararlar yeterince açık değilse yahut birbirine aykırı hüküm fıkraları içeriyorsa taraflardan her biri kararın açıklanmasını veya aykırılığın giderilmesini isteyebilir. Bu şekilde hükmün icra edilebilme potansiyelinin artırılması sağlanmaya çalışılır. Yine açıklama veya aykırılığın giderilmesi, kararın yerine getirilmesine kadar talep edilebilir. Hükmün icra edilebilirliğine hizmet etmesinin ve kararın yerine getirilmesine kadar

¹²²Çağlayan, 2018: 396; Kuru, 2018: 339; Pekcanitez vd., 2018: 417; Tanrıver, 2018: 1030; Arslan vd., 2017: 471.

¹²³ Çağlayan, 2018: 396; Arslan vd., 2017: 471.

¹²⁴Nihai kararların usule ilişkin nihai kararlar, esasa ilişkin nihai kararlar ve davanın konusuz kalması halinde verilen kararlar veya hüküm verilmesine ihtiyaç kalmadan davayı sona erdiren haller olmak üzere yapılan üçlü sınıflandırma için bkz. Kuru, 2018: 339 vd.; Arslan vd., 2017: 471 vd.; Tanrıver, 2018: 1047 vd.

¹²⁵Kuru, 2018: 340; Çağlayan, 2018: 396; Pekcanitez vd., 2018: 417; Arslan vd., 2017: 471 vd.

¹²⁶ HMK madde 294/1/c.2.

¹²⁷Tanrıver, 2018: 1032; Erdem, 2001: 33.

¹²⁸Kuru, 2018: 340 vd.; Erdem, 2001: 28; Tanrıver, 1996: 42; Çağlayan, 2018: 396; Arslan vd., 2017: 472; Pekcanitez vd., 2018: 417.

¹²⁹Kuru, 2018: 341; Çağlayan, 2018: 396; Tanrıver, 1996: 42; Arslan vd., 2017: 472.

istenebilmesinin doğal sonucu açıklamanın ancak icra edilebilir kararlar hakkında istenebilmesidir. Hükümün icrasında yaşanabilecek tereddütleri ortadan kaldırmayı amaçlayan açıklama kurumu kapsamında bahsedilen “icra”dan sadece icra ve iflas hukuku anlamında ilamlı icra değil ilamlı icranın konusu kapsamında olsun veya olmasın hükümün gereğinin yerine getirilmesi anlaşılmalıdır¹³⁰.

Usule ilişkin nihai kararlar, dava konusu uyuşmazlığın esası hakkında çözüm üretmediği için cebri icraya konu edilemez¹³¹. Bu sebeple usule ilişkin nihai kararlar hakkında açıklama yoluna gidilemeyeceği kabul edilmektedir¹³².

Esasa ilişkin nihai kararlardan açıklama kurumuna en yoğun ihtiyaç duyulduğu hüküm türü, davalının bir şeyi vermeye, yapmaya veya yapmamaya mahkûm edildiği eda hükümleridir¹³³. Verilen hüküm, hakkın veya hukuki ilişkinin varlığını belirlemekle kalmayıp eda emrini de içerdiğinden ilamlı icraya elverişlidir¹³⁴. Ancak eda davasının reddine ilişkin hüküm menfi tespit mahiyetinde olduğundan ilamlı icranın konusunu oluşturmaz¹³⁵.

Tespit hükümleri¹³⁶ ve inşai hükümler¹³⁷ ilamlı icranın konu edilemez. Ancak tespit davası ve inşai dava sonucunda verilen kararın yargılama giderlerine ve vekâlet ücretine ilişkin kısmı her halükârda eda hükmüdür ve ilamlı icranın konusunu oluşturabilir¹³⁸. Eda davasında verilen kararlar gibi bu hükümlerin icrasında da tereddütler meydana gelebileceği için tespit hükümleri ve inşai hükümler hakkında da açıklama isteminde bulunulabilir¹³⁹.

¹³⁰ Uyanık, 2016: 17.

¹³¹ Tanrıver, 1996: 42.

¹³² Görevsizlik, yetkisizlik gibi usule ilişkin nihai kararlara karşı açıklama isteminde bulunulamayacağına ilişkin aynı yöndeki görüş için bkz. Kiraz, 2002: 141; Erdem, 2001: 32; usuli nitelikte nihai kararlarda da çeşitli hataların bulunmasının mümkün olduğu, kanun koyucunun HMK 304 ve devamı maddelerinde böyle bir ayırım yapmadığı gözetildiğinde usuli nitelikte nihai kararlara karşı da açıklama istenebilmesinin mümkün olduğu, nitekim uygulamada tavzihle ilgili olarak esas/usul kararı ayırımı gözetilmediği yönündeki görüş için bkz. Tutumlu, 2013: 44.

¹³³ Tanrıver, 2018: 1032; Erdem, 2001: 32; Uyanık, 2016: 18; Kiraz, 2002: 141; Yılmaz, 2007: 43.

¹³⁴ Tanrıver, 1996: 63.

¹³⁵ Tanrıver, 2018: 1032; Arslan vd., 2017: 472; Kuru, 2018: 340.

¹³⁶ Mahkeme tarafından, bir hakkın veya hukuki ilişkinin varlığının ya da yokluğunun yahut bir belgenin sahte olup olmadığının belirlendiği hüküm türüne tespit hükümleri denir. (HMK madde 106/1).

¹³⁷ Yeni bir hukuki durumun meydana getirilmesi veya mevcut bir hukuki durumun içeriğinin değiştirilmesi yahut ortadan kaldırılması talebinin mahkemece kabul edilmesi üzerine verilen hükümlere inşai hükümler denir. (HMK madde 108/1).

¹³⁸ Pekcanitez vd., 2019: 284; Arslan vd., 2017: 472; Kuru vd., 2014: 389; Tanrıver, 2018: 1032 vd.

¹³⁹ Uyanık, 2016: 17 vd.; Ersöz, 2017: 53; HMK madde 305'in gerekçesi.

Mahkeme olarak kabul edilmeyen organlarca karar verilmesi, kararın usulüne uygun tebliğ veya tefhim edilmemiş olması gibi durumlarda verilen karar yok hükmündedir¹⁴⁰. Örneğin belediyenin düzenlediği ödeme emrinin valilik tarafından iptal edilerek başvuran taraf yararına vekâlet ücretine hükmedilmesi kararı, münhasıran mahkemenin görevli olduğu bir konuda idarenin karar vermesi sebebiyle hukuken varlık kazanmayacak türdendir. Yok sayılan hükümler açıklamanın konusunu oluşturmazlar¹⁴¹.

Yok sayılan hükümlere benzer diğer bir hüküm türü etkisiz hükümlerdir. Etkisiz hükümler de yok hükümlerden farklı olarak karar mahkemece hukuken geçerli olacak şekilde verilmiştir. Ancak hüküm kendisinden beklenen etkiyi kısmen veya tamamen doğuramayacak niteliktedir. Örneğin zaten evli olmayan kişiler hakkında boşanma kararı verilmesinin herhangi bir etki doğurması mümkün değildir¹⁴². Etkisiz hükümler, icra edilebilir mahiyette olmadıkları yani görünüşte var olup gerçekte tarafların hukuki durumuna etki etme imkânından yoksun buldukları için açıklama kurumunun uygulama alanı dışında kalacaktır¹⁴³.

Açıklama talep etmek için kararın tebliği şart değildir¹⁴⁴. İdari yargıda hükmün duruşmada tefhimi gibi bir usul bulunmasa da kararın tebliğinden önce tarafların kararı UYAP üzerinden öğrenmeleri mümkündür. Çünkü mahkeme kararı, UYAP'a hâkim veya hâkimlerce ıslak imza ile aynı hukuki değere sahip olan güvenli elektronik imzayla imzalanmış şekilde yüklenmektedir. Bu andan itibaren kararda değişiklik yapılması mümkün olmamakta ve dosyadan el çekilmektedir. Yine 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun 7/a maddesine göre elektronik yolla tebligat, kişinin elektronik adresine ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda yapılmış sayılır. Bu ihtimallerde tebliğ edilmeyen veya tebliğ edilmiş sayılmayan hükmün hukuken hiçbir varlık kazanmadığını savunmak mümkün değildir. Kararı UYAP üzerinden öğrenen veya elektronik tebligatın tebliğ edilmiş sayılması için dolması gereken yasal süreyi beklemek istemeyen taraflardan her biri bu süre içerisinde açıklama isteminde bulunabilir.

İcra ve İflas Kanunu'nun 39. maddesi ilamın 10 yıllık zamanaşımına tabi olduğunu düzenlemektedir. İlamın zamanaşımına uğraması durumunda İİK'nin 33. maddesi doğrultusunda borcun zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle icra mahkemesinden icranın geri

¹⁴⁰ Yok (görünüşte) hüküm kavramı için bkz. Özkes, 2000: 670 vd.

¹⁴¹ Erdem, 2001: 29; Uyanık, 2016: 18.

¹⁴² Özkes, 2000: 687 vd.

¹⁴³ Erdem, 2001: 31; Uyanık, 2016: 18.

¹⁴⁴ Kiraz, 2002: 142.

bırakılması istenebilir¹⁴⁵. Zamanaşımına uğrayan ilam hakkında açıklama isteminde bulunabilmek kanımızca mümkündür¹⁴⁶. Zira ilamın zamanaşımına uğraması sebebiyle icranın geri bırakılması ancak borçlunun talep etmesi halinde mümkündür. Borçlunun bilinçli tercihi veya ihmali sonucu bu imkân kullanılmayarak ilam infaz edilebilir. Yine açıklama talebi üzerine mahkeme sınırlı bir inceleme yapacak olup mahkemenin ilamın zamanaşımına uğrayıp uğramadığını incelemesine dayanak teşkil edecek herhangi bir yasal düzenleme de mevcut değildir.

İdari yargı sisteminde tespit davası açılıp açılmayacağı, açılmışsa bu davanın kabulü veya reddi halinde hangi kararların verilmesi gerektiği tartışmalıdır. İdari dava türleri ve bu davaların nitelikleri İYUK' un 2. maddesinde sayılmış olup bu maddede sayılan davalar arasında tespit davası yer almamaktadır. Bir kısım yazarlar tespit davasının varlığının kabulü halinde idari yetkiler ile yargısal yetkilerin birbirine karışacağı, idari faaliyetlerin yargının ön iznine tabi kılınmasına sebep olacağı, her ne kadar bir ihtiyaca cevap verse de madde metninde bu dava türüne yer verilmediği gibi gerekçelerle idari yargıda tespit davasının varlığını kabul etmemektedirler¹⁴⁷.

Kanımızca, tespit istemli dava açılıp açılmayacağının bilhassa idare hukukundaki yokluk kavramı bağlamında değerlendirilmesi tespit davasının gerekliliği noktasında yol gösterici olacaktır. Türk İdare hukukunda yokluk kurumuna herhangi bir kanuni düzenlemede yer verilmemekle beraber yokluk mahkeme kararları ve öğreti tarafından kabul edilerek geliştirilen bir kavramdır¹⁴⁸. Yokluk, idari işlemin kurucu unsurlarındaki hukuka aykırılıkların derhal fark edilebilir nitelikte ve idari işlem kimliğini dahi kaybettirecek derecede ağır, açık ve bariz olması durumudur¹⁴⁹. Örneğin sağlık bakanlığında görevli olan memur hakkında savunma alınmaksızın doğrudan milli eğitim bakanı tarafından devlet memurluğundan çıkarma cezası verilmiş olsun. Milli eğitim bakanı kendi personeli olmayan memur hakkında ceza vermekle yetinmemiş yüksek disiplin kurulunun alması gereken kararı tek başına almıştır. Yetki yönünden açıkça hukuka aykırı olan bu işlem tesis edilirken memura savunma

¹⁴⁵ Kuru vd., 2014: 392; Pekcanitez vd., 2019: 294 vd.

¹⁴⁶ Aynı yönde bkz. Uyanık, 2016: 63.

¹⁴⁷ Candan, 2017: 235 vd., Odyakmaz vd., 2019: 88. Kaplan, konuyu ayrı bir bölüm altında inceleyerek idari yargı sisteminde tespit davası açılmayacağını belirtmiştir. Tespit davasını ele aldıktan sonra ise pozitif hukuk kurallarına göre mevcut olmamakla beraber kabulünde yarar olabilecek dava türlerini ele almıştır. Buradan yazarın idari yargı anlamında tespit davasının varlığını kabul etmemekle birlikte bu dava türüne ihtiyaç bulunmadığı görüşünü benimsediği anlaşılmaktadır. Kaplan, 2019: 173 vd.

¹⁴⁸ Erdinç, 2013: 233; Erkut, 1988: 71.

¹⁴⁹ Erkut, 1988: 72.

hakkı tanınmamış olması da işlemi şekil yönünden de sakatlamıştır. Bu durumda işlemin yoklukla malul olduğunun kabulü gerekir. Yokluk hali, herkes tarafından her zaman ileri sürülebileceği gibi işlem herhangi bir süre sınırlamasına tabi olmaksızın idare tarafından geri alınabilir¹⁵⁰.

Bir idari işlem, açıkça yasaya aykırı veya idarenin hiç yapamayacağı işlemlerden ise yok hükmündedir. Yok hükmünde olan bir idari işlemin iptali için idari yargıda dava açmaya esasen gerek bulunmamaktadır. Fakat idarenin işlemini yok hükmünde saymayıp yürütmeye devam etmesi, ilgiyi bu işlemin iptali için dava açmaya zorlayabilir. Bu gibi durumlarda, idari yargı yerinin, dava konusu işlemin yok hükmünde olduğunu saptayıp uyuşmazlığı çözmesi gerekir¹⁵¹. Zira İYUK' un 2. maddesinde tespit davasına yer verilmemişse de Anayasa'nın 2. ve 125. maddesine göre idarenin her türlü işlem ve eylemine karşı yargı yolu açıktır. Normlar hiyerarşisi bağlamında Anayasa'ya üstünlük tanınması gerektiğinden hukuken yok hükmünde olan işleme karşı da dava açılabilmesinin kabulü gerekir. Yok hükmünde olan işlemdeki hukuka aykırılıkların yargılama aşamasında ortaya konulması halinde iptale karar verilemeyeceğinden hareketle bu tarz işlemler hakkında yokluğun tespitini talep etmek kanımızca mümkün olmalıdır¹⁵².

Tespit istemli davada verilen kabul veya ret kararları hakkında birbirine aykırı hüküm fıkraları içerdikleri veya yeterince açık olmadıkları takdirde açıklama isteminde bulunulabilmesi mümkündür.

2.1.3. Açıklanması Talep Edilebilen Kararlar

Açıklama müessesesinin işletilebileceği kararların neler olduğu konunun önemli bir yönünü teşkil etmektedir. Hem ilk derece mahkemesi tarafından verilen kararlar hem de istinaf ve temyiz mercii sıfatıyla verilen kararlar açıklama istemine konu edilebilir. Bununla birlikte -gerekçesi aşağıda açıklanacağı üzere- yürütmeyi durdurma kararları hakkında da açıklama istenebilmelidir.

¹⁵⁰ Erkut, 1988: 84. Yok hükmünde sayılan işlemin idari işlem niteliğinde olmaması nedeniyle bu iki kurumun birbirleriyle bağdaşmayacağı yönündeki karşı görüş için bkz. Erdinç, 2013: 232.

¹⁵¹ Dan. 10. D. 1995/397 E., 1997/1911 K. 20.05.1997 T. <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 10.04.2020).

¹⁵² Aynı yönde bkz. Çağlayan, 2018: 728.

2.1.3.1. İlk Derece Mahkemesi Sıfatıyla Verilen Kararlar¹⁵³

Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerince verilen kararlar hakkında taraflardan her biri kararın açıklanmasını ya da aykırılığın giderilmesini isteyebilir (madde 29). Kanunda, derece mahkemelerinin hepsinin kararlarına karşı açıklama isteminde bulunabileceği düzenlenmiş olup derece mahkemelerinin incelemesinin hangi sıfatla yapıldığına ilişkin herhangi bir ayırım gözetilmemiştir. İdari yargı sisteminde ilk derece mahkemeleri sadece idare ve vergi mahkemeleri olmakla beraber Danıştay, Danıştay Kanunu'nun 24. maddesi gereği bazı davalarda ilk derece mahkemesi sıfatıyla yargılama yapar.

İlk derece mahkemelerinin adli yargının görevli olduğu konularda açılan davaların reddine; idari yargının görevli olduğu davalarda ise davanın görev veya yetki yönünden reddedilerek dosyanın görevli veya yetkili mahkemeye gönderilmesine ilişkin kararları usule ilişkin nihai kararlar olup bu kararlar hakkında açıklama isteminde bulunulamaz.

İdari yargılama hukukunda iptal ve tam yargı davası olmak üzere iki tür dava vardır. Yetki, şekil, sebep, konu ve amaç unsurlarındaki hukuka aykırılık iddiasıyla idarî işlemler hakkında menfaatleri ihlâl edilenler tarafından iptal davası açılabilir. Davanın kabulü halinde dava konusu işlemin geçmişe doğru iptali sağlanırken, işlemin hukuka uygun olduğunun tespiti halinde davanın reddine karar verilir¹⁵⁴. Tam yargı davalarında dava konusu işlem, eylem veya sözleşme sebebiyle davacı zarara uğramışsa davanın kısmen veya tamamen kabulü ile zararın tazminine, davacının herhangi bir zararının bulunmaması halinde ise davanın esastan reddine karar verilir¹⁵⁵.

İptal ve tam yargı davalarının esastan incelenmesi üzerine verilen karar yeterince açık değilse yahut birbirine aykırı hüküm fıkralarını taşıması halinde kararın açıklanması ya da aykırılığın giderilmesi istenebilir.

2.1.3.2. İstinaf İncelemesi Sonucu Verilen Bölge İdare Mahkemesi Kararları

Bölge idare mahkemeleri; Danıştay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği kararlar, ivedi yargılama usulüne tabi davalarda verilen kararlar (madde 20/A), merkezi ve ortak sınavlara ilişkin yargılamalarda verilen kararlar (madde 20/ B) ve kanun yolu kapalı olan hükümler hariç olmak üzere ilk derece mahkemelerince verilen kararlar hakkında istinaf

¹⁵³ Ara kararları, 2.1.4. numaralı başlık altında incelendiğinden burada ilk derece mahkemelerinin nihai kararları üzerinde durulacaktır.

¹⁵⁴ Akyılmaz vd., 2018: 653 vd.

¹⁵⁵ Akyılmaz vd., 2018: 667.

incelemesi yapar. Bölge idare mahkemeleri istinaf incelemeleri dışında da çeşitli kararlar verirler ancak hiçbir dava ilk derece mahkemesi sıfatıyla bölge idare mahkemelerinde görülmez.

Bölge idare mahkemesi, ilk derece mahkemesine ait bütün yetkileri kullanarak uyuşmazlığa konu maddi vakıa ve deliller ile uygulanan hukuk kurallarının yerindeliliğini denetler¹⁵⁶. Bölge idare mahkemesinin anılan kararları davanın esası hakkında olup mahkemenin davadan el çekmesi sonucunu doğurmakta, bu kararların bir kısmı da uyuşmazlığı kesin olarak çözmektedir.

Bölge idare mahkemesince yapılan inceleme ilk derece mahkemesi kararının hukuka ve somut olaya uygunluğunun denetlenmesine hizmet etse de insan eli ürünü olan kararın çeşitli anlam karışıklıkları ve maddi hatalar barındırması mümkündür. Bölge idare mahkemesinin istinaf incelemesi sonucu verdiği kararların niteliği dikkate alındığında karardaki eksiklik ve çelişkilerin açıklama yoluyla giderilmesi mümkündür¹⁵⁷.

2.1.3.3. Danıştay'ın Temyiz Mercii Sıfatıyla Verdiği Kararlar

Danıştay'ın temyiz mercii olarak görevi hukuk kuralının uygulanmaması ya da yanlış uygulanması şeklinde ortaya çıkan hukuka aykırılıkların denetimini yapmakla sınırlıdır¹⁵⁸. Danıştay, incelenen kararı hukuka uygun bulursa veya karar hukuka uygun olmakla birlikte gösterilen gerekçeyi eksik veya yanlış bulursa kararı, gerekçesini değiştirerek onar. Kararda yeniden yargılama yapılmasına gerek duyulmayan maddi hatalar ile düzeltilmesi mümkün eksiklik veya yanlışlıklar varsa kararı düzelterek onar (madde 49/1/a-b).

Görev ve yetki dışında bir işe bakılması, hukuka aykırı karar verilmesi, usul kurallarının uygulanmasında kararı etkileyebilecek nitelikte hata ya da eksikliklerin bulunması hallerinde bozma kararı verilir (madde 49/2). Karar kısmen veya tamamen bozulabilirse de bozma neticesinde davanın esası hakkında Danıştay tarafından karar verilmesi mümkün değildir. Dosyayla birlikte bozma ilamının kararı veren merciiye gönderilmesiyle yetinilir (madde 49/1/a-b).

Kanun koyucu, kararları hakkında açıklama veya aykırılığın giderilmesi istenebilecek mahkemeler arasında Danıştay'ı da saymış, Yüksek Mahkeme'nin ilk derece mahkemesi veya temyiz mercii sıfatıyla yaptığı yargılamalar arasında ayırım gözetmemiştir. Bu itibarla Danıştay'ın temyiz incelemesi sonucu verdiği kararlar hakkında açıklama talebinde

¹⁵⁶ Akyılmaz vd., 2018: 854.

¹⁵⁷ Aynı yönde bkz. Uyanık, 2016: 33.

¹⁵⁸ 2575 Sayılı Danıştay Kanunu madde 23/1-a.

bulunulabileceği açıktır¹⁵⁹. Bu doğrultuda onama, düzelterek onama ve bozma kararları hakkında açıklama yoluna gidilebilmesi mümkündür¹⁶⁰.

Karar düzeltme yolunun kaldırılmasıyla temyiz incelemesi sonucu verilen kararlar hakkında açıklama talep etmenin önemi artmıştır. Ancak bu imkân, dosyanın yeniden incelenerek hukuka ve somut olaya daha uygun ve öncekinden farklı kararlar verilmesine yol açacak şekilde kullanılmamalıdır.

2.1.3.4. Yürütmeyi Durdurma Talebi Hakkında Verilen Kararlar

İdari yargılama hukukunda dava açılması dava konusu işlemin yürütülmesini kural olarak durdurmaz¹⁶¹ (madde 27/1). İdari işlemin iptalini isteyen davacı, dava konusu işlemin yürütülmesinin durdurulmasını mahkemeden isteyebilir. Yürütmenin durdurulması, idari işlemin yürürlüğünü dava sonuna kadar askıya alan idari yargıya özgü bir yargısal karardır¹⁶².

İdari işlemin uygulanması halinde telafisi güç ya da imkânsız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçesi de gösterilerek yürütmenin durdurulmasına yargı yeri tarafından karar verilebilir. Yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kararlara karşı tarafların, tebliği izleyen günden itibaren yedi gün içinde itiraz edebilmeleri mümkündür.

Kamu gücü ayrıcalıkları kullanılarak tesis edilen, tek yanlı, icrai ve hukuka uygunluk karinesinden yararlanan işlemler hakkında menfaati ihlal edilen kişiler dava açabilir. Dava açılması işlemin yürütmesini kural olarak durdurmayacağından yürütmenin durdurulması talebinde bulunmak gerekir. Talebin kabulüne veya reddine ilişkin kararlarda belirsizlik veya anlam karışıklıklarının bulunması sebebiyle kararın yerine getirilmesinde sorun yaşanması muhtemeldir. Uygulamada yürütmeyi durdurma talebinin kabulüne dair kararların, sonuçları

¹⁵⁹Gözübüyük ve Dinçer, 1999: 727. Candan, Danıştay dava dairelerinin Danıştay Kanunu madde 24/1 gereği ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği kararlar hakkında açıklama istenebileceğini belirtirken temyiz başvurusunun reddine veya ilk derece mahkemesi kararının bozularak yeniden karar verilmek üzere dosyanın anılan mahkemeye gönderilmesine ilişkin karar hakkında açıklama talep etmenin mümkün olmadığı görüşündedir. bkz. Candan, 2017: 746.

Yargıtay kararları hakkında da tavzih(açıklama) istenebileceği hakkında bkz. YİBK. 1942/40 E. 1944/22 K. 07.06.1944 T., YHGK. 1967/685 E. 1967/582 K. 29.11.1967 T., Y. 21. HD. 2000/6983 E. 2000/7276 K. 26.10.2000 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 20.04.2020).

¹⁶⁰Uyanık, 2016: 65 vd.; Erdem, 2001: 52. Onama kararları hakkında açıklama istenemeyeceğine ilişkin karşı görüş için bkz. Yılmaz, 2007: 47.

¹⁶¹ Vergi mahkemelerinde dava açılması tarh edilen vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümlerin ve bunların zam ve cezalarının dava konusu edilen kısmının tahsil işlemlerini durdurur (madde 27/4).

¹⁶²Çağlayan, 2018: 573.

itibariyle nihai kararlar ile aynı etkiye sahip oldukları düşünülduğünde, taraf menfaatleri ve idari yargının yargısal işlevinin korunması adına kararın icrasını güçleştiren anlam karışıklıklarının giderilmesi için açıklama isteminde bulunulabilmesi mümkün olmalıdır¹⁶³.

2.1.4. Açıklanması Talep Edilemeyen Kararlar: Ara Kararları

Ara kararları, yargılamaya son vermeyen aksine yargılamayı yürütmeye yarayan kararlardır¹⁶⁴. Taraflardan biri yararına usûlî kazanılmış hak teşkil eden kararlar hariç ara kararlarından dönülmesi mümkündür¹⁶⁵.

Tarafların talepleri üzerine veya re'sen kararı veren mahkeme tarafından ara karardan dönmenin veya kararı değiştirmenin mümkün olması, açıklamayla elde edilecek hukuki yararın bu şekilde temin edilebilmesi, ara kararının yargılamaya son verme özelliğinin bulunmaması nedeniyle ara kararlarının açıklama istemine konu edilemeyeceğinin kabulü isabetli olacaktır¹⁶⁶.

2.1.5. Açıklama Talebine Konu Edilebilme Bakımından Diğer Mahkeme ve Mercii Kararları

Çalışmanın konusu idari yargılama hukukunda mahkeme kararlarının açıklanması ve yanlışlıkların düzeltilmesi ise de bu müesseselerin Türk hukukundaki yerine daha geniş bir perspektiften bakılabilmesi adına değişik mahkeme ve merci kararları aşağıda inceleyecektir. Bu kararlar hakkında açıklama talep etmeyi mümkün kılan yasal düzenlemelerin var olup olmadığı varsa talebin şartlarının neler olduğu üzerinde durulacaktır.

2.1.5.1. Tahkim Kararları

Bir hak üzerinde uyuşmazlığa düşen iki tarafın çözümü özel kişilere bırakma konusunda anlaşmaları ve uyuşmazlığın bu kişilerce incelenip karara bağlanmasına tahkim denir¹⁶⁷.

Yargı yetkisi kural olarak sadece bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılmakta olup yargı organlarının, görevli oldukları konularda tekel hakları vardır. Özel bir sözleşme

¹⁶³ Aynı yönde bkz. Ersöz, 2017: 52; Kaplan, 2019: 524; Odyakmaz vd., 2019: 223.

¹⁶⁴ Arslan vd., 2017: 470.

¹⁶⁵ Kuru, 2018: 338 vd; Arslan vd., 2017: 470 vd.

¹⁶⁶ Ersöz, 2017: 52; Yılmaz, 2007: 48 vd.; Tutumlu, 2013: 44; Kiraz, 2002: 141; Candan, 2017: 746. Ara kararları hakkında da açıklama yoluna başvurulabileceğinin kabul edilmesi gerektiği hususunda bkz. Kaplan, 2019: 524; Odyakmaz vd., 2019: 223.

¹⁶⁷ Kuru, 2018: 666.

veya şart şeklinde yapılan tahkim anlaşması ile taraflar devlet mahkemelerinin görev ve yetkisini anlaşma çerçevesinde ortadan kaldırma amacını taşırlar. Buna rağmen uyuşmazlığın devlet mahkemeleri önüne taşınmak istenmesi durumunda ise karşı tarafın, açılacak davayı engelleyici bir itiraz hakkı bulunmaktadır¹⁶⁸.

Tahkime ilişkin genel bilgilendirmeden sonra tahkimin Türk hukuk sisteminde uygulanmasına dayanak teşkil eden hukuki düzenlemelere değinmek gerekir. Anayasa'nın 125. maddesine 13.08.1999 Tarih ve 4446 Sayılı Kanun'un 2. maddesi ile eklenen hükümle kamu hizmetleriyle ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların çözümü konusunda milli veya milletlerarası tahkim yoluna gidilebilmesi imkânı getirilmiştir. Anayasa'da yapılan değişiklik doğrultusunda çeşitli kanunlarda düzenlemeler yapılmış¹⁶⁹ ve tahkim sebebiyle idari yargının görev alanı daraltılmıştır.

21.01.2000 Tarih ve 4501 Sayılı Kamu Hizmetleri İle İlgili İmtiyaz Şartlaşma ve Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Tahkim Yoluna Başvurulması Halinde Uyulması Gereken İlkelere Dair Kanun çıkartılarak kamu hizmeti ile ilgili imtiyaz sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda milli tahkimin yanı sıra yabancılık unsurunun bulunması halinde milletlerarası tahkime de başvurma hakkı tanınmıştır¹⁷⁰. 4501 Sayılı Kanun'un 6. maddesinde yer alan düzenlemeye göre bu kanunda ve usulüne uygun şekilde yürürlüğe konulmuş uluslararası anlaşmalarda hüküm bulunmayan hallerde 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un tahkime ilişkin hükümleri uygulanır.

21.06.2001 Tarih ve 4686 Sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu, 4501 Sayılı Kanun uyarınca yabancılık unsuru bulunan kamu hizmetleriyle ilgili imtiyaz şartlaşma ve

¹⁶⁸Nomer ve Şanlı, 2003: 459.

¹⁶⁹ 2577 Sayılı İYUK'un 2. maddesinin 1/c fıkrası kamu hizmetlerinden birinin yürütülmesi için yapılan her türlü idari sözleşmelerden dolayı taraflar arasındaki uyuşmazlıklara ilişkin davaların idari yargının yetkisi içinde olduğunu düzenlerken tahkim yolu öngörülen imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkları kapsam dışında tutmuştur.

2576 Sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun'un 5. maddesinin 1/c fıkrası tahkim yolu öngörülen imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar hariç olmak üzere kamu hizmetlerinin yürütülmesi için yapılan idari sözleşmelerden dolayı taraflar arasında çıkan uyuşmazlıklara ilişkin davaların idare mahkemesince çözümleneceğini düzenlemiştir. Yine 2575 Sayılı Danıştay Kanunu'nun 24. maddesine göre ilk derece mahkemesi sıfatıyla yaptığı yargılamalarda tahkim yolu öngörülen kamu hizmetleriyle ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan idari davalar Danıştay'ın görev alanının dışındadır.

¹⁷⁰ Kaplan, 2019: 39.

sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların milletlerarası tahkim yoluyla çözümlenmesinin bu Kanuna tâbi olduğunu düzenlemiştir (madde 1/5).

Hakemlerin seçimi, sayısı, tahkime elverişlilik gibi konularda usul yasalarında ayrıntılı düzenlemeler bulunmaktadır. Ancak çalışmanın konusuyla bağlantılı olarak tahkim kararları aşağıda sadece açıklama (tavzih) istemine konu edilebilme yönüyle incelenecektir.

4501 Sayılı Kanun'da tahkim kararları hakkında açıklama (tavzih) istenebileceğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Kanun'un 6. maddesinin yaptığı atıf nedeniyle milli tahkim kararları hakkında açıklama (tavzih) istenmesi 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na tabidir.

Hakem veya hakem kurulunun rolü karar vermekle son bulur. Bu genel kurala rağmen hakemlerin verdikleri kararlarda ihmal edilen hususlar veya belirsizlikler bulunabilir. İşte kanun koyucu hakem kararlarının düzeltilmesi, tavzihi ve tamamlanması ile bu tarz hataların düzeltilmesini ve belirsizliklerin giderilmesini amaçlamıştır¹⁷¹.

HMK'nin hakem kararının tavzihi, düzeltilmesi ve tamamlanması başlıklı 437. maddesi, evvelce daha farklı bir süre öngörülmemişse, taraflardan her birinin karşı tarafa bilgi vermek şartıyla hakem kararının kendisine bildirilmesinden itibaren iki hafta içinde hakem veya hakem kuruluna başvurarak;

1. Hakem kararındaki hesap, yazı ve benzeri maddi hataların düzeltilmesini,
2. Karara ilişkin belirli bir konunun ya da kararın bir bölümünün tavzihini isteyebileceğini düzenlemektedir.

Karşı tarafın görüşü alındıktan sonra hakem veya hakem kurulu gerekli incelemeyi yapar. İstem yerinde görülürse talep tarihinden itibaren bir ay içinde karardaki maddi hata düzeltilir veya karar tavzih edilir. Bununla beraber hakem veya hakem kurulu maddi hataları karar tarihini izleyen iki hafta içinde kendiliğinden de düzeltebilir (HMK madde 437/2-3).

Tahkim uygulamasında da tamamlayıcı nitelikte hakem kararı verilmesi mümkündür. Buna göre taraflardan her biri, karşı tarafa bilgi vermek şartıyla hakem kararının kendisine bildirilmesinden itibaren bir ay içinde yargılamada ileri sürülmesine rağmen karara bağlanmamış konularda tamamlayıcı hakem kararı verilmesini talep edebilir. İstem haklı bulunursa karar bir ay içinde verilir (HMK madde 437/4).

Tavzih, düzeltme ve tamamlama kararları, taraflara bildirilir ve hakem kararının bir parçasını oluşturur (HMK madde 437/5). Bu kararların hakem kararıyla bir bütün teşkil etmelerinin doğal sonucu olarak HMK' nin 439. maddesinin 4. fıkrası hakem kararına karşı bir aylık dava açma süresinin hakem kararının veya tavzih, düzeltme ya da tamamlama

¹⁷¹Özbay ve Erdem, 2013: 47.

kararının taraflara bildirildiği tarihten itibaren işlemeye başlayacağını düzenlemiştir. Tavzih, düzeltme ve tamamlama kararlarının hakem kararının bir parçasını oluşturması kararın icrası aşamasında da kendini gösterir¹⁷².

HMK'nin 437. maddesinde düzeltme ve tavzih talebinde bulunmak için 2 haftalık süre öngörülmüştür. Madde gerekçesinde, karar verildikten sonra kısa bir süre içinde ve iptal davası açılmasına gerek olmaksızın bu yollara başvurulması imkânı tanınarak usul ekonomisinin ve tahkimde süratin sağlanmaya çalışıldığı ifade edilmiştir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda hakem kararları hakkında tavzihe ne zamana kadar başvurulabileceğine ilişkin azami süre belirtilmemiştir. HMK'nin 444. maddesi, tahkimin yer aldığı on birinci kısımda düzenlenen konularda aksine hüküm bulunmadıkça Kanun'un diğer hükümlerinin uygulanmayacağını düzenlemektedir. Tahkimin düzenlendiği kısımda tavzihe başvuru süresi hakkında üst sınır belirtilmediğinden HMK'nin 305. maddesinin 1. fıkrası hükmünün kıyasen uygulanabilmesi mümkündür. Bu madde doğrultusunda kararın icrası tamamlanıncaya kadar tavzih istenebilir¹⁷³.

Yukarıda ifade edildiği üzere 4501 Sayılı Kanun kapsamında yabancılık unsuru bulunan kamu hizmetleriyle ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların milletlerarası tahkim yoluyla çözümlenmesi 4686 Sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'na tabidir. (4686 Sayılı Kanun madde 1/5).

4686 Sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 14/B maddesi taraflardan her birinin, karşı tarafa da bilgi vermek kaydıyla hakem kararının kendisine bildirilmesinden itibaren otuz gün içinde hakem veya hakem kuruluna başvurarak;

1. Hakem kararındaki hesap, yazı ve benzeri maddî hataların düzeltilmesini,
2. Kararın tümünün ya da bazı bölümlerinin yorumlanmasını isteyebileceğini düzenlemektedir.

Karşı tarafın görüşü alındıktan sonra hakem veya hakem kurulu tarafından talep değerlendirilir. İstem yerinde görülürse bu tarihten itibaren otuz gün içerisinde karardaki maddi hata düzeltilir veya kararın yorumu yapılır (4686 Sayılı Kanun madde 14/B/2).

Maddenin üçüncü fıkrası hakem veya hakem kurulunun karardaki maddi hataları kendiliğinden düzeltme yetkisi bulunduğunu hüküm altına almıştır. Bununla birlikte milli tahkimde olduğu gibi milletlerarası tahkimde de yargılama sırasında ileri sürülmesine rağmen karara bağlanmamış konularda tarafların tamamlayıcı hakem kararı verilmesini talep etme

¹⁷²Özbay ve Erdem, 2013: 64.

¹⁷³Özbay ve Erdem, 2013: 64 vd.

yetkileri bulunmaktadır. Hakem veya hakem kurulu, talebi yerinde görürse tamamlayıcı hakem kararını altmış gün içinde verir (4686 Sayılı Kanun madde 14/B/4).

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun tahkim kararları hakkında tamamlama istemine ve düzeltmeye ilişkin hükmüyle 4686 Sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'ndaki düzenlemenin büyük benzerlik taşıdığı görülmektedir. Ancak 4686 Sayılı Kanun kararın tümünün veya bazı kısımlarının yorumlanmasının istenebileceğini düzenlerken HMK' nin 437. maddesi karara ilişkin belirli bir konunun ya da kararın bir bölümünün tavrızinin istenebileceğini hüküm altına almıştır. Her iki normun benzer şekilde kararın hepsinin veya bazı kısımlarının anlamlandırılmasına hizmet etmesi ve 4686 Sayılı Kanun'da ayrıca bir açıklama (tavzih) kurumuna yer verilmemesi dikkate alındığında kanun koyucunun yorumlamaya tavzihe benzer bir değer ve anlam yüklemeyi amaçladığı anlaşılmaktadır¹⁷⁴.

HMK' nin 305. maddesi, hükmün yeterince açık olmaması, icrasında tereddüt uyandırması ya da birbirine aykırı fıkralar içermesi durumlarından birinin varlığı halinde tavzih talep edilebileceğini düzenlemiştir. Gerek HMK' nin hakem kararlarının tavzihi gerekse de Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun yorumlamaya başvuru sebepleri HMK' nin 305. maddesinden farklılık arz etmektedir. Söz konusu farklılığa rağmen hakem kararları hakkında öngörülen bu imkânlar, HMK' nin 305. maddesinde düzenlenen tavzihle aynı amaca hizmet etmektedir¹⁷⁵. Benzer şekilde öğretilerde de hakem kararlarının yorumlanması ya da tavzihinin amacının kararı esastan değiştirmek değil sadece açık olmayan ifadeler hakkında karar vermek olduğu belirtilmektedir¹⁷⁶.

2.1.5.2. Ceza Mahkemesi Kararları

Ceza yargılamasında mahkeme, son sözü sanığa verdikten sonra duruşmada ileri sürülüp tartışılan delillerden elde edeceği vicdani kanaate göre sadece iddianamede yazılan suç ve bu suç şüphesi altında bulunan sanık hakkında hüküm verir¹⁷⁷. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 223. maddesine göre hüküm çeşitleri mahkûmiyet, beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın düşmesi ve reddidir. Bununla beraber adli yargı dışındaki bir yargı merciine yönelik olarak verilen görevsizlik kararı kanun yolu bakımından hüküm sayılmaktadır.

¹⁷⁴Özby ve Erdem, 2013: 70.

¹⁷⁵ Uyanık, 2016: 42 vd.

¹⁷⁶Uyanık, 2016: 43; Karadaş, 2013: 211; Akıncı, 2016: 471; Özby ve Erdem, 2013: 63; Erdem, 2001: 62.

¹⁷⁷ Öztürk vd., 2019: 637.

Duruşma sonunda hüküm fıkrası okunur ve kararın gerekçesi ana hatlarıyla anlatılır (CMK madde 231/1). Hüküm fıkrasında 223. maddeye göre verilen kararın ne olduğu, uygulanan yasa maddeleri, ceza miktarı, yasa yollarına başvurma ve tazminat isteme imkanının var olup olmadığı, böyle bir imkân varsa süresi ve mercii tereddüde yer vermeyecek bir biçimde açıkça gösterilmelidir (CMK madde 232/6). Gerekçe ve varsa karşı oy gerekçesi tümüyle tutanağa geçirilmemişse hükmün açıklanmasından itibaren on beş gün içerisinde dava dosyasına konulur (CMK madde 232/3). Gerekçe aracılığıyla önceden okunan hüküm fıkrasında yani kısa kararda hiçbir değişiklik yapılamaz¹⁷⁸.

Ceza Muhakemesi Kanunu, kanun yolları dışında hükümdeki hataların veya çelişkilerin giderilmesini öngören tavzih (açıklama) benzeri bir müesseseye yer vermemiştir. Bununla beraber Yargıtay, konuyu hukuki yanılğı-maddi yanılğı/yazım hatası şeklinde ayırarak incelemektedir:

“Esasen olağan bir dikkat ve özenin gösterilmesi halinde gerçekleşmeyecek olan isim, yaş ve hesap hataları, yargı kararlarında "maddi yanılğı" veya "yazım hatası" diye isimlendirilen beşeri hatalardır. Yargılama araçlarının belirli biçimde takdir edilmelerinden kaynaklanan değerlendirme hataları ise hukuki yanılğılardır. Hukuki yanılğılar, ancak başka bir merci tarafından ve yasa yolu başvurusuyla açılan bir tali muhakeme ile giderilebilir. Yargı kararlarındaki maddi yanılğıların düzeltilmesi ise herhangi bir yöntem ve zamanla sınırlı değildir. Bu yanılğılar, bizzat bu hatayı yapan merci tarafından, kendiliğinden veya bir yasa yolu başvurusu üzerine verilen bir karardaki uyarı üzerine düzeltilebilir.”¹⁷⁹

Gerekçeli kararlar veya tavzih kararıyla hükmün kaldırılması, cezanın türünün veya miktarının değiştirilmesi mümkün değildir¹⁸⁰. Ancak cezada artırım yapılırken uygulanan kanun maddesinin yanlış yazılması¹⁸¹, mağdurun kararda müşteki olarak gösterilmesi¹⁸², suç tarihinin yanlış yazılması¹⁸³ gibi durumlar kararın bozulmasını gerektirmeyen ve mahkemesince düzeltilmesi mümkün hatalar olarak kabul edilmektedir.

¹⁷⁸ Yenisey ve Nuhoglu, 2019: 754.

¹⁷⁹ YCGK 2006/4-227 E. 2006/228 K. 07.11.2006 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 06.06.2020).

¹⁸⁰ Y. 3. CD 2019/3283 E. 2019/11486 K. 23.05.2019 T., Y. 3. CD 2019/13330 E. 2019/21702 K. 27.11.2019 T., Y. 17. CD 2019/10159 E. 2019/11112 K. 24.09.2019 T., Y. 8. CD 2018/10935 E. 2019/6540 K. 09.05.2019 T., Y. 11. CD 2019/5237 E. 2019/6456 K. 19.09.2019 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 06.06.2020).

¹⁸¹ Y. 3. CD 2019/15580 E. 2020/847 K. 15.01.2020 T., Y. 3. CD 2019/17917 E. 2020/850 K. 15.01.2020 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 06.06.2020).

¹⁸² Y. 3. CD 2019/14854 E. 2020/909 K. 15.01.2020 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 06.06.2020).

¹⁸³ Y. 6. CD 2017/2619 E. 2020/59 K. 15.01.2020 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 06.06.2020).

Yargıtay Ceza Genel Kurulu bir kararında Yargıtay ceza dairesi kararlarının tavrının istenmesine imkân veren bir düzenlemenin bulunmadığını, daire kararlarına karşı ancak direnme hükmü kurulabileceğini veya Yargıtay cumhuriyet başsavcılığının itiraz yoluna başvurabileceğini belirterek ilk derece mahkemesinin ilgili daireyi tavzihe zorlayacak şekilde karar vermesinin mümkün olmadığına hükmetmiştir¹⁸⁴. Buna rağmen Yargıtay ceza dairelerinin tavzih kararı verdiklerine kimi zaman rastlanılmaktadır¹⁸⁵. Ceza mahkemesi kararlarında da çeşitli karışıklık ve yanlışlıkların var olabileceği ve usul hukukunda kıyasın mümkün olduğu dikkate alınarak başta İYUK ve HMK olmak üzere çeşitli yasalarda düzenlenen tavzih (açıklama) müessesesinin ceza yargılamasının niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulanması kanımızca mümkündür.

İnfaz muhakemesi¹⁸⁶ veya açıklama yargılaması olarak adlandırılması mümkün olan ve hükümlerin tavzihiyle (açıklanmasıyla) benzerlik taşıyan bir düzenleme 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 98. maddesinde yer almaktadır¹⁸⁷:

a) Mahkûmiyet hükmünün yorumunda duraksama olursa ya da sonradan yürürlüğe giren kanun hükmünün Türk Ceza Kanunu'nun 7. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerekirse kararı veren mahkemeden,

b) Çektirilecek cezanın hesabında duraksama olursa veya cezanın kısmen ya da tamamen yerine getirilip getirilemeyeceği ileri sürülürse infaz hâkimliğinden, duraksamanın giderilmesi ya da yerine getirilecek cezanın belirlenmesi için karar verilmesi istenir.

Bu madde kapsamında yapılacak başvurular cezanın yerine getirilmesini ertelemez. Ancak mahkeme somut olayın şartlarına göre infazın ertelenmesine veya durdurulmasına hükmedebilir (5275 Sayılı Kanun madde 98/2). Mahkûmiyet hükmünün infazında tereddüt oluşması sebebiyle yapılan başvuru, hükmü veren mahkeme tarafından dosya üzerinden yani duruşmasız olarak incelenecek olup karar verilmeden önce cumhuriyet savcısının ve hükümlünün görüşlerini yazılı olarak bildirmeleri istenebilir. Verilen karara karşı itiraz yolunun işletilmesi mümkündür¹⁸⁸ (5275 Sayılı Kanun madde 101).

¹⁸⁴ YCGK 2006/5-335 E. 2007/6 K. 23.01.2007 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 06.06.2020).

¹⁸⁵ Y. 16. CD. 2017/2076 E., 2017/5123 K. 19.10.2017 T., Y. 16. CD 2017/4068 E. 2018/1616 K. 21.05.2018 T., Y. 16. CD 2019/8893 E. 2019/6124 K. 14.10.2019 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 06.06.2020).

¹⁸⁶ Öztürk vd., 2019: 766.

¹⁸⁷ 5275 Sayılı Kanun'un 98. maddesinin madde gerekçesi.

¹⁸⁸ Demirbaş, 2019: 516 vd.; Öztürk vd., 2019: 767.

2.1.5.3. Sayıştay Kararları

Sayıştay'ın görev ve yetkileri Anayasa'nın 160. maddesi ile 6085 Sayılı Sayıştay Kanunu'nda sayılmıştır. Sayıştay, merkezî yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleriyle sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleriyle mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek, sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlendirilmiştir (Anayasa madde 160/1). Benzer şekilde mahallî idarelerin hesap ve işlemlerinin denetimi ve kesin hükme bağlanması da Sayıştay tarafından yapılmaktadır (Anayasa madde 160/3).

Sayıştay; kamuda hesap verme sorumluluğu ve mali saydamlık esasları çerçevesinde kamu idarelerinin etkili, ekonomik, verimli ve hukuka uygun olarak çalışması, kamu kaynaklarının öngörülen amaçlara ve hukuki düzenlemelere uygun olarak elde edilmesi, muhafaza edilmesi ve kullanılması için Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetim yapan ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlayan anayasal bir organdır¹⁸⁹.

Sayıştay, TBMM adına denetim yapsa bile kurumsal ve işlevsel olarak TBMM'den bağımsızdır. Sayıştay mensuplarıyla TBMM Başkanlığı arasında hiyerarşik ilişki bulunmadığı gibi Sayıştay, TBMM'den herhangi bir telkin, tavsiye veya talimat almadan görev icra eder¹⁹⁰.

6085 Sayılı Sayıştay Kanunu'nun 52. maddesi ilamların tebliği, tavgizi ve düzeltilmesi başlığını taşımaktadır. Bu maddenin ilk fıkrası Sayıştay ilamlarının; sorumlulara, sorumluların bağılı olduğu kamu idarelerine, genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri için Maliye Bakanlığına, ilgili muhasebe birimine ve başsavcılığa tebliğ edileceğini düzenlemektedir.

Sayıştay daireleri veya Temyiz Kurulu tarafından verilen karar müphem (belirsiz) ise taraflardan her biri kararın tavgizini ya da tarafların adı ve soyadı ile sıfatı ve iddiaların sonucuna ilişkin yanlışlıklar ile hüküm fıkrasındaki hesap yanlışlıklarının düzeltilmesini isteyebilir (6085 Sayılı Kanun madde 52/2). Madde metninde tavgiz ile yanlışlıkların düzeltilmesi aynı fıkroda düzenlenmiştir. Tavgiz sebebi olarak gösterilen tek durum kararın müphem (belirsiz) olmasıdır. Yargılama sonucunda hesap ve işlemlerin hukuka uygunluğuna veya kamu zararının tazminine hükmedileceğinden hüküm fıkraları arasında çelişki

¹⁸⁹ Aksoy vd., 2018: 5 vd.

¹⁹⁰ Aksoy vd., 2018: 10 vd.; Sevinçler, 2018: 5.

olmayacağı varsayılmış ve kararda birbirine aykırı hüküm fıkralarının bulunması tavzih sebebi olarak düzenlenmemiştir¹⁹¹.

Madde metninde açıkça yer almasa da tavzih veya yanlışlıkların düzeltilmesi yoluyla taraflara tanınan haklar ve yüklenen borçlar değiştirilemez. Bu yollarla hukuka uygunluk denetimi yapılmamakta, hükmün gerçek anlamını ortaya koymak ve varsa açık hesap hatalarını düzeltmek amaçlanmaktadır¹⁹². Sayıştay, bir kararında ilam hükmünün kanuna aykırılığı gerekçesiyle kaldırılması için tavzih talebinde bulunulduğunu oysa talebin tavzih yerine temyiz konusunu oluşturduğunu belirterek istemi reddetmiştir¹⁹³. Bir başka dosyada savcılığın kararın sonuç kısmında birbirine aykırı ifadeler bulunduğu yönündeki dilekçesi üzerine Sayıştay, "...14.10.2014 tarih ve 39558 tutanak sayılı Temyiz Kurulu Kararının düzeltilmesine Başkanın bulunduğu taraf üstün tutulmak suretiyle Mahal Olmadığına..." şeklindeki hükümde geçen "Mahal Olmadığına" ifadesini "Mahal Olduğuna" şeklinde tavzih etmiştir¹⁹⁴.

Tavzih ve yanlışlıkların düzeltilmesi yoluna sadece taraflar başvurabilir. Taraflar haricinde Sayıştay'ın ilgili karar organı tarafından da re'sen yanlışlıkların düzeltilmesi yoluna gidilebilmelidir¹⁹⁵.

Tavzih veya düzeltme, kararın yerine getirilmesine kadar talep edilebilir (6085 Sayılı Kanun madde 52/6). Burada dikkati çeken husus Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve İdari Yargılama Usulü Kanunu'ndan farklı olarak düzeltme talebinin kararın yerine getirilmesine kadar istenebileceğine ilişkin açık bir sınırlama getirilmesidir. Kararın yerine getirilmesinden anlaşılması gereken yerine getirilmenin tamamlanmasıdır. Yerine getirmenin tamamlanmasıyla bu müesseselere başvuru imkânı ortadan kalkar.

52. maddede Sayıştay dairelerinin ve temyiz kurulunun verdiği kararlar hakkında tavzih ve yanlışlıkların düzeltilmesi yoluna gidilebileceği düzenlenmiştir. Sayıştay Genel Kurulu'nun diğer görevleri yanında içtihatları birleştirme yetkisi de bulunmaktadır. Bu sebeple Sayıştay Genel Kurulu kararları hakkında da tavzih ve yanlışlıkların düzeltilmesi talep edilebilmelidir.

¹⁹¹Erdem, 2001: 75; Yılmaz, 2007: 40. Sayıştay kararının anlaşılmasının yanında çelişkili hükümler içermesi halinde de tavzih yoluna gidilebileceği yönündeki aksi yöndeki görüş için bkz. Aksoy vd., 2018: 151 vd.

¹⁹²Aksoy vd., 2018: 151 vd.; Sevinçler, 2018: 94.

¹⁹³ Sayıştay Temyiz Kurulu, 28902 Dosya No, 43457 Tutanak No, 11.10.2017 T. <https://www.sayistay.gov.tr/tr/kararlar/tkk/> (erişim tarihi: 21.04.2020).

¹⁹⁴ Sayıştay Temyiz Kurulu, 35753 Dosya No, 41754 Tutanak No, 29.03.2016 T. <https://www.sayistay.gov.tr/tr/kararlar/tkk/> (erişim tarihi: 21.04.2020).

¹⁹⁵ Aksoy vd., 2018: 152.

Tavzih veya düzeltme talebini içeren dilekçe karşı taraf sayısından bir nüsha fazla verilir. Kararı veren daire veya kurul tarafından gerekli görülürse belirlenecek süre içinde cevap verilmek üzere dilekçe karşı tarafa tebliğ edilir. Cevap verildiği takdirde dilekçelerden biri istemde bulunana gönderilir (6085 Sayılı Kanun madde 52/3-4). Görevli daire veya kurulca dilekçe karşı tarafa tebliğ edilmezse doğrudan dosya üzerinden karar verilir. Dilekçenin tebliği üzerine cevap dilekçesi verilmesi veya cevap süresinin dolması halinde karar verilir. Karar, taraflara tebliğ edilir.

Sayıştay Dairelerinin Çalışma Usul Ve Esasları'nın 18. maddesinin 6. fıkrasına göre talep kabul edilip tavzih veya düzeltme kararı verilmesi durumunda buna ilişkin karar daire arşivindeki tutanak dosyasında saklanır.

Sayıştay Kanunu'nun İlamların İnfazı başlıklı 53. maddesine göre Sayıştay ilamları kesinleşmesinden itibaren doksan gün içinde yerine getirilir. Bu yüzden Sayıştay kararlarının ilamlı icraya konu edilebilmeleri için kesinleşmesi gerekir¹⁹⁶. Ancak taraflar, kararın kesinleşmesini beklemeden tavzih veya düzeltme talebinde bulunabilirler¹⁹⁷.

2.1.5.4. Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları

2247 Sayılı Uyuşmazlık Mahkemesinin Kuruluş Ve İşleyişi Hakkında Kanun'da açıklama yoluna başvurulabileceğine ilişkin hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte Uyuşmazlık Mahkemesi eski tarihli bir kararında, esas davanın görüldüğü mahkemede ileri sürülmesi gereken iddianın kararın tavzihini gerektirmediği, kararda hiçbir surette aykırılık veya zıtlık bulunmadığı gerekçesiyle tavzih (açıklama) isteminin reddine karar vermiştir¹⁹⁸. Önemli sayılabilecek bir diğer kararında ise kararların açıklanmasına dair isteklerin incelenmesinde hukuksal bir engel bulunmadığına, gerekçenin kararda varılan sonuç dışında tarafların hukuki durumunu etkileyecek bir yönünün bulunmadığına ve hüküm fıkrasında yer alan hususların yeterince açık olduğuna hükmederek talebi reddetmiştir¹⁹⁹. Yüksek Mahkeme, gerekçe bölümü hakkında açıklama istenemeyeceğine dolaylı olarak işaret etmiştir.

Uyuşmazlık Mahkemesi'nin "...14.09.2009 tarihinden ödeme tarihine kadar yasal faiz işletilmesine" şeklinde verdiği kararda yasal faizin türünün açıklanması istemiyle başvuruda bulunulmuştur. Talep, 2577 Sayılı Kanun'un 29. maddesi kapsamında açıklama istemi olarak

¹⁹⁶ Pekcanitez vd., 2019: 287; Kuru vd., 2014: 395; Erdem, 2001: 76.

¹⁹⁷ Erdem, 2001: 76.

¹⁹⁸ UM 1950/3 E. 1950/4 K. 29.04.1950 T.li Kararı 29.04.1950 T. ve 7496 S.lı RG. <https://www.resmigazete.gov.tr/> (erişim tarihi: 21.04.2020).

¹⁹⁹ UM HB 1989/23 E. 1989/24 K.08.07.1991 T.li Kararı 20.10.1991 T. ve 21027 S.lı RG. <https://www.resmigazete.gov.tr/> (erişim tarihi: 21.04.2020).

nitelendirilmiş ve 2247 sayılı Kanun'un 25. maddesinin²⁰⁰ yaptığı atıf nedeniyle açıklama kurumunun hüküm uyuşmazlıkları ile sınırlı olarak uygulanabileceğine karar verilmiştir. Hükümün yeterince açık olduğu ve açıklamayı gerektiren bir durum bulunmadığı sonucuna ulaşılarak ret kararı verilmiştir²⁰¹. Bir başka kararda maddi hata olduğu ileri sürülen hususların önceki kararda görevli yargı kolunun belirlenmesinde esasa ilişkin olarak görülüp değerlendirilmesi ve kararın gerekçesinin buna göre oluşturulması nedeniyle maddi hata olarak kabul edilmesinin imkân dahilinde olmadığına hükmedilmiştir²⁰².

Açıklama ya da yanlışlıkların düzeltilmesi taleplerinin çoğu reddedilse de ret gerekçesi bu yollara başvurunun mümkün olmaması değil kararda hata bulunmaması veya kararın yeterince açık olmasıdır. Yüksek Mahkemenin açıklama veya yanlışlıkların düzeltilmesine ilişkin talepleri kabul etmesi, bu hata ya da anlam karışıklıkları nedeniyle kararın infazı sırasında yaşanabilecek sorunların önlenmesi açısından doğru bir yaklaşımdır²⁰³.

2.1.5.5. Anayasa Mahkemesi Kararları

6216 Sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, Anayasa Mahkemesi kararlarındaki anlam karışıklıklarını ve hüküm fıkraları arasındaki çelişkileri giderecek bir imkâna yer vermemiştir. Ancak Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 82. maddesi Tavzih ve Maddi Hataların Düzeltilmesi başlığını taşımakta olup bu maddeye göre mahkemece verilen kararlar hakkında ilgililer, 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümleri çerçevesinde hükmün tavzihini ve maddi hataların düzeltilmesini isteyebilirler²⁰⁴.

İçtüzüğün yaptığı atıf nedeniyle Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 305. maddesine göre tavzih talep etmek mümkündür. Buna göre hükmün yeterince açık olmaması, icrasında tereddüt uyandırması ya da birbirine aykırı fıkralar içermesi durumlarından biri mevcutsa hükmün açıklanmasının veya tereddüt ya da aykırılığın giderilmesinin istenebilmesi

²⁰⁰ Madde 25 – Hüküm uyuşmazlıklarında Uyuşmazlık Mahkemesi, Danıştay Yargılama usulünün bu kanuna aykırı olmayan hükümlerini uygulamak suretiyle anlaşmazlığın esasını da karara bağlar.

²⁰¹ UM HB 2015/127 E. 2015/144 K. 02.03.2015 T.li Kararı <http://www.uyusmazlik.gov.tr/uyusmazlik-mahkemesi-kararlari> (erişim tarihi: 03.05.2020).

²⁰² UM HB 2008/437 E., 2009/211 K. 06.02.2012 T.li Kararı <http://www.uyusmazlik.gov.tr/uyusmazlik-mahkemesi-kararlari> (erişim tarihi: 03.05.2020).

²⁰³ Yeşil, 2016: 324.

²⁰⁴ Maddenin ilk halinde sadece bölümler tarafından verilen kararlar hakkında tavzih ve maddi hataların düzeltilmesi için talepte bulunulabileceği düzenlenmişken 06.11.2018 Tarih ve 30587 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük'ün 13. maddesiyle yapılan değişiklikle Yüksek Mahkeme'nin bütün kararları hakkında başvuru imkânı getirilmiştir.

mümkündür. 82. madde hükmü maddi hataların düzeltilmesi ifadesine yer vermişse de Hukuk Muhakemeleri Kanunu kapsamında hükmün tashihihinin kastedildiği anlaşılmaktadır. Buna göre hükümdeki yazı ve hesap hataları ile diğer benzeri açık hatalar talep üzerine düzeltilebilir. Ancak hukuk yargılamasından farklı olarak Yüksek Mahkeme'nin re'sen tashih kararı vermesi mümkün değildir.

Anayasa Mahkemesi'nin Resmî Gazete 'de yayımlanan kararlarına özgü bir düzenleme İçtüzüğü'nün 58. maddesinde yer almaktadır. Bu maddeye göre Resmî Gazete 'de yayımlanan kararlardaki baskı yanlışlıkları ve maddi hatalar Anayasa Mahkemesi başkanlığının yazısı üzerine Resmî Gazete'nin ilk çıkacak sayısında düzeltilir.

82. maddede mahkemece verilen kararlar ibaresi kullanılarak Anayasa Mahkemesi'nin hangi sıfatla görev yaptığına veya usulle karar verdiğiine ilişkin bir ayırım gözetilmemiştir. Buna göre Anayasa Mahkemesi'nin soyut norm denetimi, somut norm denetimi, siyasi partilerin kapatılması talepleri, bireysel başvurular ve Yüce Divan sıfatıyla yaptığı yargılama ve denetimler sonucunda verdiği kararlar hakkında tavzih isteminde bulunulabilir.

İlgililer, hükmün tavzihini ve maddi hataların düzeltilmesini talep edebilmektedirler. Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yapan kişiye başvurucu denilmektedir. Başvurucu çeşitli hak ihlalleri iddiasıyla başvuru yapsa da başvurucunun karşısında davalı sıfatını taşıyan herhangi bir hukuk kişisi bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesi'nin kendine özgü inceleme ve yargılama usulleri bulunması nedeniyle taraf yerine bilinçli bir şekilde ilgili kavramına yer verildiği anlaşılmaktadır.

Hüküm fıkrasında taraflara tanınan haklar ve yüklenen borçlar tavzih kurumu aracılığıyla sınırlandırılmaz, genişletilemez ve değiştirilemez. İçtüzüğü'nün 84. maddesi bireysel başvuruların incelenmesinde ve kararların infazında 6216 Sayılı Kanun'da ve İçtüzükte hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümlerinin uygulanacağını düzenlemektedir.

Anayasa Mahkemesi kararları hakkında tavzihe sınırlı olsa da başvurulmaktadır:

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, bir bireysel başvuru hakkında yaptığı incelemede kişi yönünden yetkisizlik gerekçesiyle başvurunun kabul edilemez olduğuna oy çokluğuyla karar vermiştir²⁰⁵. Başvuruculardan bir kısmı kararın tavzihini ve maddi hataların düzeltilmesini talep etmişlerdir. Talebi değerlendiren Anayasa Mahkemesi, Başvurucu Adnan Keskin'in mesleğinin gazeteci olduğu halde sehven milletvekili olarak yazıldığını ve hüküm fıkrasında Üye Serdar Özgüldür'ün karşı oy kullandığı kişiler arasında Adnan Keskin'e yer

²⁰⁵ Başvuru No: 2014/18803 10/12/2014 T. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/> (erişim tarihi: 13.04.2020).

verilmediğini tespit etmiştir. Bu doğrultuda kararın gerekçe bölümünün 7. ve 38. paragrafları ile hüküm fıkrasının düzeltilmesine karar verilmiştir²⁰⁶.

Anayasa Mahkemesi tavzih talebini incelerken İçtüzüğü'nün 82. maddesine ve bu maddenin atfı yaptığı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili hükümlerine yer vermiştir. Kural olarak sadece hüküm fıkrasında tavzih yapılabilir. Gerekçenin tavzihi ise gerekçe ile hüküm fıkrasının çelişmesi ihtimalinde mümkündür. Milletvekili olan başvuru sahiplerinin istemlerinin kabul edilemez olduğu, diğer başvuru sahiplerinin gerekli şartları taşıdıkları ve bu başvuru sahipleri yönünden esas incelemesine geçilmesi gerektiği gerekçesiyle Üye Serdar Özgüldür karşı oy kullanmıştır. Karşı oy gerekçesine rağmen kararın hüküm kısmında Serdar Özgüldür'ün karşı oy kullandığı başvuru sahipleri arasında Adnan Keskin sayılmamıştır. Ek karar ile hüküm fıkrasına yönelik tereddüdün giderilmesi yerindedir. Yine başvuru sahibinin milletvekili değil de gazeteci olması hem karşı oy gerekçesiyle hem de hüküm sonucuyla doğrudan bağlantılı olduğu için gerekçe bölümündeki düzeltme kabul edilebilir niteliktedir.

Anayasa Mahkemesi, önüne gelen bir bireysel başvuruda başvuru sahibinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği gerekçesiyle başvuruya manevi tazminat verilmesine karar vermiştir²⁰⁷. Başvuru sahibi şirket yetkilisi hükmolunan manevi tazminatın ödenmesi talebiyle Maliye Bakanlığı'na başvurmuştur. Şirket yetkilisinin temsil yetkisinin ve şirketin tüzel kişiliğinin farklı tarihlerde ayrı ayrı sona erdiği gerekçesiyle talep reddedilmiştir. Maliye Bakanlığı Başhukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğü Anayasa Mahkemesi'ne başvurarak anılan kararın düzeltilmesini istemiştir. Anayasa Mahkemesi, başvurudan önce şirketin tüzel kişiliğinin sona ermesine rağmen herhangi bir bildirim yapılmadığını, bu durumun İçtüzüğü'nün 82. ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 304. maddeleri çerçevesinde düzeltilmesi mümkün olan maddi hata mahiyetinde olduğuna karar vermiştir. Maddi hatanın düzeltilmesi talebini kabul eden Yüksek Mahkeme, tashih kararıyla bireysel başvurunun kabul edilemez olduğuna hükmetmiştir²⁰⁸.

Maliye Bakanlığı Başhukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğü'nün talebi üzerine verilen tashih kararı talepte bulunma yetkisine sahip olma yönünden ilgili kavramının kimleri kapsadığına örnek teşkil etmektedir. Bununla beraber başvurunun kabulü ve tazminat ve yargılama giderlerinin başvuruya ödenmesine karar verilmişken tashih kararında kabul

²⁰⁶ Başvuru No: 2014/18803 11/03/2015 T.li Ek Karar. 09.04.2015 T. ve 29321 S.lı RG. <https://www.resmigazete.gov.tr/> (erişim tarihi: 21.04.2020).

²⁰⁷ Başvuru No: 2014/5093 25/10/2017 T. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/> (erişim tarihi: 13.04.2020).

²⁰⁸ Başvuru No: 2014/5093 11/6/2018 T.li Tashih Kararı. Benzer bir şekilde tashih kararı verilen başvuru için bkz. Başvuru No: 2013/5016 16/4/2015 T.li Karar. Tashih Kararı Tarihi: 12/6/2018 <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/> (erişim tarihi: 13.04.2020).

edilemezlik kararı verilerek yargılama giderleri başvuru üzerinde bırakılmıştır. Oysaki tashih yoluyla taraflara tanınan hakların ve yüklenen borçların değiştirilmesi mümkün değildir. Başvurucunun tüzel kişiliğini yitirmesi talebin değerlendirilmesi yönünden kilit rol oynasa da karardan sonra durumun fark edilmesi halinde başvurulacak yol tavzih veya tashih değildir. Anayasa Mahkemesi kararlarının istisnai hallerde yeniden gözden geçirilmesine imkân sağlayacak karar düzeltme benzeri hükümlerin ihdas edilebilmesi ihtiyaca cevap verecektir. Bu itibarla anılan tashih kararında hukuki isabet bulunduğunu söylemek mümkün değildir.

2.2. Açıklanması Mümkün Olan Hüküm Unsurları

Mahkeme kararları, hüküm fıkrası ve gerekçe olmak üzere iki kısımdan oluşur. Gerekçe, mahkemenin karara nasıl ulaştığını ve hangi iddia veya savunmalara üstünlük tanıdığını anlattığı bölüm olup hükmün dayanağı niteliğindedir. İyi bir karardan bahsedilebilmesi için gerekçeyle hükmün birbirini doğrulaması ve böylelikle bütünlük arz etmesi şarttır.

2.2.1. Hüküm Fıkrası

Açıklama, hüküm fıkrası hakkında yapılır. Bu yolla birbirine aykırı olan hüküm fıkraları arasındaki çelişkiler giderilir, yargı kararının yerine yenisi konulmadan gerçek anlamı belirlenir ve karar açıklığa kavuşturulur²⁰⁹.

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 24. maddesi kararlarda, hükmün ve varsa tazminat miktarının gösterilmesi gerektiğini düzenlemektedir. HMK'nin 297. maddesinin 2. fıkrası, hükmün sonuç kısmında gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeden taleplerden her biri hakkında verilen hükümlerle taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, sıra numarası altında; açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak bir biçimde gösterilmesi gerektiğini düzenlemektedir. Hüküm fıkrası, tarafların her birinin taleplerine verilen cevap niteliğinde olup hüküm fıkrasında talep sonucu bölümünde dile getirilen bütün talepler hakkında mahkemenin olumlu veya olumsuz bir karar vermesi zorunludur²¹⁰. Açıklamanın konusu hüküm fıkrası olsa da tarafların taleplerinin bir kısmı hakkında karar verilmemiş olması halinde meydana gelen eksiklik açıklama yoluyla giderilemez. Taleplerin hepsi hakkında karar verilip verilmediği olağan kanun yolları aşamalarında değerlendirilir²¹¹.

²⁰⁹Gözübüyük ve Tan, 2017: 1087.

²¹⁰Tanrıver, 2018: 1040; Yılmaz, 2007: 43.

²¹¹Tanrıver, 2018: 1040.

Tam yargı davasının iptal davasıyla beraber açılması ve tam yargı davası hakkında karar verilmemiş olması durumunda açıklama yoluyla eksikliğin giderilerek tam yargı davası yönünden karar verilmesi mümkün değildir²¹².

2.2.2. Gerekçe

Gerekçe en geniş anlamıyla yargı mercilerinin yargısal nitelikteki eylem, işlem ve kararlarının doğru, haklı, yasal, makul, vicdana uygun ve denetlenmesine olanak verecek biçimde temellendirilmesi olarak tanımlanabilir²¹³. Bir diğer anlatımla, dava konusu uyuşmazlıkta hâkim tarafından sabit kabul edilen olayın açıklanması ve bu kabulün hangi delillere dayandırıldığıнын ortaya konulması faaliyetine verilen addır²¹⁴.

Gerekçe, hâkimin tespit ettiği maddi vakıalar ile hüküm fıkrası arasında köprü vazifesi görür. Hâkim, uyuşmazlığa ilişkin maddi vakıaların hukuki nitelendirmesini yaparak hükmün dayandığı hukuk kurallarını ve bu kurallara dayanma sebeplerini gerekçe bölümünde açıklar²¹⁵. Yargı kararlarının gerekçelendirilmesi zorunluluğu, keyfi kararlar verilmesini önleyerek yargılamanın daha adil bir şekilde yürütülmesine imkân tanır. Yargılama faaliyetinin aleniliği, şeffaflığı ve hesap verilebilirliği açısından bu zorunluluğun önemi büyüktür²¹⁶. Yansız ve nesnel bir yargılama yapıldığını kanıtlamaya fırsat veren gerekçe, hakimlik onurunu korumaya yardımcı olan bir araç niteliğindedir²¹⁷.

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 24. maddesi kararda bulunması gereken hususlar arasında kararın dayandığı hukuki sebepler ile gerekçeyi saymıştır. 1602 Sayılı (Mülga) AYİMK'in kararlarda bulunacak hususlar başlıklı 59. maddesi neredeyse aynı ifade tarzıyla kararın dayandığı kanuni ve hukuki sebeplerin ve gerekçenin bulunmasını zorunlu kılmıştır. Benzer şekilde Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 297. maddesi de delillerin tartışılması ve değerlendirilmesine, sabit görülen vakıalarla beraber bu vakılardan çıkartılan sonuç ve hukuki sebeplere hükümde yer verileceğini düzenlemektedir.

Uygulanacak kanun maddelerinin aynen tekrarlanması, tarafların iddia ve savunmalarının özetlenmesi, delillerin ismen zikredilmesiyle yetinilmesi kararın gerekçe içerdiğini kabul etmek için yeterli değildir. Mahkeme kararlarının gerekçeli olması anayasal

²¹² Ersöz, 2017: 54.

²¹³ Şeker, 2007: 180.

²¹⁴ Atay, 2018: 26.

²¹⁵ Kuru, 2018: 344; Atay, 2018: 22.

²¹⁶ Atay, 2018: 21 vd.; Aşçıoğlu, 2003: 111 vd.

²¹⁷ Aşçıoğlu, 2003: 113; Candan, 2017: 652.

bir zorunluluk²¹⁸ olmakla beraber bu zorunluluk, taraflar için de mahkeme kararının gerekçeli olmasını isteme hakkı verir²¹⁹.

Gerekçeli karar hakkının kapsamı kararın niteliğine göre farklılık göstermekle beraber taraflarca ortaya konulan bütün iddia ve savunmaların kararda ayrı ayrı değerlendirilmiş olma zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak tarafın mahkemeye sunduğu savunma başarılı olduğu takdirde kişiyi tamamen veya kısmen sorumluluktan kurtarabilecek nitelikteyse hükmün gerekçesinde bu husus tartışılmalı ve savunmaya neden itibar edilip edilmediği de açıkça belirtilmelidir²²⁰.

Gerekçesi bulunmayan kararın usule uygun olarak verildiğinden söz edilemez²²¹. Hükmün yazılış, tahlil ve neticelendirilmesinde isabetli olup olmadığı hüküm ve gerekçesi birlikte ele alınarak kanun yolu aşamasında değerlendirilir²²². Kararın gerekçesiz olması veya gerekçenin dosyayla irtibatının hiç ya da gereği gibi bulunmaması diğer sebeplerden bağımsız olarak bozma sebebi teşkil eder²²³.

Gerekçe, kural olarak açıklama isteminin konusunu oluşturmaz. Eş söyleyişle, gerekçenin açıklanmasının istenmesi mümkün değildir²²⁴. Ancak gerekçenin hüküm fıkrasıyla çelişmesi durumunda, bu çelişkinin giderilmesi amacıyla sınırlı olarak açıklama talebinde bulunmak mümkündür²²⁵. Örneğin; hükmün gerekçesinde yargılama giderlerine davacının

²¹⁸ Anayasa'nın 141/3 maddesi "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." hükmünü ihtiva etmektedir.

²¹⁹ "...Delillerin ibrazı ve değerlendirilmesi, adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olarak görülen silahların eşitliği ilkesi kapsamında kabul edilmekte olup bu hak ve gerekçeli karar hakkı da makul sürede yargılanma hakkı gibi adil yargılanma hakkının somut görünümüdür..." Başvuru No: 2013/6355 19/11/2015 T. §26 <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/> (erişim tarihi: 16.01.2020).

²²⁰ Yılmaz Özel, 2016: 354 vd.

²²¹ Çağlayan, 2018: 398.

²²² Kuru, 2018: 344.

²²³ Dan. 13. D. 2007/2822 E. 2008/4487 K. 28.05.2008 T., Dan.7. D. 1998/1345 E. 1999/3900 K. 25.11.1999. T., Dan.12. D. 2002/1760 E. 2005/20 K. 13.1.2005 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 11.05.2020).

²²⁴ "...Olayda hüküm fıkrasının gayrı vazih olduğu birbiri ile çelişen fıkraları içerdiği ileri sürülmemiştir... Bir hükmün infaza esas olan yeri hüküm fıkrasıdır. Kural olarak hüküm tavzih ancak hüküm fıkrası için söz konusudur. Hükmün gerekçesi hakkında tavzih isteğinde bulunulamaz..." Y. 7.HD. 1978/9499 E. 1978/14293 K. 30.11.1978 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

²²⁵ Erdem, 2001: 38; Arslan vd., 2017: 705; Gözübüyük ve Tan, 2017: 1087; Ersöz, 2017: 49; Yılmaz, 2007: 44; Gözübüyük ve Dinçer, 1999: 727. "...Tavzih, kural olarak sadece hüküm fıkrası hakkında olur. Hükmün gerekçesinin açıklanması için, tavzih yoluna başvurulamaz. Ancak, hüküm fıkrası ile gerekçe arasında bir çelişki varsa, bu çelişkinin giderilmesi için tavzih yoluna başvurulabilir..." YHGK., 2013/1258 E. 2014/838 K. 05.11.2014 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

katlanması gerektiği ifade edilmesine rağmen hüküm fıkrasında yargılama giderlerinin davalı tarafından ödenmesine karar verilmesi durumunda gerekçe ile hüküm fıkrası arasında çelişki meydana gelir. Bu çelişkinin giderilmesi için açıklama yoluna başvurulması mümkündür²²⁶.

2.3. Açıklama Talep Edilebilen Haller

Karar yeterince açık değilse ya da birbirine aykırı hüküm fıkraları içeriyorsa mahkemeden kararın açıklanması veya aykırılığın giderilmesi istenebilir²²⁷. HMK'nin 305. maddesi de İYUK' taki düzenlemeye benzer bir şekilde hükmün yeterince açık olmamasını, icrasında tereddüt uyandırmasını, birbirine aykırı fıkralar içermesini tavzih sebebi olarak kabul etmiştir. Ancak İYUK' tan farklı olarak kararın icrasında tereddüt uyandırmasını tavzihe başvuru için ayrı bir sebep olarak düzenlemiştir. Maddelerin düzenleniş biçimleri dikkate alındığında bu kurumlara başvuru sebeplerinin sınırlı olduğu ve sebeplerden sadece birinin bulunmasının yeterli olduğu anlaşılmaktadır²²⁸.

2.3.1. Kararın Yeterince Açık Olmaması

Hüküm fıkrasının belirsizliği metnin anlatımında kullanılan ifade biçiminde, ikinci olarak da hukuk kuralının görülmekte olan davaya uygulandığı süreçte ortaya çıkabilmektedir²²⁹. Bu sorun hukuksal yorumlama, anlatım ve dil sorunuyla yakından ilgili olduğu gibi hukuksal çözümün somut uyuşmazlığa aktarılmasıyla da ilgilidir. Anlatılmak istenenin anlatılamaması veya anlaşılabilmesi yorum yapılmasına sebep olur. Hüküm fıkrasının belirsiz terimler içermesi, konu sınırlaması/sıralaması yapılamaması veya kelimelerin yerinde kullanılmaması hükmün yeterli açıklıkta olmasına engel teşkil eder²³⁰.

İçerik ve anlatım itibarıyla yeterince açık bir kararın açıklanması mümkün değildir²³¹. Hüküm fıkrasının belirsizlik içermesi yani farklı yorumlamalara neden olacak bulanıklık ve anlam karışıklığı içinde olması durumunda açıklama yoluna gidilmesi mümkündür. Yorum farklılıklarına sebep olacak derecede kapalı ve karışık olan hükümler hakkında açıklama

²²⁶ Arslan vd., 2017: 706.

²²⁷ "...Kararın açıklanması isteği ile amaçlanan, kararın belirsiz ve açık olmayan taraflarını veya birbirine aykırı görünen hüküm fıkralarını ortadan kaldırmak ve onun gerçek anlamını meydana çıkarmak suretiyle yerine getirilmesini kolaylaştırmaktır..." Dan. 5. D., 2003/6533 E. 2005/1064 K. 23.2.2005 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 06.11.2018).

²²⁸ Uyanık, 2016: 51.

²²⁹ Özkök, 2002: 1; Yılmaz, 2007: 45.

²³⁰ Yılmaz, 2007: 45.

²³¹ Çağlayan, 2002: 159; Ersöz, 2017: 49. Dan. 9. D.1983/830 E., 1983/416 K., 13.04.1983 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 17.05.2020).

isteminde bulunulabilmesi, açıklama kurumunu hükümdeki isim, sıfat ve hesap hatalarının düzeltilmesini sağlayan yanlışlıkların düzeltilmesinden ayırır. Açıklama yoluyla hüküm yeniden ele alınarak ifadelerdeki bulanıklıklar giderilerek hükmün gerçek anlamı ortaya çıkartılmaya çalışılır²³².

Hükmün yeterince açık olmaması durumunda açıklama istenebilmesine aşağıdaki yargı kararları örnek gösterilebilir:

1995 yılı vergisinin 1994 yılı enflasyon oranı dikkate alınarak tadilen tasdikine karar verilmiştir. Yükümlü şirketçe 1995 yılı vergisinin 1993 yılı vergisinin belli bir miktar artırılarak ödenmesi sebebiyle davalı idare, yanlışlığın düzeltilmesi talebinde bulunmuştur. 1995 yılı vergisinin 1994 yılı vergisi üzerinden hesaplanmak üzere ibaresi hükme eklenmiş, kararın temyizi üzerine Danıştay, yanlışlığın düzeltilmesi yoluyla hükmün değiştirilmediği gerekçesiyle istemi reddetmiştir²³³. İdarenin talebi yanlışlığın düzeltilmesi değil açıklama müessesesi çerçevesinde değerlendirilmelidir. Zira kararda tarafların iddiaları sonucuna ilişkin yanlışlık veya hüküm fıkrasındaki hesap hatası bulunmamaktadır. Karar, yeterince açık olmaması sebebiyle hükmolunandan farklı bir şekilde yerine getirilmeye müsait bir mahiyettedir. Söz konusu kapalılık hükmüne 1995 yılı vergisinin 1994 yılı vergisi üzerinden hesaplanmak üzere ibaresi eklenerek giderilmiştir. Unutulan bir husus karara eklenmemiş ya da tarafların hak ve yükümlülüklerinde değişiklik yapılmamış sadece kararın gereği gibi yerine getirilmesine olanak tanınmıştır. Talep doğrultusunda verilen karar -nitelendirilmesi hatalı olsa da- usule uygundur.

Danıştay kararına konu olayda davanın kabul edilen kısmının teşvik ikramiyesini kapsayıp kapsamadığı hususunda açıklama istenmiştir. İlk derece mahkemesi, davacının bulunduğu görevle ilişkisini kesen işlemin yargı kararıyla iptal edilerek tüm parasal haklarının tazminine karar verildiğini belirtmiş ve teşvik ikramiyesinin de ödenmesi gerektiğini belirtmiştir. Kararın temyizi üzerine Danıştay, açıklama kararı ile hüküm fıkrasının değiştirilmemesi nedeniyle istemi reddetmiştir²³⁴. Mahkemece açıklama kararı verilmişse de hüküm yeterince açıktır. Çünkü; dava konusu işlem iptal edilmiş ve tüm parasal hakların tazminine karar verilmiştir. Bu sebeple teşvik ikramiyesinin ayrıca ve açıkça belirtilmesine gerek yoktur. Kanımızca mahkemenin yapması gereken, teşvik ikramiyesinin de tazmininin

²³²Tutumlu, 2013: 45; Erdem, 2001: 40.

²³³ Dan. 9. D. 1996/2641 E., 1997/4366 K., 24.12.1997 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 16.05.2020).

²³⁴ Dan. 5. D. 2006/7903 E. 2008/4574 K. 19.9.2008 T. Kararı aktaran <http://cdn.istanbul.edu.tr/statics/idarehukuku-hukuk.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2015/04/17-nisan.pdf> (erişim tarihi: 16.05.2020).

gerektiğinin belli olduğunu gerekçe göstererek açıklamayı gerektiren bir durumun bulunmaması nedeniyle talebi reddetmekten ibarettir.

Kadastro öncesi sebebe dayanılarak genel mahkemede açılan tapu iptali ve tescili davasında dava kabul edilmiş ancak çekişmeli taşınmaz hakkında herhangi bir tapu iptali ve tescili hükmü kurulmamıştır. Söz konusu eksiklik tavzih yoluyla giderilmiştir. Tavzih kararını temyizen inceleyen Yargıtay, kesinleşen kararın tapu iptali ve tescili hükmü olmadığı sürece infaz kabiliyetinin bulunmaması nedeniyle tavzih talebinin kabulünde isabetsizlik bulunmadığını belirtmiştir. Davacının dava dilekçesindeki talebinin çekişmeli taşınmazın bir kısmına yönelik olduğu halde çekişmeli taşınmazın tamamı hakkında tavzih yoluyla tapu iptali ve tescili hükmü kurulduğu gerekçesiyle kararı bozmuştur²³⁵. Kanımızca Yargıtay'ın yaklaşımı doğrudur. Şöyle ki; davanın kabul edilmesine rağmen ilgili taşınmaz için tescil hükmü kurulmaması kararın yerine getirilmesine engel olacak niteliktedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus davanın kabulüne karar verilmesine rağmen tescil hükmünün bulunmayışıdır. Somut olay birden fazla parsel hakkında açılan davada hüküm tesis edilirken bir veya birkaç parselin unutulması hükümde yazılmamasından farklıdır. Çünkü hakkında hüküm tesis edilmeyen hususlarla ilgili tavzih yoluyla hükme ekleme yapılması mümkün olmadığından bu ihtimalde tavzih istemi kabul edilebilir bir nitelik arz etmeyecektir²³⁶.

Kırklareli Sulh Hukuk Mahkemesi tarafından verilip kesinleşen hükümde Hazine adına tapuda kayıtlı 157 ada 24 parselin 194 m² lik kısmına ait tapu kaydının iptali ile davacı adına tesciline karar verilmekle beraber hükümde kararın infazına yönelik teknik bilirkişi raporuna (krokisine) işaret edilmemiş ancak onama ilamında teknik bilirkişisinin 14.01.2010 günlü kroki ve raporu dikkate alınarak 194 m² lik bölümün Hazine tapusundan iptaline karar verilmiştir. Davacı taraf, kesinleşen hükmün infaz edilemediği gerekçesiyle tavzih isteminde bulunmuş ancak istem reddedilmiştir. Bilirkişi raporunda 194 m² lik kısmın infaza yönelik olarak işaretlenmediği, davacının kullanımındaki taşınmazın tümünün 639,29 m² olarak gösterildiği bu haliyle 194 m² lik bölümle ilgili hükmün infazının mümkün olmayacağı, hükmün bu haliyle yeterince açık olmadığı, icrasında tereddüt uyandıracak nitelikte olduğu gerekçeleriyle tavzih talebinin reddi kararı bozulmuştur²³⁷. Taşınmazın 194 m² lik bölümü için tescil kararı verilmiş ve bu hüküm kesinleşmiştir. Hükme esas alınan bilirkişi raporunda

²³⁵ Y. 16. HD. 2015/21207 E., 2018/768 K. 12.02.2018 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 17.01.2020).

²³⁶ Y. 1. HD. 2011/13280 E., 2012/1277 K. 13.02.2012 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 09.05.2020).

²³⁷ Y. 8. HD. 2015/5342 E., 2015/17456 K. 06.10.2015 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 17.01.2020).

bu kısım ayrıca ve açıkça gösterilmediğinden tamamı 639,29 m² olan taşınmazda bu kısmın taraflarca ve tapu müdürlüğünce tespit edilmesi mümkün değildir. Tavzih istemi hukuka uygundur. Benzer şekilde kesinleşen ortaklığın giderilmesi davasında parsellerin hükme esas alınan taksim krokilerinin ilgili yönetmeliğe uygun olmadığı, yüzölçümün kontrolünün dahi yapılmadığı bu sebeple tapuda infazının mümkün olmadığı iddia edilerek tavzih isteminde bulunulmuştur. Yargıtay, talebin HUMK' un 455. madde (HMK madde 305) kapsamında olduğunu, parsellere ait fenni krokinin ve hükme esas teşkil edip taksimi gösteren keşif krokisinin uzman bilirkişi marifetiyle mahallinde uygulanarak çelişmenin ne şekilde giderilebileceğinin saptanması, böylece infaza imkân verecek ve yeni hüküm mahiyetinde olmayacak biçimde tavzih kararı verilmesi gerektiğine karar vermiştir²³⁸.

Yargıtay kararına konu olayda 11.240,00 TL'nin 10.12.1999 tarihinden itibaren 3095 sayılı Kanun'un 2/2 maddesi uyarınca reeskont faiz uygulanarak davalıdan tahsiline karar verilmiştir. 3095 sayılı Yasa'nın 2/2. maddesinde düzenlenen faiz oranı, avans faiz oranı olmasına rağmen takibe dayanak ilamda reeskont faizin uygulanmasına karar verilmiştir. Bu durumda, dayanak ilamda hükmedilen faiz türünün ne olduğu müphem olup hangi faiz oranının ilama uygun olacağı konusunda tereddüt oluşmaktadır²³⁹. Bir başka dosyada Merkez Bankası'nca yabancı para alacağına uygulanan faiz oranına hükmedilmiştir. Yargıtay, ilamda yazıldığı şekilde Merkez Bankası'nın yabancı para alacağına uyguladığı bir faiz oranı bulunmadığından faiz yönünden dayanak ilamın ait olduğu mahkeme tarafından tavzih edilmesi için süre ve imkân tanınması gerektiğine hükmetmiştir²⁴⁰. Hukuken var olmayan bir oran üzerinden faize hükmedilmesi faiz yönünden kararın yerine getirilmesini olanaksız hale getireceğinden tavzih yolunun işletilmesi mümkündür.

Davanın kabulüne karar verildiği, vekâlet ücreti ve yargılama giderlerinin de tam kabul gibi hesaplandığı halde hüküm kurulurken uyuşmazlık tutarının ne kadarı üzerinden davanın kabul edildiği kararda yazılmamıştır. Yargıtay, bu haliyle hükmün infaza elverişli olmadığına işaret etmiştir²⁴¹. Vekalet ücreti ve yargılama giderlerinin davanın tamamen kabulü ihtimalindeki gibi hesaplanmasına rağmen uyuşmazlık tutarının ne kadar üzerinden

²³⁸ Y. 6. HD. 1997/5799 E., 1997/6042 K. 02.07.1997 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 19.11.2018).

²³⁹ Y. 8. HD. 2014/4404 E., 2015/4222 K. 16.02.2015 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 17.01.2020).

²⁴⁰ Y. 8. HD. 2014/5099 E., 2015/5542 K. 09.03.2015 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 17.01.2020).

²⁴¹ Y. 3. HD. 2018/2857 E., 2019/6869 K. 19.09.2019 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 07.04.2020).

kabul edildiği açıkça belirtilmemiştir. Hükümün infazı ve kararın anlamlı bir bütün teşkil etmesi için kabul edilen değer açıkça yazılması gerekir.

Gerekçeli kararda hem maddi hata yapılarak gerekçeli karar başlığının 9. sırasında yer verilen davacının adı hüküm fıkrasında yazılmamış hem de hüküm fıkrasında davacıların hisse oranları belirtilmeyerek infaz sırasında tereddüt oluşturacak şekilde hüküm tesis edilmiştir. Yargıtay, hisse oranlarının tavzih suretiyle karara yazılarak infazda tereddüdün ortadan kaldırılması ve davacının adının hüküm fıkrasına yazılarak maddi hatanın giderilmesi gerektiğine hükmetmiştir²⁴². Hisse oranlarının belirtilmemesi, sayıları birden fazla olan davacıların malik olarak tapuya tesciline engel teşkil etmektedir. Bununla birlikte hisselerin belirlenmesi tarafların hak ve borçlarında değişime neden olmamaktadır. Tavzih yoluna başvurmakta hukuken engel bulunmamaktadır.

Bu bölümde yer verilen yüksek mahkeme kararlarından hareketle şu sonuçlar elde edilmektedir: Açıklama talebi üzerine yapılması gereken, kararın yerine getirilmeye elverişli olup olmadığının bizzat mahkeme tarafından tespit edilmesidir. Gerçekten de kararın açık olmaması nedeniyle hüküm icra edilemiyorsa açıklama kararı verilmelidir. Ancak söz konusu anlam kapalılıkları giderilirken de tarafların hak ve yükümlülüklerinin ve dolayısıyla hükümün değişmesine sebep olunacak şekilde karar vermekten kaçınılmalıdır.

2.3.2. Kararda Birbirine Aykırı Hüküm Fıkralarının Bulunması

Mahkemenin ortaya koyduğu gerekçeyle hükümün uyuşması ve birbirini doğrulaması gerekir. Ancak hükümün bir bölümü dikkatsizlik veya yazım yanlışlarının bulunması sebebiyle hükümün diğer bölümleriyle veya gerekçeyle çelişebilir. İşte kararda birbirine aykırı hüküm fıkralarının bulunması halinde bu aykırılıkların giderilmesi için açıklama yoluna başvurulması mümkündür.

Danıştay bir kararında açıklama kararının temyizi talebini şu şekilde reddetmiştir:

“Kayseri Vergi Mahkemesince verilen 19.7.2004 gün ve E:2003/683; K:2004/252 sayılı "Açıklama Kararı" başlıklı kararda ise, karar, gerek, bütün olarak dikkate alındığında; gerekse, 2. sayfanın son paragrafında, ["Dava konusu olayda davacı şirketin, istisna kapsamında yaptığı söz konusu satışı, alıcı ve taşıta ilişkin çeşitli bilgileri içeren "Malul ve Sakatların Özel Tüketim Vergisi İstisnası Uygulanarak İktisap Ettikleri Motorlu Taşıtlarına İlişkin Bildirim Formunu" (Ek-1), Tebliğde belirtilen telefaks numarasına belirtilen sürede fakslaması gerekirken; bu sorumluluğu yerine getirmemesi sonucu şahsın mükerrer istisnadan yararlanmasına, dolayısıyla istisna tutarı kadar vergi ziyama sebebiyet veren davacı şirket adına"] kadar olan kısımdaki ifade ve gerekçelerden ve de hüküm fıkrasındaki "Davanın Reddine" ifadesi ile karar harcı ve yargılama giderlerinin davacıya yükletilmesinden, davanın

²⁴²Y. 23. HD. 2016/5595 E., 2019/3543 K. 12.09.2019 T.
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 07.04.2020).

reddedildiğinin açık olduğu gerekçesiyle, kararın; 2. sayfanın son paragrafının sonuna yazılan "...yasal ve hukuki isabet bulunmamaktadır" ibaresinin, "...yasal ve hukuki isabetsizlik bulunmamaktadır." şeklinde; hüküm fıkrasına yine sehven yazılan, "... uyuşmazlık konusu vergi zıyayı cezalı özel tüketim vergisi tarhiyatının kaldırılmasına.... " ibaresinin de "... uyuşmazlık konusu vergi zıyayı cezalı özel tüketim vergisi tarhiyatının onanmasına...." şeklinde düzeltilerek karardaki aykırılığın giderilmesine karar verildiği; bu kararın, 29.7.2004 tarihinde davacı Şirkete tebliğ edilmesi üzerine, 24.8.2004 tarihinde mahkeme kayıtlarına giren dilekçe ile mahkeme kararının ve açıklama kararının bozulmasının istenildiği anlaşılmıştır. Öte yandan; 22.4.2004 tarihli görüşme tutanağının karar sonucu bölümünde, "dava ret" ibaresinin yer aldığı tespit edilmiştir ...²⁴³

Danıştay kararına konu hükümde hem davanın reddi hem de uyuşmazlık konusu vergi zıyayı cezalı özel tüketim vergisi tarhiyatının kaldırılması ibarelerine yer verilmiştir. Bu iki ifade birbiriyle çelişmektedir. Benzer bir söyleyişle davanın reddine mi yoksa kabulüne mi karar verildiği anlaşılamamaktadır. Görüşme tutanağında davanın reddine karar verildiğinin yazılması, yargılama giderlerinin davacı üzerine bırakılması ile gerekçe bölümü hep birlikte değerlendirildiğinde davanın reddine karar verilmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Çelişkinin ortadan kaldırılması adına uyuşmazlık konusu vergi zıyayı cezalı özel tüketim vergisi tarhiyatının onanmasına şeklinde düzeltme yapılması kurumun amacıyla bağdaşır niteliktedir.

Karar düzeltme talebinin kabulüyle verilen bozma kararının gerekçesinde dava konusu edilen işlemin hukuka aykırı olduğu ve iptal edilmesi gerektiği belirtilmesine rağmen sonuç kısmında kararın onandığı belirtilmiştir. Danıştay, bu haliyle kararın birbirine aykırı hükümler içerdiğini belirterek davacı tarafından öne sürülen sebeplerin İYUK' un 29. maddesine uygun bulunduğu; istemin kabulüyle kararın sonuç kısmının kararın bozulmasına ve yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın mahkemesine gönderilmesine şeklinde düzeltilmesine karar vermiştir²⁴⁴. Danıştay, gerekçe ile hüküm fıkrası arasındaki çelişki bulunduğunu belirterek açıklama yoluyla sonuç kısmının düzeltilmesine hükmetmiştir. Danıştay aksi yönde verdiği bir kararda görüşme tutanağında iptal yazılmasına rağmen hüküm fıkrasında geçen davanın reddine ibaresinin dava konusu işlemin iptaline şeklinde düzeltilmesinin mümkün olmadığı sonucuna varmıştır²⁴⁵. Kanımızca davanın kabul veya reddi hususunda çelişki söz konusu olduğunda, iptal veya ret sözcükleriyle beraber, yargılama giderlerinin kimin üzerine bırakıldığı başta olmak üzere hüküm fıkrası, gerekçe ve görüşme tutanağı bir bütün olarak değerlendirilip sonucuna göre karar verilmelidir.

²⁴³ Dan. 7. D., 2004/3158 E. 2005/2429 K. 12.10.2005 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 07.11.2018).

²⁴⁴ Dan. 8.D. 2017/91 E. 2017/267 K. 26.01.2017 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

²⁴⁵ Dan. 6. D. 2007/7988 E. 2010/5525 K. 28.5.2010 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 06.11.2018).

Parselin yarı payı Hazine, diğer yarı payı da Mustafa ve 6 arkadaşına verildiği halde kararın gerekçe ve hüküm fıkrasında Mustafa ve arkadaşlarının 12/84'er payının 6/84'er pay olarak tanzih edilmesi istenilmiştir. Yargıtay, 84 pay itibarıyla 42/84 payın Hazineye ait olduğu için geri kalan 42/84 payın davacılar arasında eşit olarak paylaşılması gerektiğini, her bir davacıya isabet eden payın 6/84 olduğunu tespit etmiştir. Yerel mahkeme tarafından paydaşlara 12/84'er pay verilmesi nedeniyle kararın bu haliyle infazının da olanaksız olduğunu ve tanzih talebinin kabul edilmesi gerektiğine hükmetmiştir²⁴⁶. Pay oranları nedeniyle infaz edilemeyen karardaki aykırılıkların tanzih yoluyla giderileceğine ilişkin Yüksek Mahkeme kararı yerindedir.

2.3.3. Sonradan Ortaya Çıkan Sebeplerle Kararın Yerine Getirilememesi

Kanunda açıklama sebepleri kararın yeterince açık olmaması ve kararda birbirine aykırı hüküm fıkraları bulunması şeklinde sınırlı olarak sayılmıştır. Bu sebeplerin dışında kalan hususlarda açıklama yoluna gitmek hukuken mümkün değildir.

Yargılama neticesinde verilen karar her ne kadar kendi içinde tutarlı ve açık olsa da yerine getirilmesi çok istisnai bir şekilde mümkün olmayabilmektedir. 3402 Sayılı Kadastro Kanunu'nun 22/a maddesi gereğince yenileme çalışmaları sonucu yeni tapu kayıtlarının oluşması²⁴⁷, taşınmazın ifrazı²⁴⁸ gibi sebeplerle hükmün infazının mümkün olmadığı durumlarda Yargıtay, kesinleşen mahkeme kararlarının yerine getirilmesinin kamu düzenine ilişkin olduğunu gerekçe göstererek yeni tapu kayıtları doğrultusunda tanzih yoluyla infaz edilebilir hüküm tesis edilebileceğine hükmetmektedir. Mahkeme kararının yerine getirilmesinin önünde biçim ve içerik yönünden herhangi bir engel bulunmamasına rağmen sonradan ortaya çıkan durumlar sebebiyle infazın mümkün olmaması durumunun tanzihle çözümlenmesinin mümkün olduğu ortaya konulmuştur. Bu durumun tanzih (açıklama) yoluna başvurunun üçüncü sebebi olarak nitelendirilebilmesi mümkündür.

²⁴⁶ Y. 16. HD. 1997/3747 E. 1997/3582 K.15.09.1997 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 20.04.2020).

²⁴⁷ "...kararın kesinleşmesinden sonra 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nun 22/a maddesi gereğince yenileme çalışmaları sonucu yeni tapu kayıtlarının oluşması nedeniyle hükmün infaza elverişli bulunmadığı anlaşılmış olup, kararın infaz edilememesi hali kamu düzenine ilişkin olduğundan hükmün infazı sağlanmalıdır..." Y. 5. HD. 2019/9598 E., 2020/940 K. 22.01.2020 T. Benzer karar için bkz. Y. 5. HD. 2019/1554 E., 2019/13187 K., 01.07.2019 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 07.04.2020).

²⁴⁸Y. 5. HD. 2019/11677 E., 2020/2653 K. 18.02.2020 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 07.04.2020) Y. 7. HD. 2005/1933 E. 2005/1890 K. 7.6.2005 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 09.05.2020).

2.4. Açıklama Talebi

Açıklama, kararı veren mahkemenin talep üzerine başvurduğu bir hukuksal çaredir. Açıklama talebinin usule uygun olduğundan bahsedilebilmesi için süre, hukuki yarar ve ehliyet gibi şartların bulunması gerekir. Bu bölümde talepte bulunma yetkisi, süresi ve usulü ile talebi hangi mahkemenin incelediği anlatılacaktır.

2.4.1. Açıklama Talep Etme Yetkisi

Açıklama talebi yönünden taraf ve taraf vekillerinin durumu ele alındıktan sonra idari yargı düzeninde davaya müdahale kurumunun uygulanabilirliği hususuna da değinilerek asli ve fer'i müdahilin açıklama talep etmesinin mümkün olup olmadığı üzerinde durulacaktır. Birden fazla kişinin tek dilekçeyle dava açması durumunda ve bağlantılı davalarda açıklama isteminin her bir davacı tarafından istenip istenemeyeceği değerlendirilecek, işbu bölüm üçüncü kişilerin açıklama kurumuyla ilişkisi ortaya konularak tamamlanacaktır.

2.4.1.1. Taraflar

Taraflarca istenmesi halinde kararın açıklanması yoluna gidilebilir. Hükümden sonra taraflardan biri ölürse açıklama talep etme yetkisi ölenin yasal mirasçısına geçer²⁴⁹. Mahkemenin karar verdiği dosyayı kendiliğinden ele alarak kararı açıklaması mümkün değildir²⁵⁰.

31. maddenin yaptığı atıf sebebiyle ehliyet hususunda HMK hükümleri uygulanır. Buna göre idari yargı davasında taraf olabilmek için medenî haklardan yararlanma yani hak ehliyetine sahip olmak gerekir²⁵¹. Yine idari davayı açıp yürütebilmek için de medenî hakları kullanma yani fiil ehliyetine sahip olmak gerekmekte olup fiil ehliyetine sahip olmayanlar davada kanuni temsilcileri, tüzel kişiler ise yetkili organları tarafından temsil edilir²⁵².

Ehliyet koşullarını sağlayan kişiler davacı veya davalı olmak koşuluyla mahkeme kararının açıklanmasını talep edebilirler.

2.4.1.2. Taraf Vekilleri

İYUK' un 31. maddesinin yaptığı yollama nedeniyle taraf vekilleri konusunda HMK' nin 71. maddesi vd. hükümleri uygulama alanı bulur. Buna göre dava ehliyetine sahip olan herkes davasını gerek bizzat gerek belirleyeceği vekil aracılığıyla açıp takip edebilir. Bazı

²⁴⁹ Tutumlu, 2013: 22.

²⁵⁰ Kuru, 2018: 571; Tanrıver, 2018: 1045; Ersöz, 2017: 56; Yılmaz, 2007: 46.

²⁵¹ HMK madde 50, TMK madde 8, 48.

²⁵² HMK madde 51, 52; TMK madde 9, 49.

yabancı hukuk sistemlerinin aksine Türk hukukunda davanın takibinde vekille temsil zorunluluğu bulunmamaktadır²⁵³. Davaya vekâlet hususunda kural olarak avukatların tekel hakkı bulunmaktadır. Bununla birlikte üç avukat bulunmayan yerlerde dava takipçileri de belli dava ve işlerde vekil olarak yer alabilirler. Yine menfaatleri çatışmamak şartıyla 3402 Sayılı Kadastro Kanunu'nun 31. maddesi çerçevesinde kadastro işleri için eşlerin birbirini vekil tayin etme yetkileri de bulunmaktadır²⁵⁴.

Davaya vekâlet, kanunda özel yetki verilmesini gerektiren hususlar saklı kalmak üzere hüküm kesinleşinceye kadar vekilin davanın takibi amacıyla gereken bütün işlemleri yapmasına, kararın yerine getirilmesine ve bu işlemlerin tamamının kendisine karşı da yapılabilmesine ilişkin yetkileri kapsar (HMK madde 73/1). Kanun'un 74. maddesinde ise davaya vekâlette özel yetki gerektiren haller teker teker sayma yöntemiyle belirlenmiştir. Açıklama talebinde bulunmak gerek HMK'nin 74. maddesinde gerekse de diğer kanunlarda davaya vekâlette özel yetki gerektiren haller arasında sayılmamıştır. Kararın yerine getirilmesi vekâletin kanuni kapsamında olduğu için karardaki aykırılık ve çelişkileri gidererek icra edilebilmesine hizmet eden açıklama (tavzih) kurumuna başvuruda genel vekaletnamenin yeterli olduğunun kabulü gerekir²⁵⁵.

Açıklama istemine konu edilecek hükmün kesinleşmesi durumunda davaya vekalet ilişkisi de kendiliğinden son bulduğu için açıklama talebinde bulunmak için yeni vekaletname verilmesi gerekir²⁵⁶. Ancak uygulamada sadece mevcut dava için değil her türlü dava ve işte temsil edilmeye imkân sağlayan genel dava vekâletnamesi verilmesi tercih edilmektedir²⁵⁷. Bu durumda yani vekâletnamenin her türlü dava ve işte temsile olanak sağlayan içeriğe sahip olması ihtimalinde hükmün kesinleşmesi durumunda bile yeni bir vekâletname verilmesine gerek olmaksızın vekaleten açıklama isteminde bulunulabileceğinin kabulü yerinde olacaktır.

2.4.1.3. Müdahil

İYUK, davaya müdahaleye yer vermemiş sadece madde 31, HMK'nin uygulanacağı haller arasında üçüncü şahısların davaya katılmasını da saymıştır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu, müdahaleyi asli ve fer'i müdahale olarak iki başlık altında düzenlemiştir. Bu düzenleme tarzının idari yargının bünyesine uygun olup olmadığı önem arz etmektedir.

²⁵³ Arslan vd., 2017: 265; Kuru, 2018: 119; Yılmaz, 2013: 635.

²⁵⁴ Arslan vd., 2017: 266; Yılmaz, 2013: 635 vd.

²⁵⁵ Tutumlu, 2013: 202; Aday, 1997: 106; Uyanık, 2016: 78; Erdem, 2001: 48.

²⁵⁶ Uyanık, 2016: 78; Erdem, 2001: 48.

²⁵⁷ Yılmaz, 2013: 642.

Aşağıda davaya müdahalenin idari yargıda uygulanabilirliği tartışıldıktan sonra asli ve fer'i müdahilin açıklama isteminde bulunması üzerinde durulacaktır.

2.4.1.3.1. İdari Yargıda Davaya Müdahale Kurumunun Uygulanabilirliği

Öğretide davaya katılmaya ilişkin HMK hükümlerinin idari yargıda nasıl uygulanacağı ve idari yargının sistematiğine uygunluğu tartışmalıdır. Candan, idari yargıda açılan davaların süreli olduğunu, sürenin tebliğ tarihinden itibaren işlemeye başlayacağını, dava açma süresi dolan işlemle ilgili yapılan ihbarın dava açma süresini canlandırmayacağını, süresi dolmayan işlemle ilgili açılan davada asıl davanın davalısı konumundaki idarenin davalı olarak gösterilmesi mümkün olsa da diğer tarafı hasım göstererek dava açmasının mümkün olmadığını bu sebeple müdahale kurumunun idari yargıdaki uygulamasının sınırlı olduğunu, idari yargının özellikleri dikkate alınarak konunun ayrıntılı olarak İYUK'ta düzenlenmesinin daha uygun olduğunu savunmaktadır²⁵⁸.

Yasin, aksini savunan görüşler olsa da idari yargılamada davaya müdahalenin gerekli olduğunu ancak hukuk yargılamasına ilişkin hükümlere atıf yapılmasının yerinde olmadığını, yasal düzenlemeler yoluyla idari yargılama özelinde düzenlemeler yapılması gerektiğini ve asli müdahalenin idari yargı yönünden de uygulanabilir bir müessese olduğunu düşünmektedir²⁵⁹.

Tosun ve Tan, davaya müdahale kurumunun, idari yargı yerlerinde görülen imar, çevre, kültür ve tabiat varlıklarından doğan davalar ile personel hukukunda başkası hakkında tesis edilen işlemlere karşı açılan davalarda sıklıkla uygulandığını, kurumun hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkının bir ilkesi olan hukukî dinlenilme hakkının gerçekleşmesi yolunda kullanılması gereken önemli bir müessese olduğunu ancak HMK'deki düzenlemelerin idari yargının niteliğine uygun olmadığını, İYUK'ta yapılacak değişikliklerle HMK'ye atıf yapılması sisteminden vazgeçilerek müessesenin yeniden ele alınarak İYUK'ta düzenlenmesi gerektiği görüşündedirler²⁶⁰.

Kaplan, her ne kadar İYUK'un yaptığı atıfta asli-fer'i müdahale ayrımı gözetilmemişse de idari yargılama hukukunda sadece fer'i müdahalenin mümkün olduğunu, Danıştay'ın idari yargıdaki asli müdahalenin mümkün olduğuna dair verdiği kararların fer'i

²⁵⁸ Candan, 2017: 790 vd.

²⁵⁹ Yasin, 2011: 451.

²⁶⁰ Tosun ve Tan, 2015: 874 vd.

müdahaleye ilişkin hükümlerin idari davalardaki ihtiyaçları tam olarak karşılayamamasından kaynaklandığını savunmaktadır²⁶¹.

Kanımızca, müdahale kurumunun HMK'ye atıf yapmak suretiyle düzenlenmesi yargılama usulleri arasındaki farklar gözetilmeden yapılmışsa da müdahalenin bu şekliyle bile uygulama alanı bulması kuruma duyulan ihtiyacın göstergesidir. Hukukun sürekli olarak geliştiği, kişiler arasındaki uyuşmazlıkların çok boyutlu olarak değiştiği gözetildiğinde idari yargının kendisine has özellikleri dikkate alınarak yapılacak düzenlemelere kadar medenî usûl hukukundaki davaya müdahaleye ilişkin hükümlerin, yargısal içtihatlar ışığında ve idari yargının bünyesine uygun düştüğü ölçüde uygulama alanı bulması mümkün ve gereklidir.

2.4.1.3.2. Asli Müdahil

Türk Hukukunda müdahale asli ve fer'î müdahale olarak ikiye ayrılır. Yargılamanın konusu üzerinde tamamen veya kısmen hak iddia eden üçüncü kişinin hüküm verilinceye kadar bu durumu ileri sürerek yargılamanın taraflarına karşı aynı mahkemede dava açması asli müdahale olarak adlandırılır (HMK madde 65). Asli müdahale davası bağımsız bir dava niteliğini haiz olup bu davanın ilk davanın taraflarının ikisine karşı açılması zorunludur²⁶².

Asli müdahale şartları oluşsa bile hak iddia eden üçüncü kişi görevli ve yetkili olmak kaydıyla ilgili mahkemede ilk davanın taraflarına karşı ayrı bir dava da açabilir. Bu anlamda asli müdahale talebinde bulunmak zorunluluk olmayıp üçüncü kişiye tanınan bir imkân mahiyetindedir²⁶³.

Asli müdahaleyle aralarında bağlantı bulunan davalarda çelişkili kararlar verilmesinin önüne geçilerek maddi gerçeğin ortaya çıkartılması amaçlanır. Asli müdahale davası asıl yargılamayla birlikte yürütülerek karara bağlanır. Ancak mahkemece uygun görülmesi halinde davalardan biri -genellikle asli müdahale davası- öncelikle incelenerek karara bağlanır ardından diğer davada hüküm tesis edilir²⁶⁴.

Asli müdahil, asli müdahale davası yönünden davacı sıfatını haiz olduğu için feragat gibi davaya son veren usul işlemleri yapabileceği gibi kararı tek başına kanun yoluna götürme hakkına da sahiptir²⁶⁵. Tek başına taraf sıfatı bulunan asli müdahilin asli müdahale davasında verilen karar hakkında açıklama isteminde bulunması mümkündür²⁶⁶.

²⁶¹ Kaplan, 2019: 466 vd. İdari yargıda asli müdahalenin mümkün olmadığı konusundaki benzer görüş için bkz. Aslan vd., 2019: 297.

²⁶² Kuru, 2018: 381.

²⁶³ HMK madde 65 gerekçesi; Tosun ve Tan, 2015: 831.

²⁶⁴ Pekcanitez vd., 2018: 176; Arslan vd., 2017: 496.

²⁶⁵ Pekcanitez vd., 2018: 176; Arslan vd., 2017: 496.

2.4.1.3.3. Fer'î Müdahil

Üçüncü kişi, davayı kazanmasında hukuki yararı bulunan taraf yanında ve ona yardımcı olmak amacıyla fer'î müdahil olarak davada yer alabilir (HMK madde 66). Bu tanımlamadan fer'î müdahilin taraflardan biri olmayacağı sadece taraflardan birine yardımcı konumunda olacağı anlaşılmaktadır. İdari yargılama usulünde fer'î müdahale talebinde bulunmak için üçüncü kişinin hakkının veya borcunun dava sonucunda verilecek kararlarla ilgili olması gerekir²⁶⁷.

Müdahale talebinde bulunan üçüncü kişi, yanında katılmak istediği tarafı, müdahale sebebinin ve talebin dayanaklarını belirten bir dilekçeyle davanın görüldüğü mahkemeye başvurur. Müdahale dilekçesi, davanın taraflarına tebliğ edilir. Hukuk yargılamasında mahkeme, taraflarla birlikte üçüncü kişiyi de dinlemek üzere davet ederek karar verme yoluna gidebilirken²⁶⁸ idari yargılamada taraflara süre verilerek katılma talebi hakkında yazılı olarak görüşleri alınarak karar verilir²⁶⁹.

Katılma talebinin kabulü halinde fer'î müdahil, talebinin kabul edildiği aşamadan itibaren davayı takip edebilir. Fer'î müdahil gerek tarafla birlikte hareket ederek gerek davaya katıldığı tarafın açıklamalarına aykırı olmamak şartıyla tek başına usul işlemleri yapabilir, iddia ve savunma vasıtalarını ileri sürebilir, delil sunabilir²⁷⁰.

Fer'î müdahilin de katıldığı davada karar sadece davacı ve davalı hakkında verilir; fer'î müdahile yönelik karar verilmez. Ancak kararda katılana ve katılanın iddia ve savunmalarına da yer verilir, katılma sebebiyle oluşan masraflar hakkında da hüküm tesis edilir²⁷¹. Her ne kadar karar sadece davanın tarafları hakkında veriliyorsa da kararın fer'î müdahile de tebliği gerekir²⁷².

Fer'î müdahilin taraf sıfatına sahip olmaması, kararın taraflara yönelik olarak verilmesi, açıklamanın sadece davanın taraflarınca başvurulabilen bir müessese olması nedeniyle fer'î müdahilin kendi adına açıklama isteminde bulunamayacağının kabulü isabetli

²⁶⁶Tutumlu, 2013: 201; Uyanık, 2016: 73.

²⁶⁷ Akyılmaz vd., 2018: 726.

²⁶⁸ HMK madde 68.

²⁶⁹ Akyılmaz vd., 2018: 726; Tosun ve Tan, 2015: 857; Candan, 2017: 792.

²⁷⁰ Çağlayan, 2018: 347 vd.; Tanrıver, 2018: 568; Pekcanitez vd., 2018: 167 vd.; Arslan vd., 2017: 499.

²⁷¹ Candan, 2017: 793; Akyılmaz vd., 2018: 727.

²⁷² Akyılmaz vd., 2018: 727.

olacaktır. Ancak taraf yardımcısı olan fer'î müdahil, davaya katıldığı tarafla birlikte açıklama talep edebilir²⁷³.

2.4.1.4. Birden Fazla Kişinin Tek Dilekçeyle Dava Açması Durumu

İYUK, HMK'ye herhangi bir atıf yapmadan birden fazla kişinin birlikte dava açmasına imkân tanıyan düzenlemeler ihdas etmiştir. Buna göre davacıların hak veya menfaatlerinde iştirak bulunması ve davaya yol açan maddi olay veya hukuki sebeplerin aynı olması durumunda birden fazla kişinin ortak tek bir dilekçe ile dava açabilmesi mümkündür (madde 5/2).

İYUK' un 5. maddesinde sözü edilen “dilekçe”nin “dava dilekçesi” olduğu anlaşılacakla birlikte oluşabilecek tereddütleri giderme bakımından “aynı dilekçe ile dava açılması” ibaresinin “aynı dava dilekçesi ile dava açılması” olarak değiştirilmesinin daha doğru olacağı dolayısıyla dilekçe hakkının kullanılmasına dair hükümlerin burada dikkate alınmayacağı ifade edilmektedir²⁷⁴.

Birden fazla kişinin tek bir dilekçeyle dava açabilmesi için hem hak veya menfaatlerinde iştirakin bulunması hem de davaya yol açan maddi olay veya hukuki sebeplerin aynı olması gerekir. Yani bunlar seçimlik değil birlikte bulunması gereken şartlardır. Birden fazla kişinin birlikte dava açmasının şartlarının var olup olmadığı her somut olay özelinde ayrı ayrı değerlendirilir. Anılan şartların var olmadığına anlaşılması halinde dava dilekçesinin reddine karar verilir²⁷⁵.

Birden fazla kişinin tek bir dilekçeyle dava açıp açmayacağı değerlendirilirken bu kişilerin tek başlarına dava açıp açamayacakları da değerlendirilmelidir. Örneğin dava ehliyetine sahip olmayan kişi tek başına dava açamayacağı için bu kişinin aralarında bulunduğu birden fazla kişinin tek dilekçeyle dava açmaları da mümkün değildir²⁷⁶.

Birden fazla kişinin birlikte dava açabilmesi idari yargıya özgü bir dava arkadaşlığıdır²⁷⁷. Ancak bu dava arkadaşlığının türü ve dava arkadaşlarının birlikte hareket etmesinin zorunlu olup olmadığı tartışmalıdır²⁷⁸.

²⁷³Aynı yönde bkz. Erdem, 2001: 47; Uyanık, 2016: 74; Tutumlu, 2013: 201; Ersöz, 2017: 58; Kaplan, 2019: 524; Kiraz, 2002: 138 vd.

²⁷⁴Sancakdar, 2007: 225 vd.

²⁷⁵Gözübüyük ve Tan, 2017: 952 vd.; Sancakdar, 2007: 239; Üstün, 2018: 136.

²⁷⁶Üstün, 2018: 149.

²⁷⁷Candan, 2017: 289; Sancakdar, 2007: 224.

²⁷⁸Müşterek dilekçeyle idari dava açılmasının ihtiyari dava arkadaşlığı olduğu, şartları oluşsa bile davacıların ayrı ayrı dava açabileceği, davacıların müşterek adres göstermesinin zorunlu olmadığı hatta davacıların bir

Dava arkadaşlarının birlikte hareket etmesi gerektiğinin kabulü halinde kararın açıklanmasını davacıların hep birlikte istemeleri gerektiği sonucuna ulaşılırken her davacının ayrı ayrı talep ve işlemlerde bulunabileceğinin kabulü halinde ise davacıların tek başlarına kararın açıklanmasını isteyebilecekleri sonucuna ulaşılır. Birden fazla kişinin birlikte dava açması zorunluluk olmayıp taraflara tanınan hukuki imkân mahiyetindedir. Müessesenin ihtiyarılığı de dikkate alındığında hak arama hürriyetinin korunması adına davacıların tek başlarına hareket ederek diğerlerinin onayına ihtiyaç duymadan kararın açıklanmasını isteyebilmelerinin mümkün olduğunun kabulü gerekir.

2.4.1.5. Bağlantılı Davalarda Açıklama Talep Edilmesi

Aynı maddi ya da hukuki sebepten doğan veya biri hakkında verilecek hüküm diğerini etkileyecek nitelikte olan davalar arasında bağlantı vardır (madde 38). Bu şartlar seçimlik olup davalar arasında bağlantı olduğuna karar verilebilmesi için şartlardan birinin varlığı yeterlidir²⁷⁹. Bağlantı kararı taraflardan birinin isteği üzerine veya mahkemece kendiliğinden verilir.

Davaların arasında bağlantı bulunduğu karar verilmesi için madde metninde açıkça yer almayan çeşitli şartların varlığı da aranmaktadır. Bu şartların ilki ve en önemlisi görülmekte olan davaların taraflarının, sebebinin ve konusunun aynı olmaması gerekir. Aksi takdirde davalar arasında bağlantı bulunduğu hükmedilmemeli, yeni tarihli davanın reddine karar verilmelidir. Yine davaların ilk incelemesinin yapılarak herhangi bir kanuna aykırılık tespit edilmemesi ve bağlantı kararı verileceği sırada yargılamaların aynı aşamasında bulunmaları gerekir²⁸⁰.

Birden fazla işleme karşı tek dilekçe ile dava açılması ve birden fazla kişinin ortak dilekçeyle dava açabilmesi kanunen düzenlenmiş yöntemler olmakla beraber bağlantılı dava kavramı bu yöntemlerden daha geniş kapsamlıdır. Davacının, 5. maddenin 1. fıkrası hükmü doğrultusunda tek dilekçe ile açabileceği davaları ayrı ayrı açması halinde 38 vd. maddeler çerçevesinde davaların birleştirilmesini talep etmesi ve birleştirme kararı verilmesi mümkündür. Bununla beraber farklı kişileri ilgilendiren ayrı ayrı açılmış davalar da aralarında

bölümünün vekille temsil edilmesi diğer bölümünün davayı bizzat takip etmesi durumunda davacıların farklı adres göstermesinin zorunlu olduğu hususunda bkz. Candan, 2017: 289 vd.; ortak tek bir dilekçeyle dava açanların birlikte hareket etmek ve ortak adres göstermelerinin zorunlu olduğu ve hükmün müşterek olarak verileceği hususunda bkz. Gözübüyük ve Tan, 2017: 954.

²⁷⁹ İdari yargı yerlerinin kanundaki düzenlemenin aksine bağlantıya ilişkin şartların hep birlikte bulunmasını aradığı hususunda bkz. Kaplan, 2019: 455 vd.

²⁸⁰ Üstün, 2018: 37 vd.; Aslan vd., 2019: 365; Candan, 2017: 947 vd.

bağlantı bulunması koşuluyla sonradan birleştirilebilir. Ayrıca, bağlantılı davalarda davalı idarenin aynı olması zorunluluğu da yoktur²⁸¹.

Bağlantı iddiaları yargı yerince kabul edilmediği takdirde talebin reddine ilişkin ara kararı taraflara tebliğ edilir. Taraflar, tebliğ tarihini izleyen on beş gün içinde aynı yargı çevresindeki mahkemeler için o yer bölge idare mahkemesine, 38. maddenin 2. ve 3. fıkrasındaki durumlarla ilgili davalar için Danıştay'a itirazda bulunabilirler (madde 41). Başvuru üzerine bölge idare mahkemesi veya Danıştay'ca verilen karar kesindir (madde 42/3).

Bağlantı gerekçesiyle birleştirilen davalar aynı mahkemede görülseler bile tek bir dava halini almamaktadır. Her bir dava diğerlerinden farklı esas numarasıyla bağımsız olarak varlığını sürdürerek karara bağlanır. Bu davalar hakkında farklı hükümler kurulduğu için karara karşı kanun yolunun açık olup olmadığı ayrı ayrı değerlendirilir²⁸².

Bağlantılı davalarda her bir dava diğerlerinden bağımsız olarak görüldüğü için davanın tarafları diğer davaların taraflarının izin veya kabulüne ihtiyaç duymaksızın tarafı oldukları davada kararın açıklanmasını isteyebilirler.

2.4.1.6. Üçüncü Kişilerin Açıklama Talep Etmesi

Açıklama isteminde bulunmak sadece davanın taraflarına tanınan bir haktır. Bunun dışında kararı uygulamakla görevli olanlar da dâhil üçüncü kişilerin açıklama isteminde bulunması mümkün değildir. Taraf sıfatı bulunmayan icra müdürü²⁸³, tapu memuru²⁸⁴ veya kadastro müdürü²⁸⁵ ne hükmü yorumlayarak açıklama kararı verebilir ne de açıklama istemiyle mahkemeye başvurabilir. Ancak kararı yerine getirmekle görevli olduğu için kararın yerine getirilmesine engel olan karışıklık ve aykırılıklar hususunda tarafları bilgilendirir hatta

²⁸¹ <http://www.e-akademi.org/incele.asp?konu=%DDDAR%DD%20YARGIDA%20BA%D0LANTILI%20DAVALAR&kimlik=-1715152877&url=makaleler/myasin-2.htm> (erişim tarihi: 02.02.2020).

²⁸² Üstün, 2018: 81; Kaplan, 2019: 461 vd.; Akyılmaz vd., 2018: 238; <http://www.e-akademi.org/incele.asp?konu=%DDDAR%DD%20YARGIDA%20BA%D0LANTILI%20DAVALAR&kimlik=-1715152877&url=makaleler/myasin-2.htm> (erişim tarihi: 02.02.2020).

²⁸³ Y. 3. HD. 2019/3357 E., 2019/7077 K. 24.09.2019 T., Y. 9. HD. 2013/11459 E., 2013/30996 K. 27.11.2013 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 30.05.2020).

²⁸⁴ Y. 6. HD. 1965/5687 E., 1965/2121 K. 13.05.1965 T. Ankara Barosu Dergisi, 1965:512.

²⁸⁵ Y. 20. HD. 2013/260 E., 2013/442 K. 29/01/2013 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 30.05.2020).

açıklama isteminde bulunmalarını tavsiye edebilir. Ancak bu durumda bile açıklama talebinde bulunmak sadece tarafların hakkı ve görevidir²⁸⁶.

Kanun yolu başvuruları çerçevesinde üst derece mahkemelerince verilen kararlar hakkında yerel mahkemelerin açıklama talebinde bulunamayacağı ifade edilmektedir²⁸⁷. Ancak bozmaya uyma veya direnme kararı verebilme yetkisi ve görevi olan mahkemenin üst derece mahkemesinin kararında anlam karışıklığı ya da hüküm fıkraları arasında çelişki bulunması halinde açıklama talebinde bulunmaları için taraflara süre vermesinin mümkün olduğunun kabulü gerekir²⁸⁸. Aksi takdirde kararı yanlış anlamlandıran mahkemenin bozmaya uyma neticesinde vereceği kararın tekrar bozulması söz konusu olabileceği gibi gerekmediği halde direnme kararı vermesi sebebiyle yargılamanın uzaması da mümkündür.

Danıştay 7. Dairesi'nin anayasaya aykırılık iddiasıyla itiraz yoluna başvurduğu bakanlar kurulu kararnamesi hükmü hakkında Anayasa Mahkemesi 21.2.2008 T. ve 2005/35 E. 2008/62 K. Sayılı Karar ile konusu kalmayan istem hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir. Yürürlüğe konulduğu tarihten itibaren anayasaya aykırılık iddiasıyla idari uyuşmazlığa konu sayısız bireysel vergilendirme işlemine kaynaklık eden bakanlar kurulu kararı hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararı verilmesinin hukuka aykırılık iddiasını ortada bırakacağı ve sair gerekçeler gösterilerek verilen kararın açıklamasının yapılması için Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmesine Danıştay 7. Dairesi'nce karar verilmiştir²⁸⁹.

2.4.2. Açıklama Talebinde Hukuki Yarar Şartı

Tarafların idari yargı yoluna başvurmakta hukuken korunmaya değer yararlarının (menfaatlerinin) bulunması gerekir. İptal davası, idari işlemin hukuka aykırılığı iddiasıyla menfaati ihlal edilenler tarafından açılabilir. Menfaat, hak kavramından daha geniş bir kavram olup iptal davası açmak için menfaat ihlalinin yeterli görülmesiyle amaçlanan idarenin hukuka uygunluğunun sağlanmasıdır. Menfaat, maddi veya manevi olabileceği gibi menfaatin hukuken korunması mümkün olan kişisel bir niteliğe sahip olması gerekir²⁹⁰. İdari işlem ve eylemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar (ihlal edilenler) ise tam

²⁸⁶Erdem, 2001: 47; Uyanık, 2016: 71; İyilikli, 2003: 30 vd.

²⁸⁷ Y. 4. HD. 2017/2832 E. 2017/3910 K. 12.6.2017 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

²⁸⁸ Aksi yönde bkz. Uyanık, 2016: 65 vd.

²⁸⁹Dan. 7. D. 2004/3195 E. 2008/00 K. 27.05.2008 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 27.10.2018) Benzer karar için bkz. Dan. 7. D., 2003/2595 E. 2008/00 K. 27.5.2008 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 06.11.2018).

²⁹⁰Gözübüyük ve Tan, 2017: 340 vd.

yargı davaları açabilirler. Tam yargı davasının kabulü için hak ihlalinin ispatı şart olup bu davalarda hak ihlali kavramı adli yargıdaki hak ihlali kavramına benzer bir şekilde incelenir²⁹¹.

Tarafların davayı açmakta hukuki yararlarının bulunması gerektiği gibi davaya devam etmekte, herhangi bir kanun yoluna gidilmişse kanun yoluna başvurmakta hukuken korunması mümkün meşru bir amaçlarının bulunması gerekir. Açıklama talep etmekte de hukuken korunması mümkün olan bir menfaatin bulunması şarttır. Açıklama ile kararın yeterince açık olmaması halinde kararın açıklanması, kararda birbirine aykırı hüküm fıkraları bulunması halinde fıkralar arasındaki aykırılığın giderilmesi bu yolla hükmün yerine getirilmesi amaçlandığından yeterince açık olan veya yerine getirilmiş kararlar hakkında açıklama isteminde bulunulmasında hukuki yarar yoktur. Bununla beraber açıklama yoluyla elde edilebilecek faydanın istinaf veya temyiz yollarına başvurularak da elde edileceğinden bahisle açıklama isteminin reddi mümkün değildir. Zira kanun koyucu, diğer yasa yollarına başvurulmasına gerek kalmaksızın karardaki belli eksiklik ve hataların giderilmesini sağlayacak ve daha kısa zamanda sonuç verecek ekonomik bir yol olarak açıklamayı bilinçli bir şekilde ihdas etmiştir.

Açıklama isteminde bulunma ve açıklama istemi hakkında verilen kararlara karşı kanun yollarına başvuruda hukuki yararın irdelendiği yargı kararlarına şunlar örnek gösterilebilir:

Yargıtay kararına konu olayda davacı, dava tarihinden itibaren faiz verilmesi gerektiği gerekçesiyle asıl kararı temyiz etmiştir. Davacı aynı taleple hükmün tartzihini de istemiştir. Talep mahkemece kabul edilmiş olmasına rağmen davalı tartzih kararını temyiz etmediğinden karar kesinleşmiştir. Yargıtay, davacının temyiz isteminde hukuki yararı bulunmadığı gerekçesiyle talebi reddetmiştir²⁹². Tazminat talebini içeren davanın kabulü kararını taraflar temyiz etmiştir. Davacı taraf, dava tarihinden itibaren faiz işletilmesi gerektiğini savunarak hem kararı temyiz etmiş hem de tartzih talebinde bulunmuştur. Tartzih talebi kabul edilmiş, tartzih kararı davalılarca temyiz edilmeyerek kesinleşmiştir. Davacının faize yönelik talebi kesinleşen tartzih kararıyla karşılanmış ve temyiz talebinde hukuken korunmaya değer bir menfaati kalmamıştır. Bu duruma işaret eden Yüksek Mahkeme kararında hukuka aykırılık bulunmamaktadır.

²⁹¹Gözübüyük ve Tan, 2017: 670.

²⁹² Y. 11. HD. 2015/15504 E., 2017/2785 K. 10.05.2017 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 22.01.2020).

Tavzih kararı davalı hazine tarafından temyiz edilmiştir. Yargıtay, tavzih kararıyla mükerrer bölümlerin taşınmazdan çıkartılması sebebiyle gerçek kişiler adına tescil edilen yüzölçümünde eksilme meydana gelmesini dayanak göstererek davalı hazinenin temyiz talebinde hukuki yararının bulunmadığına hükmetmiştir²⁹³. Somut olayda davacı taraf karar kesinleştikten sonra mükerrer bölümlerin diğer parselde dahil olduğu gerekçesiyle tavzih talep etmiştir. Tavzih kararı ile davacılar adına tescil edilecek taşınmazların yüzölçümünde azalma meydana geldiği için karar davalı hazinenin aleyhinde sonuç doğurmamaktadır. Tavzih yoluyla hüküm değiştirilmeksizin infaz edilebilir bir nitelik kazanmıştır.

Taraflar arsa payı oranının düzeltilmesi davasında sulh olmuşlar ve mahkeme tarafından da bu sulhün tasdikine karar verilmiştir. Tapu müdürlüğünün sulh doğrultusunda iptal edilecek, düzeltilecek ve tenzil edilecek pay oranlarının saptanmasında ikiciliğe düşmesi sebebiyle Yargıtay, bu hususları açıklanması için tavzih isteminin kabul edilmesi gerektiğine hükmetmiştir²⁹⁴. Tavzih (açıklama) kurumunun varlık amacı kararın yerine getirilmesini engelleyen aykırılık ve çelişkilerin giderilmesine katkı sağlamaktır. Tapu müdürlüğü mahkeme kararının gerektirdiği işlemleri yapmakta tereddüde düşmüştür. Hükmü infaz edilebilir hale getirmek için talebin kabulü gerektiğine işaret eden bozma kararı yerindedir.

2.4.3. Talepte Bulunabilme Süresi

Açıklama isteminde bulunabilmek için kararın kesinleşip kesinleşmediğinin önemi yoktur. Taraflar, kararın kesinleşmesini beklemeden de açıklama isteminde bulunabilirler²⁹⁵. Bu doğrultuda kesinleşmeden icraya konulması mümkün olmayan kararlar hakkında açıklama isteminde bulunmak mümkündür. Açıklama isteminde bulunmanın kanun yollarına ait işlemeye başlayan süreleri durduracağına dair usul yasalarında hüküm bulunmadığı için açıklama talebinin kararın kesinleşmesini önleme etkisi bulunmamaktadır.

Açıklama talep etmek gün veya ay türünden bir süreye bağlanmamıştır. Ancak kurumun niteliğinden kaynaklanan talepte bulunabilme süresi vardır. Bu süre, hükmün icrasının tamamlanmasına kadarki zaman dilimidir²⁹⁶. İYUK, kararın yerine getirilmesine kadar açıklama isteminde bulunulabileceğini düzenlerken (madde 29/5) HMK'nin 305. maddesinin 1.fikrası ise hükmün icrası tamamlanıncaya kadar tavzih isteminde bulunmaya imkân tanımaktadır. Mülga HUMK' un 455. maddesinde ise hükmün icrasına kadar tavzih

²⁹³ Y. 20. HD. 2017/10701 E., 2018/84 K. 15.01.2018 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 22.01.2020).

²⁹⁴ Y. 5. HD. 1980/10443 E., 1981/268 K. 19.01.1981 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 29.04.2020).

²⁹⁵ Gözübüyük ve Dinçer, 1999: 731.

²⁹⁶ Yılmaz, 1990: 104.

istenebileceği düzenlenmişse de icrasına kadar tabiri icrasının tamamlanmasına kadar şeklinde anlaşılmış ve uygulanmıştır²⁹⁷. İYUK'taki düzenleme çerçevesinde kararın yerine getirilmesine başlanmasından sonra açıklama isteminde bulunmanın mümkün olup olmayacağı açık değildir. Nitekim Danıştay'ın yasa hükmünü dar yorumlayarak kararın yerine getirilmesine başlanmasını açıklama talebinin reddi gerekçesi yaptığı eski tarihli bir kararı bulunmaktadır.²⁹⁸ Hükmün icrasına başlandıktan fakat icrası tamamlanmadan önce karar tamamen yerine getirilmiş olmamaktadır. Bu doğrultuda hükmün icrası tamamlanmadan önce fark edilen karışıklık ve çelişkiler hakkında da açıklama isteminde bulunulmasının mümkün olduğunun kabulü kurumun amacına daha uygun olup HMK'deki düzenlemenin ihtiyaca daha çok cevap verdiğini söylemek mümkündür²⁹⁹. Bununla beraber kararın uygulanmasının tamamlanmasından sonra da açıklama gerektiren hususlar söz konusu olabilir. İçtihadı Birleştirme Kurulu kararlarının bağlayıcı özelliği de dikkate alındığında içtihadı birleştirme kararının veya Danıştay'ın yol gösterici mahiyetteki kararlarının taraflarca yorumlanıp değerlendirilmesinde ortaya çıkan sorunların giderilmesinde de açıklama yolunun işletilmesi gerektiği ifade edilmektedir³⁰⁰. Ancak bu imkân açıklamanın kararın yerine getirilmesine kadar istenebileceği kuralını tamamen ortadan kaldıracak biçimde geniş yorumlanmamalıdır.

Hükmün yerine getirilmesinden sonra açıklama talep etmenin mümkün olmamasının temel sebebi icra ile hükmün ifade ettiği anlamın ortaya konulmuş olması sebebiyle aynı amaçla başkaca bir yola başvurulmasına gerek olmamasıdır. Aksinin kabulü halinde kararın infaz edilmesine rağmen açıklama müessesesiyle farklı şekilde anlamlandırılması söz konusu olabilecek ve bu durum icranın iadesini gerektirecektir. Kanun koyucu talepte bulunmak için süre sınırı getirerek hukuki ve fiili belirsizliklerin oluşmasını önlemeyi amaçlamıştır³⁰¹.

Hükmün yerine getirilmesi tamamlanıncaya kadar açıklama talep etmek mümkünse de yerine getirmenin cebri icrayla veya rızaya dayalı olarak yapılması arasında fark bulunmamaktadır³⁰². İlamlı icra takibi ile borçluya icra emri yollanması üzerine borçlunun bütün borcu ödemesine kadar takibe dayanak teşkil eden ilam hakkında açıklama kurumuna

²⁹⁷Postacıoğlu, 1956: 296; Uyanık, 2016: 61; Erdem, 2001: 49; Kiraz, 2002: 139.

²⁹⁸Danıştay Dava Daireleri Kurulu 1968/241 E. 1968/416 K. 10.05.1968 T. Kararı aktaran Gözübüyük ve Tan, 2017: 1087 vd.

²⁹⁹Ersöz, 2017: 52; Postacıoğlu, 1956: 296; Gözübüyük ve Tan, 2017: 1087.

³⁰⁰Uler, 1970: 119; Ersöz, 2017: 53.

³⁰¹Postacıoğlu, 1956: 296.

³⁰²Postacıoğlu, 1956: 296.

başvurulabilir. Hüküm tamamen icra edilmediği sürece borçlunun temerrüde düşürülmesi açıklama talep etmeye engel teşkil etmez³⁰³.

Üst derece mahkemesince verilen bozma kararı üzerine mahkemenin vereceği bozmaya uyma veya direnme kararına kadar açıklama talep etmek mümkündür³⁰⁴. Zira mahkemenin verdiği uyma veya direnme kararıyla bozmanın yerine getirilmesi tamamlanmış olur.

Anayasa'nın 138. ve İYUK' un 28. maddesi gereği idari yargı yerlerince verilen kararların yerine getirilmesi bir zorunluluktur. Mahkemelerce verilen kararların anlamı veya kararın nasıl icra edileceği konusunda duraksamaya düşülmesi durumunda Danıştay idari dairelerine başvurulmaktadır. Ancak Danıştay idari dairelerince İYUK' un 29. maddesi gereği kararı veren mahkemelere müracaat edilmesi gerektiği ifade edilmektedir³⁰⁵. Nitekim Danıştay'ın bir kararında şu ifadelere yer verilmiştir:

“... Duraksama konularından ikincisi; söz konusu iptal kararının uygulanmasında, kararda belirtilen olası risklerin, alınmış bulunan çevre önlemleriyle giderilmiş olup olmadığı konusunda altın madeni tesislerinde somut bir denetim yapma yoluna gidilip gidilemeyeceğine ve denetim yapıldığında söz konusu risklerin tamamen ortadan kaldırıldığı tespitini halinde kararın ne şekilde uygulanacağına ilişkin bulunmaktadır... yargı yerlerince verilen bir kararın uygulanmasında düşülen duraksamanın giderilmesi amacıyla belirsiz ve açık olmayan yönlerini ya da birbirine aykırı hüküm fıkralarını ortadan kaldırmak görev ve yetkisi, 2577 sayılı Kanunun 29. maddesinde yer alan "Açıklama" hükümleri çerçevesinde kararı veren yargı yerine ait bulunmaktadır...”³⁰⁶

Danıştay 1. Dairesi, görüş bildirmekten imtina etmiş, talebin açıklama kurumu çerçevesinde kararı veren mahkemece değerlendirilmesi gerektiğine karar vermiştir. Ancak görüş istenilen husus incelendiğinde talebin hükümdeki çelişki veya anlam karışıklıklarına dayanmadığı, karar verildikten sonra tarafların düştüğü şüpheleri gidermenin kararı veren mahkemeye ait bir görev olmadığı ve bu sebeple açıklama hükümlerinin olayda uygulanma kabiliyeti bulunmadığı açıktır.

Açıklama talebinde elde edilmek istenen hukuki menfaat hükmün icra edilebilirliğini artırmak olduğu için tamamen icra edilen hüküm hakkında açıklama isteminde bulunulması

³⁰³Yılmaz, 2007: 47; Uyanık, 2016: 62. Temerrüdün hükmün icra edilmiş sayılması için yeterli olduğu hususundaki aksi yöndeki görüş için bkz. Postacıoğlu, 1956: 296; Erdem, 2001: 50.

³⁰⁴ Postacıoğlu, 1956: 296.

³⁰⁵ Ersöz, 2017: 54.

³⁰⁶Dan. 1. D. 1999/15 E. 1999/23 K. 5.2.1999 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 06.11.2018). Benzer yöndeki karar için bkz. Dan. 1.D. 1994/146 E. 1994/143 K. 16.09.1994 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 17.05.2020).

mümkün değildir³⁰⁷. Yargıtay, hükmün icrası tamamlandıktan sonra icrayı haklı göstermeye yönelik bile olsa tavzih talep etmeyi haklı görmemektedir³⁰⁸. Mahkemece yapılması gereken hükmün yerine getirilmesinin tamamlanıp tamamlanmadığını araştırmak; hüküm tamamen yerine getirilmişse talebi reddetmek, hükmün yerine getirilmesi tamamlanmamışsa açıklamanın diğer yasal şartlarının oluşup oluşmadığını inceleyerek sonucuna göre karar vermektir³⁰⁹.

İdari yargının kendine özgü nitelikleri dikkate alındığında kararın yerine getirilmesi ve açıklama talebinde bulunulması hükümlerin niteliğine göre şöyle sınıflandırılabilir³¹⁰:

a. Kendiliğinden sonuç doğuran iptal davalarında açıklama talebinde bulunmak süreye tabi değildir. Taraflar her zaman açıklama talebinde bulunabilirler³¹¹.

b. İptal kararı üzerine kararın yerine getirilmesi için idarenin işlem yapması gereken durumlarda işlem tamamen sonuçlanıncaya kadar açıklama kurumuna başvurulabilir³¹².

c. Tam yargı davalarında tazminatın hepsinin ilgiliye isteğe bağlı olarak veya cebri icra yoluyla ödenmesi işlemi tamamlanıncaya kadar açıklama istenebilir³¹³.

d. Vergi davalarında kararların yerine getirilmesi ve sonuçlarıyla ilgili İYUK' un 28. maddesinin 5. fıkrasında özel bir düzenleme bulunmaktadır. Bu fıkraya göre vergi dairelerince tarh ve tahakkuk ettirilen vergiler hakkında açılan davalarda mahkeme kararı doğrultusunda tespit edilen vergi, resim, harçlar ve benzeri mali yükümler ile zam ve cezaların miktarı ilgili idarece mükellefe bildirilir. Bildirim belli hususlarda dava konusu edilebileceğinden bu aşamadan sonra mahkeme kararının açıklanması talep edilemez. Çünkü idarenin yaptığı işlem vergi mahkemesi veya Danıştay kararının infazına yönelik yorum ve uygulama mahiyetinde olup kararın yerine getirildiği anlamını taşır³¹⁴.

Açıklama talebinin hükmün yerine getirilmesinin tamamlanmasından sonra istenemeyeceğine ilişkin aşağıdaki yüksek mahkeme kararları örnek gösterilebilir:

Yargıtay, tashihi istenen kararın kesinleşmesinden sonra tapuda infaz edilerek tescilinin sağlandığını, taşınmazdaki bir kısım payların üçüncü kişiye satış yoluyla devredildiğini böylece maddi hatadan ve tashihten söz edilemeyeceği, tavzih koşullarının da

³⁰⁷ Tanrıver, 2018: 1045.

³⁰⁸ Postacıoğlu, 1956: 297.

³⁰⁹ Arslan vd., 2017: 707.

³¹⁰ Gözübüyük ve Dinçer, 1999: 731.

³¹¹ Gözübüyük ve Dinçer, 1999: 731.

³¹² Gözübüyük ve Dinçer, 1999: 731.

³¹³ Gözübüyük ve Dinçer, 1999: 731; Erdem, 2001: 68.

³¹⁴ Gözübüyük ve Dinçer, 1999: 731.

bulunmadığını belirterek tashih kararını bozmuştur³¹⁵. Benzer bir kararda ilamın infaz edilerek (icrası tamamlanarak) taşınmaz hakkında tapu kaydı da oluşturulması sebebiyle tavzih kararında isabet bulunmadığına hükmetmiştir³¹⁶. Tavzih (açıklama) ile amaçlanan kararının yerine getirilmesinin tamamlanmasıdır. İlam tapuda infaz edilmiş hatta yeni malik tarafından üçüncü kişiye devir yapılmışsa artık tavzih istenebilmesi mümkün değildir.

Davacılar vekili, yönetim planının 43. maddesinin geçersizliğinin tespiti talebiyle açtıkları davanın kabul edilerek kesinleştiğini, mahkeme kararında ada parsel numarası belirtilmediği için kararın tapu müdürlüğüne infaz edilmediğini belirterek tavzih talebinde bulunmuştur. Talep kabul edilerek hüküm, “Mahkememizin ... kararının hüküm kısmınının 1. maddesi Davanın kabulüne, dava konusu, 237 ada, 146 parseldeki Dalyan apartmanı yönetim planı 43. maddesinin yok hükmünde olduğunun ve geçersizliğinin tespitine” şeklinde tavzih edilmiştir. Tavzih kararı hakkındaki temyiz istemi reddedilerek karar onanmıştır³¹⁷. Tavzih talep etme süresi, hükmün icrasının tamamlanmasına kadardır. Ada parsel bilgisine hükümde yer verilmemesi nedeniyle karar yerine getirilememişse tavzih talep etme süresi dolmamıştır. İstemin kabulünde hukuki isabetsizlik bulunmamaktadır.

2.4.4. Açıklama Talepli Dilekçenin İçermesi Gereken Unsurlar

İdari yargılama hukukunda yazılı yargılama usulü uygulanır. Bu usulün yansıması olarak açıklama ancak dilekçeyle talep edilebilir. Diğer yargılama usullerinde çeşitli kanun yollarına başvurmak için uygulanan tutanağa bağlanmak suretiyle zabıt kâtibine beyanda bulunma metoduyla açıklama talep etmek mümkün değildir³¹⁸.

Açıklama talep edilen dilekçeyle inceleme mercii veya usulü farklı olan yasa yollarına başvurulamaz³¹⁹. Örneğin, aynı dilekçeyle hem açıklama hem de yargılamanın yenilenmesi istenemez³²⁰.

³¹⁵ Y. 1. HD. 2016/14582 E., 2019/6386 K., 10.12.2019 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 07.04.2020).

³¹⁶ Y. 16. HD. 2016/11341 E., 2019/6017 K., 04.10.2019 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 07.04.2020).

³¹⁷ Y. 20. HD. 2019/3576 E., 2019/5149 K., 24.09.2019 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 07.04.2020).

³¹⁸ Medeni yargılama hukukunda da tavzih isteminin dilekçeyle yapılması zorunludur. Tutumlu, 2013: 24.

³¹⁹ Aksi halde İYUK'un 15. maddesi gereği dilekçenin reddi kararı verilmesi gerekir. Bkz. Dan., 3. D.1986/865 E., 1987/290 K., 28.01.1987 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 17.05.2020).

³²⁰ Gözübüyük ve Tan, 2017: 1088.

Dilekçenin karşı tarafa tebliği mahkemenin uygun görmesi şartına bağlı olsa da açıklama, karşı taraf sayısından bir nüsha fazla dilekçeyle talep edilir. Açıklama istemi hakkında verilen cevabın iki nüsha olması gerekir. Bunlardan biri, açıklama veya aykırılığın kaldırılmasını isteyen tarafa gönderilir (madde 29/2-3).

Açıklama isteminin konusu taraflar arasındaki çekişme veya maddi hukuk sorunu değildir. Açıklama, mahkeme kararlarındaki çelişki ve anlam karışıklıklarının giderilmesine hizmet ederek hükmün yerine getirilmesini amaçlayan usuli bir yöntemdir. Bu sebeple dilekçenin teknik anlamda dava dilekçesinin bütün unsurlarını taşıması gerekmemektedir³²¹.

Açıklama talep edilen dilekçenin bulundurması gereken unsurları düzenleyen herhangi bir usul kuralı bulunmamaktadır. Bununla beraber talebin doğru yargı yerlerince incelenebilmesi ve anlaşılabilir olması için belli unsurları taşıması gerektiği şüphesizdir. Açıklama istemli dilekçelerin aşağıdaki unsurları içermesi yerinde olacaktır³²²:

- Mahkemenin adı, istemin konusunu oluşturan kararın dosya numaraları
- Açıklama isteminde bulunanın adı, soyadı, TC kimlik numarası ve adresi varsa vekilinin adı, soyadı ve adresi
- Karşı tarafın³²³ adı, soyadı, TC kimlik numarası ve adresi varsa vekilinin adı, soyadı ve adresi
- Açıklama isteminde bulunmanın gerekçeleri
- Talep sonucu
- Açıklama talebinde bulunulan tarih
- İmza

Dilekçede hükmün anlam yönünden açık olmayan yönleri veya birbirine aykırı hüküm fıkralarının hangileri olduğunun gösterilmesi gerekli olsa da bunlara yer verilmemesi istemin reddi sebebi teşkil etmemelidir. Zira gerek İYUK'un 29. maddesi gerekse de HMK'nin 305. maddesi talebin açıklama sebeplerini barındırmasının zorunlu olduğuna veya açıklama sebeplerinin belirtilmemesinin tek başına ret gerekçesi yapılabileceğine ilişkin herhangi bir hüküm ihtiva etmemektedir. Talebi inceleyen mahkeme kendi tespit edeceği sebeplerle açıklama kararı verebilmelidir³²⁴.

³²¹ Tutumlu, 2013: 25.

³²² Tutumlu, 2013: 25; Uyanık, 2016: 81; Yenipınar, 2018: 21 vd.

³²³ Karşı taraf yerine kararı yerine getirmekle görevli olanlar da dahil olmak üzere üçüncü kişilerin hasım gösterilmesi mümkün değildir.

³²⁴ Aksi yönde bkz. Erdem, 2001: 49.

2.4.5. Talepte Bulunmanın Harca Tabi Olmadığı ve Talep Neticesinde Vekâlet Ücretine Hükmedilmeyeceği

492 Sayılı Harçlar Kanunu'nun Yargı Harçları başlığını taşıyan birinci kısım birinci bölüm ve buna bağlı (1) Sayılı Tarifede harca tabi olan yargısal işlem ve kararlar tek tek sayılmış olmasına rağmen açıklama (tavzih) yoluna bu bölümde yer verilmemiştir. Açıklama isteminin harca tabi olduğuna ilişkin İYUK veya diğer usul kanunlarında da hüküm bulunmamaktadır³²⁵.

Verginin yasallığı ilkesi gereği kanunda harca tabi kılınmayan bir konuda yargı merciinin harç alınmasına hükmetmesi mümkün değildir. Açıklama istemi üzerine mahkemece yeniden yargılama yapılarak karar tesis edilmesi bir yana hükme ekleme veya hükümde değişiklik yapılmasının mümkün olmadığı dikkate alındığında açıklama isteminden harç alınmamasının kanun koyucunun bilinçli bir tercihi olduğu anlaşılmaktadır³²⁶. Ancak bu durum, açıklama isteminin ve mahkeme tarafından yapılacak inceleme neticesinde tesis edilen kararın tebliği ve sair hususlar kapsamında oluşacak giderler için uygun miktarda avans alınmasına engel değildir. Açıklama yoluyla tarafların haklılığına veya haksızlığına hükmedilmemesi ve hükümde ekleme veya çıkarma yapılmasının yasak olması sebebiyle asıl davadaki ya da tavzih istemindeki haklılık durumuna bakılmaksızın giderlerden sadece talepte bulunanın sorumlu tutulması gerekmekte olup bu giderlerin karşı tarafa yükletilmesi mümkün değildir³²⁷.

Açıklama isteminin kabulü veya reddi halinde taraflar lehine vekâlet ücretine hükmedilmemektedir³²⁸.

2.4.6. Talebi İncelemekle Görevli ve Yetkili Mahkeme

Açıklama, kararı veren mahkemeden istenir (madde 29/3). Kararı veren mahkeme deyiminden sadece davayı gören ilk derece mahkemesi anlaşılmalıdır. Dosyanın kanun yolu aşamalarında verilen kararların açıklanması, kararı veren bölge idare mahkemesi veya Danıştay'dan istenebilir. Bu nedenle açıklama istemli dilekçenin bölge idare mahkemesine,

³²⁵Tutumlu, 2013: 35.

³²⁶Tutumlu, 2013: 35 vd.; Ersöz, 2017: 59; Yılmaz, 2007: 41.

³²⁷ Yılmaz, açıklama talebinin incelenmesi sürecinde yapılacak giderlerin kimin tarafından karşılanacağını belirsiz olduğunu, giderlere ilişkin hükme ek yapılmasının hükmün değiştirilmesi anlamına geleceğini belirtmektedir. Yılmaz, 2007: 45.

³²⁸ 2020 AAÜT madde 2/1/c.3 02.01.2020 T. ve 30996 S.lı RG. <https://www.resmigazete.gov.tr/> (erişim tarihi: 21.04.2020).

Danıştay Başkanlığı'na veya ilgili yerel idare veya vergi mahkemesi başkanlıklarına iletilmek üzere gönderilmesi gerekir³²⁹.

Açıklama, kesinleşmemiş kararlar hakkında da istenebildiğinden davayı görüp karara bağlayan ve belli durumlarda dosyayı yeniden ele alacak mahkemenin açıklama istemi hususunda da görevli olması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda açıklamanın, kararı veren mahkemeden istenebileceğini düzenleyen kanun hükmü yerindedir³³⁰.

Hükmü veren hâkimin emekliye ayrılması, ölmesi, istifa etmesi veya başka bir yere atanması gibi sebeplerle açıklama talebinin hükmü veren hâkim ya da hâkimler topluluğunca incelenmesi hukuken veya fiilen mümkün olmayabilir. Böyle bir durumda hükmü veren hâkim veya hâkimler tarafından talebin incelenmesinde ısrar etmenin hükmün icrası bakımından önem arz eden açıklama kararı verilmesi sürecini uzatarak hem usul ve icra ekonomisi hem de taraf menfaatleri bakımından fayda sağlamayacağı açıktır³³¹. Bu doğrultuda açıklama, kararı veren mahkemeden isteniyorsa da talebin incelenmesi yönünden kararı veren hâkimin veya hâkimlerin değişmesi önemli değildir³³².

İlamın infaz edilecek kısmı hüküm fıkrası olup hükmün aynen yerine getirilmesi bir zorunluluktur. Yetkisi sınırlı olan icra mahkemesi hâkiminin yorum yoluyla hükmün infaz edilecek kısmını tespit etmesi mümkün değildir³³³. Yargıtay, bir kararında dayanak ilamda hükmedilen faiz oranının ne şekilde uygulanacağını belirsiz olduğu ve hangi faiz oranının ilama uygun olacağı konusunda tereddütlerin oluştuğu gerekçesiyle ilamın ait olduğu mahkemeden hangi faizin uygulanacağı konusunda tavzih talebinde bulunmak için alacaklıya süre ve imkân verilmesi gerektiğine hükmetmiştir³³⁴. Yargıtay, dayanak ilamın tavzihe ihtiyacı bulunduğu da hükmetmiş ancak ne üst mahkeme sıfatıyla kendiliğinden kararı tavzih etmiş ne de kanun yolu incelemesine tabi tuttuğu davanın görüldüğü mahkemeye görev

³²⁹ Ersöz, 2017: 55 vd.

³³⁰ Arslan vd., 2017: 707.

³³¹ Kiraz, 2002: 140 vd.

³³² Postacıoğlu, 1956: 299; Kiraz, 2002: 140 vd. Bazı ülkelerin usul kanunlarında açıklamanın ancak hükmü veren hakimlerce yapıldığı, bu hakimlerin kararı veren mahkemeden ayrılmaları halinde açıklama hususunda karar vermeleri için davet edildikleri hakkında bkz. Arslan vd., 2017: 707.

³³³ YHGK 1997/12-517 E., 1997/776 K., 08.10.1997 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 19.04.2020).

³³⁴ Y. 8. HD. 2013/7841 E., 2013/20434 K. 31.12.2013 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 02.02.2020) Dayanak ilamın tavzihi için süre verilmesi gerektiği hakkında benzer kararlar için bkz. Y. 8. HD. 2014/4404 E., 2015/4222 K. 16.02.2015 T., Y. 8. HD. 2014/5099 E., 2015/5542 K. 09.03.2015 <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 17.01.2020) Erzurum BAM 3. HD. 2017/312 E. 2017/389 K. 11.5.2017 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

yüklemiştir. Dayanak ilamın ait olduğu mahkemeden tavzih talebinde bulunmak için alacaklıya süre ve imkân tanınması gerektiğine karar vererek talepte bulunma yetkisinin münhasıran davanın taraflarına ve tavzih kararı verme yetkisinin kararı veren mahkemeye ait olduğuna dolaylı ve isabetli bir biçimde işaret etmiştir.

Açıklama (tavzih) yoluna başvurmak kararın yerine getirilmesini engellemektedir. Bu sebeple dayanak ilamın tavzihi için süre veren mahkeme, talep halinde icranın durdurulması kararı verebilir³³⁵.

2.5. Açıklama Talebinin İncelenmesi ve Dilekçenin Karşı Tarafa Tebliğinin İhtiyarılığı

Açıklama, taraflardan birinin talebi üzerine uygulanan bir müessese olup mahkemenin kendiliğinden bu yola başvurması mümkün değildir. Açıklama talebi üzerine mahkemece yapılması gereken açıklama dilekçesinin karşı taraf sayısından bir nüsha fazla verilip verilmediğini kontrol etmek bu hususta eksiklik varsa tamamlanması için süre vermektir³³⁶. Yeterli nüshadan oluştuğunun anlaşılması halinde açıklama dilekçesinin karşı tarafa tebliğ edilip edilmeyeceğine karar verilmelidir. Zira idari yargıda açıklama dilekçesinin karşı tarafa tebliği ancak mahkemece uygun görülmesi halinde mümkündür³³⁷. Mahkeme dilekçenin karşı tarafa tebliğine gerek görmezse talep hakkında doğrudan karar verebilir. Aksi durumda ise mahkeme, dosyanın ve tarafların durumuna göre uygun bir süre belirleyerek cevaplarını sunması için dilekçeyi karşı tarafa tebliğ eder. Karşı taraf cevap dilekçesini iki nüsha olarak verir. Bunlardan biri açıklama talebinde bulunana tebliğ edilir (madde 29/3).

Karşı tarafın cevabına gerek kalmaksızın karar verilmesinin mümkün olduğu hallerde açıklama dilekçesinin tebliği konusunda mahkemece takdir hakkı tanınarak yasal sürecin çabuk tamamlanmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Ancak kanun koyucunun bu tercihi katılmak mümkün değildir. Zira mahkeme, açıklama talebi üzerine kararı gözden geçirerek icrasını zorlaştıran anlam kapalılıklarının veya birbirine aykırı hüküm fıkralarının bulunup bulunmadığını inceler. İdari yargılama hukukunda her ne kadar re'sen araştırma ilkesi geçerli olsa da taraflar iddia ve savunmalarıyla kendi lehlerine karar verilmesini sağlamaya çalışmaktadırlar.

İdari yargıda yazılı yargılama usulünün uygulanması ve incelemenin evrak üzerinde yapılması açıklama isteminde dilekçenin cevaplarını sunması için karşı tarafa tebliğinin

³³⁵Yılmaz, 2007: 48; Erdem, 2001: 52 vd.; Belgesay, 418.

³³⁶Aynı yönde bkz. Tutumlu, 2013: 25; Uyanık, 2016: 81.

³³⁷ Hukuk yargılamasında tavzih talebini içeren dilekçenin karşı tarafa tebliği yasal bir gerekliliktir. (HMK madde 306/1).

önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca gerek dilekçenin karşı tarafa tebliğ edilmesi gerekse de mahkemenin bu usulü uygulamaya gerek görmeden karar vermesi ihtimalinde talebin değerlendirilmesi için duruşma yapılması da mümkün değildir³³⁸. Bütün bu gerekçeler ışığında açıklama isteminin ayrıca inceleme veya araştırma yapılmasına gerek duyulmadan doğrudan reddedilmesi hali hariç olmak üzere cevaplarını sunabilmesi için dilekçenin karşı tarafa tebliğini zorunlu kılan yasal düzenlemelere ihtiyaç bulunduğu anlaşılmaktadır.

Açıklama talebini içeren dilekçede, başvurunun farklı veya yanlış nitelendirilmesi önem arz etmemektedir. Örneğin; açıklama kelimesi yerine tavzih, yanlışlıkların düzeltilmesi, maddi hata kavramları kullanılmış olabilir. Türk Hukukunu re'sen uygulamakla görevli olan mahkeme hâkimi hukuki nitelemeyi kendisi yapmalıdır. Talebin açıklamayı konu alan 29. madde çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşırsa açıklamanın şartlarının oluşup oluşmadığına göre karar vermelidir³³⁹.

Danıştay, karara karşı hem açıklama hem de temyiz yoluna başvurulması halinde önce açıklama isteminin karara bağlanması gerektiği görüşündedir. Bu tarz durumlarda açıklama talebi hakkında karar verildikten sonra dosyanın Danıştay'a iadesi için ilk derece mahkemesine gönderme kararı vermektedir³⁴⁰. Dosyayı yeniden ele alan ilk derece mahkemesince açıklama talebi hakkında verilen karar taraflara tebliğ edilmelidir. Böylece

³³⁸ İYUK'ta açıklama talebinin duruşmalı olarak değerlendirilmesinin mümkün olup olmadığı konusunda bir açıklık bulunmasa da idari yargı yerleri duruşma talebini kabul etmemektedirler. "... (Mülga) 521 sayılı Kanunun 78 ve 99 uncu maddelerine göre duruşma yapılması yolundaki taleplerin kabul mecburiyeti esas dava hakkında olup karar düzeltilmesi ve muhakemenin iadesi gibi kanun yollarında da görevli daire veya kurulun kararına bağlı bulunmasına ve kararın tavzihi istemlerine şümulü olmamasına binaen, davacının duruşma talebi kabul edilme(miştir)" Dan. 10. D. 1965/1287 E. 1965/27 K. Karar tarihi yok. Kararı aktaran Akyılmaz vd., 2018: 807. Öte yandan hukuk mahkemesi hâkiminin dilekçenin tebliğinden sonra sözlü açıklamalarını yapabilmeleri için iki tarafı davet etmesi mümkündür. (HMK madde 306/2).

³³⁹ Aynı yönde bkz. Tutumlu, 2013: 25; Uyanık, 2016: 82 vd.

³⁴⁰ "...Dosyanın 2577 sayılı Kanunun 29. maddesi uyarınca açıklama talebini incelemekle görevli Manisa Vergi Mahkemesi'ne gönderilmesine, açıklama talebinin karara bağlanmasından sonra temyiz istemi görüşülmek üzere dosyanın Danıştay'a gönderilmesine..." Dan. 3. D., 2012/3976 E. 2016/3005 K. 18.4.2016 T. Benzer kararlar için bkz. Dan. 2. D., 2016/5633 E. 2016/3613 K. 22.9.2016 T., Dan. 5. D., 2013/4305 E. 2016/1797 K. 29.3.2016 T., Dan. 5. D., 2016/4628 E. 2016/3452 K. 1.6.2016 T., Dan. 8. D., 2016/8681 E. 2017/241 K. 25.1.2017 T., Dan. 14. D., 2016/7644 E. 2017/7769 K. 27.12.2017 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

Danıştay'ın genel uygulaması önce açıklama talebinin incelenmesi yönündeysen de aksi yönde kararlar da mevcuttur. Danıştay, bir kararında açıklama talebinin kararı veren ilk derece mahkemesince incelenmesi gerektiğini belirtmekle yetinmiş ve kararı onayarak dosyayı ilk derece mahkemesine göndermiştir. Dan. 6. D., 2011/7371 E. 2015/2395 K. 16.4.2015 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

açıklama yoluyla kararın değiştirildiğini savunan tarafa açıklama kararına karşı kanun yoluna başvurma imkânı tanınmalıdır. Açıklama talebine ilişkin yasal sürecin tamamlanmasıyla temyiz incelemesinin yapılması için dosya Danıştay'a gönderilmelidir.

2.6. Açıklama Talebi Hakkında Karar Verilmesi ve Bu Karara Karşı Başvuru Hakkı

Mahkeme, açıklamanın yasal şartlarının oluştuğuna karar verirse açıklama istemini kabul eder. Ancak talebin açıklamanın konusunu oluşturmadığı, başvuranın hukuki yararının bulunmadığı veya kararın yerine getirilmesinin tamamlandığı durumlarda ise ret kararı verir. Mahkemelerin verdikleri her kararda olduğu gibi açıklama isteminin kabulüne veya reddine ilişkin kararların da gerekçeli olması gerekir.

2.6.1. Açıklama Talebinin Kabulüne Dair Karar

Karar yeterince açık değilse ya da kararda birbirine aykırı hüküm fıkraları bulunuyorsa istem kabul edilerek açıklama kararı verilir. Daha önce de sıklıkla vurgulandığı üzere kanunda yazılı sınırlı sebeplere dayalı olarak açıklama isteminde bulunulması mümkün olup unutulma sebebiyle hakkında hüküm tesis edilmeyen istemler hakkında açıklama yoluyla karar verilmesi mümkün değildir³⁴¹. Açıklama kararı, taraflara tebliğ edilir.

Açıklama talebinin kabulü yönündeki karar, hakkında açıklama istenen karardan farklı bir sonuç doğurmamakta, açıklama kararı ile asıl karar bir bütün teşkil etmektedir. Zaten asıl kararlar açıklama talebinin kabulü kararlarının esas ve karar numaraları aynıdır. Karar verildikten sonraki bir tarihte açıklama kararı verilmesi durumunda asıl kararlar açıklama kararlarının karar tarihlerinin birbirlerinden farklı olacağı açıktır³⁴².

Yanlışlıkların düzeltilmesini konu alan İYUK' un 30. maddesinin 2. fıkrası açıklama başlıklı 29. maddeye atıf yapmasına rağmen aynı maddenin 3. fıkrasında ise yanlışlıkların düzeltilmesine karar verilmesi durumunda düzeltmenin ilamın altına yazılacağı açıkça düzenlenmektedir. Buradan açıklama kararının ilamın altı yerine ayrı bir kâğıda yazılacağı sonucuna ulaşılmaktadır.

Açıklama talebini inceleyen mahkeme, kanımızca taleple bağlı olmayıp açıklama sebebi teşkil edebilecek bütün hususları kendiliğinden gözeterek inceleme yapmalıdır. Çünkü; kararı infaz edilebilir bir şekilde tesis etmek mahkemenin olağan görev ve sorumluluğu kapsamındadır. Talep üzerine inceleme yapan mahkeme kararın yerine getirilmesini engelleyen bütün çelişki ve anlam karışıklıklarını gidererek kararı anlaşılır ve tutarlı hale

³⁴¹ İyilikli, 2003: 30.

³⁴² Ersöz, 2017: 58; Akyılmaz vd., 2018: 803; Candan, 2017: 747; Kiraz, 2002: 130.

getirmelidir. Bu doğrultuda mahkeme, gerek dilekçede gösterilen sebeplerle gerekse de bunlarla birlikte veya sadece kendi tespit ettiği sebeplerle açıklama kararı verebilir³⁴³.

2.6.1.1. Açıklama Kararına Karşı Başvuru Hakkı

Açıklama talebinin kabulü hakkındaki karara karşı kanun yollarına başvurulup başvurulmayacağına dair bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak talebin kabulü kararına karşı kanun yollarına başvurulamayacağı kabul edilmektedir³⁴⁴. Açıklama yoluyla daha önce verilen kararın değiştirilmesi mümkün olmamasına rağmen; açıklama veya aykırılığın giderilmesi isteği üzerine idari yargı yerince daha önceki hüküm değiştirilmiş veya her ne suretle olursa olsun yeni bir hüküm verilmişse bu kararın nihai bir karar niteliğinde olduğu kabul edilerek söz konusu karara karşı yapılacak kanun yolu başvurusu üzerine işin esasına girilebilmesi mümkündür³⁴⁵. Benzer bir söyleyişle, açıklama talebinin kabulü halinde açıklamanın yasal şartlarının oluşup oluşmadığı ve önceki hükmün değiştirilip değiştirilmediği hususlarıyla sınırlı olarak genel hükümler çerçevesinde istinaf veya temyiz incelemesi yapılacak, ilk kararın hukuka ve dosya kapsamına uygunluğu değerlendirilmeyecektir³⁴⁶. Bu anlamda açıklama kararı verilmesi durumunda yapılması gereken, karara karşı olağan kanun yollarına başvurmadır³⁴⁷.

İdare ve vergi mahkemeleri kararlarına karşı, başka kanunlarda farklı bir kanun yolu öngörülmüş olsa bile mahkemenin bulunduğu yargı çevresindeki bölge idare mahkemesine kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde istinaf yoluna başvurulabilmesi mümkündür. Ancak, konusu beş bin (2020 yılı için yedi bin) Türk lirasını geçmeyen vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemlere karşı açılan iptal davaları hakkında idare ve vergi mahkemeleri tarafından verilen kararlar kesin olup bu kararlara karşı istinaf yolu kapalıdır (madde 45/1). Konusu beş bin (2020 yılı için yedi bin) Türk lirasını geçmeyen davalar

³⁴³ Benzer görüş için bkz. Postacıoğlu, 1956: 300.

³⁴⁴ Gözübüyük ve Tan, 2017: 1088; Candan, 2017: 747 vd.; Kaplan, 2019: 525.

³⁴⁵ Dan. 5. D., 2003/6533 E. 2005/1064 K. 23.2.2005 T., Dan.5. D., 1999/540 E. 1999/527 K. 3.3.1999 T., Dan. 6. D., 2006/3222 E. 2006/4637 K. 10.10.2006 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 06.11.2018) Dan.3. D. 1993/1194 E., 1993/2853 K., 19.10.1993 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 17.05.2020)

³⁴⁶ Candan, 2017: 748; Aslan vd., 2019: 280; Gözübüyük ve Tan, 2017: 1088 vd.

³⁴⁷ Açıklama talebinin kabulüne dair karara karşı olağan kanun yollarına ilişkin imkânlar kullanılmadan Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamaz. Aksi halde başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle başvurunun kabul edilemez olduğuna hükmedilmektedir. Örnek karar için bkz. Başvuru No: 2015/95 10.05.2018 T. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/> (erişim tarihi: 13.04.2020).

hakkında verilen kararlara karşı kanun yollarına başvuru imkânı bulunmadığından bu kararların açıklanmasına dair kararlara karşı da kanun yoluna başvurmak mümkün değildir³⁴⁸.

İstinaf kanun yolu, bölge idare mahkemesine serbest bir inceleme yetkisi tanımaktadır. Bölge idare mahkemesi istinaf başvurusunu kabul ettikten sonra yaptığı yargılama sonucunda dava konusu, tarafları ve delilleri üzerinden yeniden hüküm vermektedir³⁴⁹.

Bölge idare mahkemesi, yaptığı inceleme sonunda açıklama kararını hukuka uygun bulursa istinaf başvurusunun reddine karar verir. Karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi mümkünse gerekli düzeltmeyi yaparak aynı kararı verir (madde 45/3). Bu ihtimalde bölge idare mahkemesince verilen karar da açıklama kararı niteliğinde olduğu için 46. madde kapsamında temyiz edilebilen kararlardan olması halinde karara karşı temyiz yoluna başvurulması mümkündür. Temyiz incelemesi neticesinde bölge idare mahkemesince verilen karar hukuka uygun bulunursa veya kararda yeniden yargılama yapılmasına ihtiyaç duyulmayan maddi hatalar ile düzeltilmesi mümkün eksiklik veya yanlışlıklar bulunuyorsa karar düzeltilerek onanır (madde 49/1). Temyiz incelemesi neticesinde görev ve yetki dışında bir işe bakılması, hukuka aykırı karar verilmesi, usul hükümlerinin uygulanmasında kararı etkileyebilecek nitelikte hata veya eksikliklerin bulunması sebeplerinden dolayı incelenen karar Danıştay'ca bozulur.

Bölge idare mahkemesi, açıklama kararını hukuka uygun bulmadığı takdirde istinaf başvurusunu kabul ederek ilk derece mahkemesi kararını kaldırır. Bu durumda bölge idare mahkemesi işin esası hakkında yeniden bir karar verir (madde 45/4). İstinaf incelemesi sonucunda karar kaldırılarak açıklama isteminin reddine karar verilirse ret kararına karşı kanun yollarına başvurma imkânı bulunmadığından temyiz yoluna başvurmak mümkün değildir.

2.6.2. Açıklama Talebinin Reddine Dair Karar

Açıklama talebini inceleyen mahkeme, kararın yeterince açık olduğuna, hüküm fıkralarının birbirleriyle uyumlu ve bütünlük arz ettiklerine, kararın yerine getirilmesinin tamamlandığına veya talebin açıklama konusu teşkil etmeyeceğine hükmederse açıklama istemini reddeder. Mahkemenin açıklama talebinin reddine ilişkin kararı taraflara tebliğ edilir.

³⁴⁸ Aynı yönde bkz. Tutumlu, 2013: 219.

³⁴⁹ Özkan, 2019: 135; Gençay Karabulut, 2004: 23.

2.6.2.1. Talebin Reddi Kararına Karşı Başvuru Hakkının Bulunmaması

Açıklama isteminin reddine ilişkin kararlara itiraz edilememekte, bu kararlar kanun yolu başvurularına konu edilememektedir³⁵⁰. Açıklama, nihai kararlardaki aykırılık ve çelişkileri konu almakta ise de istemin reddinin ara kararı mahiyetinde olduğu kabul edilir³⁵¹. Ret kararına karşı ancak asıl hükümlerle birlikte kanun yollarına gidilebilmektedir³⁵².

Mahkemece verilen kararda birbirine aykırı hüküm fıkralarının bulunduğu çok açık olmasına rağmen açıklama talebinin reddedilmesi mümkündür. Taraflardan biri kararın lehine olduğunu düşünerek kanun yoluna başvurmayacağına hüküm fıkraları arasındaki açıkça anlaşılan çelişkinin açıklama yoluyla giderilebileceğini düşünmüş olabilir. Açıklama, kanun yollarına başvuru süresini de durdurmuyacağından istem reddedilmiş ve kanun yollarına başvuru süresi de dolmuşsa karara karşı herhangi bir müracaat imkânı kalmayacaktır.

İdari yargı disiplininde, açıklama isteminin reddi kararlarının kanun yolu başvurusuna konu edilemeyeceği konusunda öğretinin ve Danıştay'ın istikrar kazanmış uygulamalarının ittifaklı olduğunu söylemek mümkündür. Hukuk yargılamasında ise tavzih (açıklama) talebinin reddi kararının nihai karar olduğu ve kanunda özel bir düzenleme bulunmasa bile tavzih istemi üzerine verilen kararlara karşı kanun yollarına gidilebileceği kabul edilmektedir³⁵³. Ara karar – nihai karar şeklinde bir ayrıma İYUK'ta yer verilmemesine rağmen idari yargı öğretisinde hukuk yargılamasına benzer bir biçimde yargı kararlarının anılan iki başlık halinde incelendiğine de rastlanılmakta, ara karar- nihai karar ayrımının HMK'ye atıflar yapılarak ele alındığı görülmektedir³⁵⁴.

Açıklama, nihai kararlar hakkında istenilebildiğinden talebin reddine ilişkin kararların nihai karar olduğunun kabulü daha isabetli olacaktır. Kanun yollarını düzenleyen maddelerde açıklama istemi hakkında verilen kararlara karşı kanun yollarına başvurulamayacağı düzenlenmemiş buna ilişkin uygulama yargısal kararlar çerçevesinde şekillenmiştir. Hak arama hürriyetinin kanuna aykırı bir biçimde kısıtlanamayacağı, açıklama isteminin konusunun nihai kararlar olduğu, ister istemin kabulü ister reddi olsun bu kararların da nihai

³⁵⁰Ersöz, 2017: 58; Çağlayan, 2018: 403; Kaplan, 2019: 525; Akyılmaz vd., 2018: 804; Gözübüyük ve Tan, 2017: 1088; Candan, 2017: 747 vd.

³⁵¹ Çağlayan, açıklamaya ilişkin kararların ara kararı niteliğinde olmadığı görüşündedir. Çağlayan, 2018: 403.

³⁵²Dan. 9. D., 1987/3901 E. 1989/205 K. 25.1.1989 T., Dan. 5. D., 1990/907 E. 1990/898 K. 19.4.1990 T., Dan. 3. D., 1995/1874 E. 1995/1594 K. 22.5.1995 T., Dan. 5. D., 2003/6533 E. 2005/1064 K. 23.2.2005 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 06.11.2018).

³⁵³ Uyanık, 2016: 93.

³⁵⁴ Örnek için bkz. Çağlayan, 2018: 395 vd.

karar mahiyetinde olduğu gözetilerek ret kararlarına karşı da kanun yollarına başvurulabileceğinin kabulü isabetli olacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YANLIŞLIKLARIN DÜZELTİLMESİ

3.1. Yanlışlıkların Düzeltilmesinin Tanımı, Amaç ve Kapsamı

Yanlışlıkların düzeltilmesi, İYUK' un 30. maddesinde düzenlenmektedir. Bu maddenin ilk fıkrasına göre iki tarafın isim ve soy isimleriyle sıfatı ve iddiaları sonucuna ilişkin yanlışlıklar ile hüküm fıkrasındaki hesap yanlışlıklarının düzeltilmesi de istenebilir. Maddenin ikinci fıkrası ise 29. maddenin son fıkrası dışındaki hükümlerinin yanlışlıkların düzeltilmesinde de uygulanacağını hüküm altına almaktadır.

Yanlışlıkların düzeltilmesi, açıklama başlıklı 29. maddeden hemen sonra düzenlenmektedir. Maddenin gerek “de istenebilir.” şeklinde kaleme alınması gerek 29. maddeye atıf yapılması sebebiyle kanun koyucunun, yanlışlıkların düzeltilmesini açıklama kurumuyla bütünlük arz eden ve onu tamamlayan bir hukuki çare şeklinde düzenlemeyi amaçladığı anlaşılmaktadır. Ancak yanlışlıkların düzeltilmesi, açıklamaya göre daha basit nitelikteki hata ve aykırılıkları konu aldığından kanun sistematigi bakımından önce yanlışlıkların düzeltilmesinin ardından da açıklamanın düzenlenmesi daha uygun olurdu.

Yanlışlıkların düzeltilmesi yoluyla amaçlanan, karardaki basit yazım ve hesap hatalarını gidererek hükmü mükemmelleştirmektir. Ancak hataları giderme bahanesiyle tarafların haklarını ve borçlarını değiştirecek şekilde ekleme veya çıkarma yapmak mümkün değildir. Örneğin; davacının dava ve islah dilekçesiyle talep ettiği değer yerine bilirkişinin tespit ettiği miktar üzerinden talebi aşan şekilde karar verilmesi halinde yapılan hata yanlışlıkların giderilmesi (tashih) yoluyla giderilemez³⁵⁵. Yine davalı idarenin harçtan muaf olduğu gerekçe gösterilerek yanlışlığın düzeltilmesi yoluyla yargılama giderlerinde değişiklik yapılması mümkün değildir³⁵⁶.

Açıklama kurumuna ilişkin işbu tez çalışmasındaki anlatımlar –kurumların kendine özgü kuralları saklı kalmak üzere- kıyasen yanlışlıkların düzeltilmesi yolu için de geçerlidir³⁵⁷. Bu doğrultuda yanlışlıkların düzeltilmesinin konusunu, hüküm fıkrası oluşturur³⁵⁸.

³⁵⁵ Y. 22. HD. 2016/22632 E., 2019/21410 K., 25.11.2019 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 18.04.2020).

³⁵⁶ Dan. 11 D. 2007/11485 E. 2008/3945 K. 15.4.2008 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

³⁵⁷ Tutumlu, 2013: 234; İyilikli, 2003: 35.

³⁵⁸ Uyanık, 2016: 100.

Yanlışlıkların düzeltilmesi üç durumda mümkündür³⁵⁹:

1. Tarafların isim ve soy isim ve unvanlarının yanlış yazılması
2. Hüküm fıkrasında hesap hatalarının bulunması
3. Tarafların iddia ve savunmalarının sonuç ve istemlerinde yani netice-i talebe ilişkin yanlışlıkların yapılması

Yanlışlıkların düzeltilmesine konu edilebilecek hatalar rahatça fark edilebilen maddi ve şekli hatalar ile hesap yani aritmetik hatalardır. Hukuksal yanlışlıklar yanlışlıkların düzeltilmesinin değil istinaf ve temyiz gibi kanun yollarının konusunu oluşturur³⁶⁰.

Düzeltilme daha iyi hale getirmek için yapılan değişiklik, tashih ve ıslah anlamlarına gelmektedir³⁶¹. Yanlışlıkların düzeltilmesinin hukuk yargılamasındaki karşılığı hükmün tashihidir. Tashih ise düzeltme, düzelti anlamındadır³⁶². Düzeltilme ile tashih kelimelerinin aynı manayı karşılamaları nedeniyle İYUK ve HMK' deki kelime tercihleri arasında anlamsal bir fark bulunmamaktadır.

Mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 459. maddesi tashihe başvuru sebeplerini iki tarafın isim ve sıfatları ile talep sonuçlarına ilişkin hatalar ve hesap hataları olarak saymıştır. HMK'nin hükmün tashihi başlıklı 304. maddesine göre hükümdeki yazı ve hesap hataları ile benzeri açık hatalar talep üzerine veya re'sen mahkemece düzeltilebilir³⁶³. Madde, hükmün tashihini gerektiren durumları örnekleme yoluyla saymıştır. Her iki düzenlemede anlam bakımından farklılık olmamakla beraber kanun koyucunun tashihe başvuru sebeplerindeki sınırlamaları kaldırmayı amaçladığı anlaşılmaktadır.³⁶⁴ İdari yargı bağlamında da yanlışlıkların düzeltilmesi sebeplerinin sınırlı sayıda olmadığını kabul etmek yerinde olacaktır³⁶⁵. Örneğin; davacının ad ve soyadı karara doğru yazılmış ancak TC kimlik numarasının hatalı olması durumunda yanlışlıkların düzeltilmesi yolu işletilebilmelidir.

29. maddeye yapılan atıf doğrultusunda Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerince verilen kararlar hakkında yanlışlıkların düzeltilmesi talep edilebilir.

³⁵⁹Gözübüyük ve Tan, 2017: 1089 vd.

³⁶⁰Gözübüyük ve Tan, 2017: 1089; Kaplan, 2019: 526; Odyakmaz vd., 2019: 224.

³⁶¹ Akalın (hzl.), 2011: 745.

³⁶² Akalın (hzl.), 2011: 2276.

³⁶³ Madde 304- (1) Hükümdeki yazı ve hesap hataları ile diğer benzeri açık hatalar, mahkemece resen veya taraflardan birinin talebi üzerine düzeltilebilir. Hüküm tebliğ edilmişse hâkim, tarafları dinlemeden hatayı düzeltemez. Davet üzerine taraflar gelmezse, dosya üzerinde inceleme yapılarak karar verilebilir.

³⁶⁴Uyanık, 2016: 98; Akkaya, 2015: 93.

³⁶⁵Benzer şekilde Gözübüyük ve Tan, kanunda yazılı durumlarla birlikte bütün maddi hataların yanlışlıkların düzeltilmesine konu edilebileceği görüşündedir. Gözübüyük ve Tan, 2017: 1090. Aksi görüş için bkz. Kaplan, 2019: 526.

Madde metninde Danıştay'ın hangi sıfatla karar verdiğiine ilişkin herhangi bir ayırım gözetilmediği için hem ilk derece mahkemesi sıfatıyla hem de temyiz mercii sıfatıyla verdiği kararlar yanlışlıkların düzeltilmesine konu edilebilir³⁶⁶.

Talep konusunun yanlışlıkların düzeltilmesi olmasına rağmen açıklama, tadviz gibi nitelemelerde bulunulması halinde mahkeme hukuki nitelemeyi doğru yaparak istem hakkında karar vermelidir³⁶⁷.

Yanlışlıkların düzeltilmesinin işlemeye başlayan yasal sürelerle herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Kanun yollarına başvurulmaksızın yalnızca yanlışlıkların düzeltilmesine başvurulması halinde yasal süreler işlemeye devam edip sürelerin dolmasıyla karar kesinleşeceğinden³⁶⁸ yanlışlıkların düzeltilmesinin erteleyici etkisi³⁶⁹ bulunmamaktadır. Talebin kararı veren mahkemece incelenmesi nedeniyle başvurunun aktarıcı etkisi³⁷⁰ de söz konusu değildir. Aktarıcı ve erteleyici etkisi olmayan yanlışlıkların düzeltilmesi dar anlamda kanun yolu niteliğini haiz değildir. Yanlışlıkların düzeltilmesine hukuk yargılamasında mahkemece re'sen de başvurulabilmesi bu müesseseyi dar anlamda kanun yollarından ayıran önemli farklardan biridir.

Hem ara kararlarının yeniden değerlendirilmesi için kararı veren mahkemeye veya üst yargı merciiine başvuru hem de nihai kararın yeniden ele alınması için kararı veren mahkemeye yapılan başvuru geniş anlamda kanun yolu kavramına dahildir. Nihai kararın

³⁶⁶ Aynı yönde Kaplan, 2019: 526. Danıştay'ın sadece ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği kararlar hakkında yanlışlıkların düzeltilmesi istenebileceği dolayısıyla temyiz incelemesi neticesinde verilen kararların yanlışlıkların düzeltilmesine konu edilemeyeceği yönündeki görüş için bkz. Candan, 2017: 746. Danıştay'ın temyiz mercii sıfatıyla verdiği karar hakkında yanlışlığın düzeltilmesi istenebileceğine dair örnek karar için bkz. Dan. 6. D. 1992/2321 E., 1992/3014 K., 28.06.1992 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 18.04.2020).

³⁶⁷ Uyanık, 2016: 108.

³⁶⁸ "...tarafardan her biri için tanınan yanlışlığın düzeltilmesini isteme hakkının temyiz süresi içinde kullanılması halinde, bu başvurunun, işlemeye başlayan temyiz başvuru süresini durduracağına dair, herhangi bir hüküm mevcut olmadığından..." Dan. 7. D. 2006/768 E., 2006/1800 K., 24.05.2006 T. Benzer karar için bkz. Dan. 7. D. 1989/2744 E., 1992/5273 K., 22.10.1992 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 18.04.2020). Danıştay'ın istisna teşkil eden bir kararında, yanlışlıkların düzeltilmesi yoluyla hükmün değiştirildiği gerekçe gösterilerek temyiz süresinin yanlışlıkların düzeltilmesi kararının tebliğinden itibaren başlayacağı kabul edilmiş ve bu şekilde ilk derece mahkemesinin asıl kararı bozulmuştur. Karar için bkz. Dan. 5. D. 1988/2601 E. 1989/2092 K. 30.11.1989 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

³⁶⁹ Ertleyici etkinin karara karşı süresi içinde kanun yoluna başvurulması halinde kararın kesinleşmesini önleyen böylece dosyanın derdest kalmaya devam etmesini sağlayan kanun yolu fonksiyonu olduğu hususunda bkz. 1.3.2.1.2. Kanun (Başvuru) Yolları.

³⁷⁰ Aktarıcı etkinin dosyanın kararı incelemeye yetkili ve görevli üst derece mahkemesine gönderilmesini ifade ettiği hususunda bkz. 1.3.2.1.2. Kanun (Başvuru) Yolları.

kararı veren mahkeme tarafından sınırlı sebeplerle gözden geçirilmesine imkân tanıdığından yanlışlıkların düzeltilmesi geniş anlamda kanun yollarından biridir.

Yanlışlıkların düzeltilmesi kararın ortadan kaldırılması veya değiştirilmesine imkân tanımadığından dar anlamda hukuki çare değildir. Bu yolla karardaki hataların giderilerek hakkın elde edilmesi kolaylaştırıldığından yanlışlıkların düzeltilmesi müessesesi geniş anlamda hukuki çare niteliğindedir³⁷¹.

Ara kararlarının³⁷² değiştirilmelerinin her zaman mümkün olması nedeniyle yanlışlıkların düzeltilmesi yoluna başvurmaya gerek kalmadan bu kararların değiştirilmeleri veya düzeltilmeleri mümkündür. Bu sebeple ara kararları hakkında yanlışlıkların düzeltilmesinin istenmesine gerek yoktur³⁷³. Ancak idari yargı uygulamasında sahip oldukları önem dikkate alınarak yürütmeyi durdurma talebi hakkında verilen kararlar hakkında yanlışlıkların düzeltilmesi müessesesi işletilebilmelidir³⁷⁴.

Usule ilişkin nihai kararlar, dava konusu uyuşmazlığın esası hakkında çözüm üretmediği için cebri icraya konu edilememektedir³⁷⁵. Bununla birlikte 30. maddenin 2. fıkrası açıklamaya ilişkin düzenlemelere atıf yaparken son fıkrayı kapsam dışında bırakmıştır. Kararın yerine getirilmesine kadar istemde bulunulabileceğini düzenleyen hükme atıf yapılmaması nedeniyle hükmün cebri icraya elverişli olup olmamasının yanlışlıkların düzeltilmesi müessesesi için önem arz etmediği sonucuna ulaşılmaktadır. Açıklanan nedenle usule ilişkin nihai kararlarda hata bulunması durumunda bu kararlar hakkında da yanlışlıkların düzeltilmesinin talep edilebilmesi kanımızca mümkündür. Örneğin; görevsizlik, yetkisizlik kararları hakkında yanlışlıkların düzeltilmesi yoluna gidilebilir.

³⁷¹ Uyanık, 2016: 100.

³⁷² Ara kararları hakkında yanlışlıkların düzeltilmesi (tashih) istenip istenemeyeceğine dair HMK'nin 304. maddesinde herhangi bir açıklık yoktur. Yanlışlıkların düzeltilmesi (tashih) konusu incelenirken medeni usul hukuku kaynaklarında tavzihe ilişkin hükümlerin kıyas yoluyla bu müessese hakkında da uygulanacağı belirtilmektedir bkz. Tutumlu, 2013: 234. Bu anlamda hukuk mahkemesince verilen ara kararları hakkında yanlışlıkların düzeltilmesi (tashih) istenemeyeceği sonucuna ulaşılmaktadır.

³⁷³ Çağlayan, ara karar nihai karar ayrımı gözetmeksizin bütün kararlar hakkında yanlışlıkların düzeltilmesinin talep edilebileceğini savunmaktadır. Çağlayan, 2002: 164; Çağlayan, 2018: 407; Aynı yönde Odyakmaz vd., 2019: 224. Ara kararlar hakkında yanlışlıkların düzeltilmesi istenemeyeceği yönündeki görüş için bkz. Candan, 2017: 746.

³⁷⁴ Benzer şekilde yürütmeyi durdurma kararları hakkında açıklama istemenin mümkün olması gerektiği hakkında bkz. 2.1.3.4. Numaralı Başlık.

³⁷⁵ Tanrıver, 1996: 42.

3.2. Yanlışlıkların Düzeltilmesinin Benzer Kurumlarla Karşılaştırılması

Hukukun farklı alanlarında hata / yanılma kavramına çeşitli şekillerde yer verilmekte ve bu hallere değişik hukuki sonuçlar bağlanmaktadır. Özel hukuk ilişkileri bağlamında yanılma hali³⁷⁶, ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan hal olarak hata³⁷⁷, vergi hukukunda vergi hatası³⁷⁸ ve yanılma³⁷⁹ halleri kanun koyucu tarafından düzenlenmiştir. Anılan hata /

³⁷⁶Yanılma, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 30 vd. maddelerinde irade bozuklukları başlığı altında düzenlenmiştir. Yanılma halleri açıklamada yanılma, saikte yanılma ve iletmede yanılma olup sözleşme kurulurken esaslı yanılmaya düşen tarafın sözleşmeyle bağlı olmadığı kanun koyucu tarafından hüküm altına alınmıştır. Yanılma sebebiyle sözleşmeyi yapan tarafa yanılmayı öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl içinde sözleşme ile bağlı olmadığını bildirme imkânı getirilmiştir. Bu süre içerisinde hakkın kullanılmaması sözleşmenin onandığı anlamına gelir.

³⁷⁷ Hata, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 30. maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin ilk fıkrasına göre fiilin işlendiği sırada suçun kanuni tanımındaki maddi unsurları bilmeyen kişi kasten hareket etmiş olmaz. Ancak taksirli sorumluluk hali saklıdır. Örneğin; av hayvanı zannederek arkadaşına ateş edip onu öldüren kişi vurulan canlının insan olduğunu bilmediği için kasten öldürmeden sorumlu tutulmaz. Ancak vurulanın insan olduğunu bilmemesi failin gerekli dikkat ve özenin göstermemesinden kaynaklanıyorsa taksirle adam öldürme suçundan cezalandırılması yoluna gidilir.

Suçun daha ağır ya da daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerinin gerçekleştiği hususunda hataya düşen kişi hatasından faydalanır. Kasten öldürme suçunun üstsoya, altsoya, eşe ya da kardeşe karşı işlenmesi daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hallerden biridir. Örneğin babasını öldürdüğünü düşünerek komşusunu öldüren veya komşusu sanarak babasını öldüren kişi kasten öldürmenin nitelikli halinden değil temel şekilden cezalandırılır. Yine kendisinin de elbirliğiyle malik olduğu taşınır malı çalan fakat mülkiyete ilişkin durumun farkında olmayan fail suçun daha az cezayı gerektiren nitelikli halinden cezalandırılacaktır.

Maddenin üçüncü fıkrası ceza sorumluluğunu kaldıran ya da azaltan nedenlere ait şartların gerçekleştiği konusunda kaçınılmaz hataya düşen kişinin hatasından faydalanacağını düzenlemektedir. Türk Ceza Kanunu'nun birinci kitabının ikinci kısmının ikinci bölümü ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenler başlığını taşımaktadır. Bu bölümde hukuka uygunluk nedenleriyle kusurluluğu etkileyen hallere bir arada yer verilmiştir. Failin bu fıkra kapsamındaki hatasından faydalanabilmesi için hatanın somut olayın şartlarına göre kaçınılmaz nitelikte olması gerekmektedir.

30. maddenin son fıkrasına göre fiilin haksızlık oluşturduğu konusunda kaçınılmaz hataya düşen kişi cezalandırılmaz. Örneğin kendi ülkesinde 50 grama kadar uyuşturucu taşınmasına ve kullanılmasına izin verilen yabancıların Türkiye'de de buna izin verilmiş olacağı hususunda kaçınılmaz hataya düşmesi halinde haksızlık yanılışı uygulama alanı bulacak ve fail cezalandırılmayacaktır. Artuk vd., 2020: 633 vd.; Türk Ceza Kanunu'nun 30. maddesinin madde gerekçesi.

³⁷⁸ Vergi hatası vergilendirme süreçleri içerisinde verginin tarhından tahsiline her aşamada ortaya çıkabilen, verginin ödenmesi gereken miktardan az veya fazla istenmesine ya da tahsil edilmesine yol açan ve verginin tarafları olan vergi idaresinden veya vergi mükellefinden kaynaklanan hesap ve vergilendirme hatalarıdır. Vergi hatasından söz edilebilmesi için verginin miktarında veya vergilendirme işleminde esasa dönük bir hatanın bulunması şarttır. Vergi hataları 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 116 ve devamı maddelerinde düzenlenmekte

yanılma hallerinin temel özelliği bu durumların taraflardan veya mahkeme dışındaki üçüncü kişilerden kaynaklanmasıdır. Çalışmanın konusunu oluşturan yanlışlıkların düzeltilmesi ise mahkeme kararındaki hataların giderilmesi için ihdas edilmiş bir kurumdur.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun maddi hataların düzeltilmesi başlıklı 183. maddesi tarafların ya da mahkemenin dava dosyasında bulunan belgelerindeki açık yazı ve hesap hatalarının karar verilinceye kadar düzeltilebileceğini hüküm altına almıştır. 183. madde uyarınca yapılan düzeltmelerin konusu dava dosyasındaki hatalar olabileceği gibi tarafların belgelerindeki hatalar da olabilirken yanlışlıkların düzeltilmesi (tashi) ise hükümdeki hataların düzeltilmesini konu alır³⁸⁰. Görülmektedir ki yanlışlıkların düzeltilmesi, gerek konu gerekse de uygulandığı zaman dilimi bakımından maddi hataların düzeltilmesi başlıklı HMK'nin 183. maddesinden farklı bir nitelik arz eder.

İYUK'un 45. maddesinin 3. fıkrasına göre bölge idare mahkemesi, yaptığı inceleme sonunda ilk derece mahkemesi kararının hukuka uygun olduğunu tespit ederse istinaf başvurusunun reddine karar verir. Karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi mümkünse gerekli düzeltmeyi yaparak aynı kararı verir. Maddi yanlışlıklara ilişkin olarak yapılan düzeltme, İYUK'un 30. maddesinden farklıdır. Çünkü bu ihtimalde bölge idare mahkemesi kararı maddi ve hukuki yönden inceleyerek hukuka uygun bulup başvuruyu reddetmekte, kararda düzeltilmesi mümkün hataları gidermektedir. Oysa İYUK'un 30. maddesi yoluyla kararın hukuka uygunluğunun denetlenmesi mümkün olmayıp sadece kararda rahatça fark edilebilen yanlışlıklar düzeltilmektedir.

3.3. Yanlışlıkların Düzeltilmesine Başvurulabilen Haller

İYUK'un 30. maddesi, iki tarafın adı ve soyadı ile sıfatı ve iddiaları sonucuna ilişkin yanlışlıklar ile hüküm fıkrasındaki hesap hatalarının düzeltilmesinin istenebileceğini düzenlemektedir. Bu başlıkta düzeltme istenebilecek durumlar örnekler ve yargı kararları ışığında ele alınacaktır.

olup hesap ve vergilendirme hataları olmak üzere ikiye ayrılır. Hesap hataları, vergi matrahında hata, miktarda hata veya verginin mükerrer olarak istenmesi ya da alınması şeklinde ortaya çıkabilir. Vergilendirme hataları ise mükellefin şahsında hata, mükellefiyette hata, mevzuda hata, vergilendirme veya muafiyet döneminde hata olarak dört başlık altında incelenmektedir. Biniş, 2012: 28 vd.; Tayfur, 2011: 30 vd.

³⁷⁹ 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 369. maddesine göre yetkili makamların mükellefin kendisine yazıyla yanlış izahat vermesi halinde vergi cezası kesilmez ve gecikme faizi hesaplanmaz.

³⁸⁰ Akkaya, 2015: 94; Uyanık, 2016: 99.

3.3.1. Tarafların Ad, Soyad ve Sıfatlarına İlişkin Yanlışlıkların Bulunması

Tarafların ad ve soyadları ile sıfatlarına ilişkin hatalar kolaylıkla fark edilen hatalardandır. Bu hataların yanlışlıkların düzeltilmesi yoluyla giderilmesi mümkündür. Örneğin, davalının adı Mehmet olduğu halde Mustafa yazılması yanlışlığın düzeltilmesine konu edilebilir³⁸¹. Yine davalı idarenin sıfatının yanlış yazılmış olması veya davacı ile davalı sıfatlarının yer değiştirmesi halinde bu yola başvurmak mümkündür³⁸².

Yargıtay, verdiği bozma kararında temyiz incelemesi yapılan kararı veren mahkemenin adının, karar tarihinin, esas ve karar numarasının ve tarafların sıfatlarının maddi hataya dayalı olarak yanlış yazıldığına anlaşıldığına üzerine bozma ilamının başlık bölümünde yer alan mahkeme adının Aksaray İcra Hukuk Mahkemesi, karar tarihinin 09.12.2009, esas numarasının 2009/447, karar numarasının 2009/507 davacı-borçlusunun Gülseren Körüklü ve davalı alacaklısının Faruk Körüklü yazılarak maddi hatanın düzeltilmesine karar vermiştir³⁸³.

Yargılama devam ederken veya kanun yolları aşamasında taraflardan birinin ölmesi durumunda davayı takip eden mirasçılarının isimleri yanlışlıkların düzeltilmesi yoluyla karara yazılabilir³⁸⁴. Müdahale dilekçesi verildiği halde müdahiller ve vekillerinin kararda gösterilmemesi düzeltilebilmesi mümkün bir hatadır³⁸⁵. Aksinin kabulü, karara karşı kanun yoluna başvurulması yargılamanın sebepsiz yere uzatılmasına sebebiyet verecektir³⁸⁶.

Davalı şirket anonim şirket iken ilamda limitet şirket olarak yazılması halinde yanlışlıkların düzeltilmesi yoluna başvurulabilir³⁸⁷. Yargılama aşamasında şirketin tasfiyeye girmesine rağmen kararda şirket unvanına tasfiye halinde ibaresinin eklenmemesi HMK' nin 304. maddesi çerçevesinde giderilebilir bir eksiklik³⁸⁸. Benzer şekilde iflas idare memuru olan avukatın davalı vekili olmadığı ve iflasla birlikte tüzel kişiliğin yönetiminin iflas

³⁸¹ YHGK 2017/1202 E., 2017/1049 K. 31.05.2017 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 19.04.2020).

³⁸² Kaplan, 2019: 526. Antalya BAM, 1. HD., 2017/278 E. 2017/282 K. 8.5.2017 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

³⁸³ Y. 12. HD., 2011/20043 E. 2012/5427 K. 24.4.2012 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

³⁸⁴ Uyanık, 2016: 104. Y. 10. HD. 2013/12845 E., 2013/14708 K. 28.06.2013 T., Y.23. HD. 2014/2765 E., 2014/7336 K. 18.11.2014 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 22.04.2020).

³⁸⁵ Y. 23. HD. 2014/2412 E., 2014/4852 K. 24.06.2014 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 23.04.2020).

³⁸⁶ Uyanık, 2016: 104.

³⁸⁷ İstanbul BAM, 15. HD., 2017/918 E. 2018/807 K. 7.6.2018 T. Benzer karar için bkz. Y.23.HD., 2015/6403 E. 2017/21 K. 16.1.2017 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

³⁸⁸ Ankara BAM, 23. HD., 2017/322 E. 2017/318 K. 11.4.2017 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

idaresine geçtiği böylece görevinin sona erdiği dikkate alınmadan iflas idare memurunun vekil olarak yer alması şeklinde vücut bulan durum yanlışlıkların düzeltilmesi yoluyla düzeltilebilir³⁸⁹.

Davacı şirket yerine şirketin müdürü ve temsilcisi olan kişinin hükümde davacı olarak gösterilmesi kararın bozulmasını gerektirmeyen türden bir hatadır³⁹⁰. İstinaf incelemesine tabi tutulan dosyada, dâhili davalı belediye başkanlığı adına vekâlet veren belediye başkanına ilk derece mahkemesi kararında davalı olarak yer verilmiştir. Bununla beraber belediye başkanı aleyhine herhangi bir talepte bulunulmadığı, hüküm fıkrasında hakkında bir hüküm kurulmadığı, mahkemece karar başlığında davalı olarak gösterilmesinin kendisine taraf sıfatı kazandırmayacağı gerekçesiyle Bölge Adliye Mahkemesi, karar başlığında belediye başkanına davalı olarak yer verilmesinin her zaman düzeltilebilecek maddi bir hata niteliğinde olduğuna hükmetmiştir³⁹¹. Dosyanın davalısı konumundaki belediye başkanlığı yerine belediye başkanının taraf olarak gösterilmesi kararın bozulmasını gerektirmeyen, kararı veren yargı organınca düzeltilmesi mümkün ve açıkça anlaşılabilir nitelikte bir hatadır. Bu duruma işaret eden istinaf mahkemesi kararı isabetlidir.

3.3.2. Tarafların Talep Sonucuna İlişkin Yanlışlıkların Bulunması

Başta davacının olmak üzere tarafların iddia ve talep sonuçlarının yanlış yazılması durumunda yanlışlıkların düzeltilmesi yoluna başvurulabilir. Örneğin iptali istenen kararın tarih ve numarasının yanlış yazılması ya da kamulaştırma işleminin iptali talep edilmişken hüküm fıkrasında geçici işgal işleminin iptaline karar verilmesi gibi yanlışlıklar bu kapsamda düzeltilebilir³⁹². Yine kararın sonuç kısmında “davacının maaş ve diğer özlük haklarının idareye başvuru tarihi olan 23.03.2018 tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte davacıya ödenmesine...” karar verildiği halde gerçekte idareye başvuru tarihinin 23.03.2017 olması tarafların talep sonucuna ilişkin hatalardandır³⁹³.

1982 ile 1991 yılları da dahil olarak bu yıllar arasındaki sicillerin iptali istemiyle dava açılmasına rağmen 1998 yılında takdir edilen sicil notunun iptali isteminin reddine karar verilmiştir. Davalı idarece yanlışlığın düzeltilmesi talebi üzerine 1998 yılına ilişkin herhangi

³⁸⁹ Gaziantep BAM, 10.HD.2017/147 E., 2017/234 K., 03.03.2017 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

³⁹⁰ Dan. 4. D. 2006/1296 E., 2006/86 K., 31.1.2006 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 18.04.2020).

³⁹¹ Erzurum BAM, 2. HD., 2017/29 E. 2017/33 K. 22.3.2017 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

³⁹² Kaplan, 2019: 526.

³⁹³ Akyılmaz vd., 2018: 808 vd.

bir talebin bulunmadığı ve kararda 1990 yerine 1998 yazıldığı anlaşıl原因 olarak yanlışlık 1990 şeklinde düzeltilmiştir³⁹⁴. Kararda hata yapılarak dava konusu edilmeyen 1998 yılı hakkında hüküm tesis edilmiştir. Anılan durumun yanlışlıkların düzeltilmesi yoluyla giderilmesinde usule aykırılık bulunmamaktadır.

Kamu konutundan çıkarılma işleminin iptali istemiyle açılan davanın reddine karar verilmiştir. Davacının temyiz talebi reddedilerek karar onanmış ancak onama kararında temyiz giderlerinin istemde bulunan davalı üzerinde bırakılmasına karar verilmiştir. Davalı idarenin talebi üzerine söz konusu yanlışlık “temyiz giderlerinin istemde bulunan davacı üzerinde” şeklinde giderilmiştir³⁹⁵. Ret kararının davacı tarafından temyiz edilmesine rağmen temyiz giderlerinin talepte bulunan davalı üzerinde bırakılması yönünde karar verilmesi mümkün değildir. Yanlışlıkların düzeltilmesi yolu işletilerek hata giderilmiştir.

İşlemin iptali talebiyle açılan dava reddedilmiş ve vekâlet ücretinin davalı idareden alınarak davacıya verilmesine hükmedilmiştir. Davalı idare, davacı lehine vekâlet ücretine hükmedilmesi sebebiyle söz konusu yanlışlığın düzeltilmesi talebinde bulunmuş, mahkeme tarafından talep doğrultusunda karar verilmiştir. Danıştay, yapılan hatanın İYUK’ un 30. maddesi çerçevesinde düzeltilemeyeceğine hükmetmiştir³⁹⁶. Aynı konuda Yargıtay’ın farklı bir kararı bulunmaktadır. İlk derece mahkemesince davanın reddine karar verilmesine ve davalı kendisini vekil ile temsil ettirdiğinden denilmesine rağmen avukatlık ücretinin davalıdan alınarak davacıya verilmesine hükmedilmiştir. Söz konusu hata tavzih yoluyla düzeltilmiş ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tavzih kararının usule uygun olduğuna karar vermiştir³⁹⁷. Benzer bir başka olayda, davalı tarafın kendisini vekille temsil ettirmemesine rağmen davalı lehine vekâlet ücreti hükmedilmiş ardından "davalı taraf kendisini vekil ile temsil ettirmedikinden lehine vekâlet ücreti takdirine yer olmadığına şeklinde düzeltilmesine" şeklinde tashih yapılmıştır. Tashih kararı, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı’nın talebi üzerine kanun yararına bozulmuştur³⁹⁸. Kanımızca, lehine vekalet ücreti hükmedilen tarafta

³⁹⁴AYİM 1.D. 2001/864 E. 2002/166 K. 14.05.2002 T. Kararı aktaran Gözübüyük ve Tan, 2017: 1090.

³⁹⁵Dan. 5.D. 1987/3376 E. 1988/1015 K. 06.04.1989 T. Kararı aktaran Gözübüyük ve Tan, 2017: 1091.

³⁹⁶ Dan. 12. D., 2007/5109 E. 2009/5814 K. 27.10.2009 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

³⁹⁷YHGK., 2008/11-448 E. 2008/454 K. 25.06.2008 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 25.11.2018) Tashihle lehine vekalet ücreti hükmedilecek tarafın değiştirilemeyeceğine ilişkin aksi yöndeki kararlar için bkz. Y. 2. HD., 2017/5903 E. 2017/12487 K. 9.11.2017 T., Y.1. HD., 2010/4846 E. 2010/5848 K. 24.05.2010 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

³⁹⁸ Y. 13. HD. 2016/3913 E., 2017/2154 K. 22.02.2017 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 22.04.2020).

maddi hata yapılmışsa hatanın düzeltilmesi mümkündür. Ancak tarafın vekili bulunmamasına rağmen vekalet ücretine hükmedilmesi şeklindeki yanlışlık basit nitelikteki bir hata olmayıp yapılan düzeltme, kararı değiştirecek niteliktedir.

Yargıtay incelemesinden geçerek kesinleşen dosyada davacının maluliyet aylığının başlangıç tarihinin düzeltilmesi isteminin reddedilmesi üzerine davalı kurum ret kararını temyiz etmiştir. Yargıtay, davacının 2010 yılında tahsis talebinde bulunmasına rağmen 01.11.2007 tarihinden itibaren emekli aylığına hak kazandığına karar verildiğini tespit etmiş ve 01.11.2007 tarihini 01.01.2011 şeklinde düzeltmiştir³⁹⁹. Danıştay, dava açma tarihinin faiz başlangıç tarihi olarak esas alınmasına karşın; 1987 yazılması gereken tarihin 1997 olarak yazılmasının kararın bozulmasını gerektirmeyen türden bir hata olduğuna hükmetmiştir⁴⁰⁰.

Hüküm gerekçesinde 01.06.1988-10.03.2011 tarihleri arasında geçen çalışmalara ilişkin hüküm verildiği belirtildiği halde sonuca etkili olmayacak şekilde talep aşılarak hüküm fıkrasında “01.06.1988-10.03.2015” tarihleri arasına ilişkin hüküm verildiğinin yazılmasının düzeltilebilir yazım hatası olduğuna karar verilmiştir⁴⁰¹. Faiz başlangıç tarihi gibi tarihlerde yapılan düzeltmelerin tarafların hak ve borçlarını değiştirme ihtimali bulunmaktadır. Ancak bu düzeltmelerin konusu çoğunlukla klavye ve yazım hataları olup ayrıntılı inceleme veya araştırmaya gerek duyulmaksızın fark edilebilir niteliktedir. Dolayısıyla yanlışlıkların düzeltilmesi yolunun işletilebilmesinde sakınca bulunmamaktadır.

3.3.3. Hüküm Fıkrasında Hesap Hatalarının Bulunması

Hüküm fıkrasında hesap hatalarının bulunması halinde yanlışlığın giderilmesi kurumuna başvuru mümkündür. Tam yargı davasında beş bin lira maddi ve beş bin lira manevi tazminat taleplerinin ayrı ayrı kabul edilmesine rağmen toplamda on bin lira yerine sadece beş bin liraya hükmedilmesi bu tarz hesap hatalarına örnek olarak gösterilebilir⁴⁰².

³⁹⁹ Y. 21. HD., 2015/9221 E. 2015/12570 K. 2.6.2015 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

⁴⁰⁰ Dan. 10. D., 1996/122 E. 1997/113 K. 29.1.1997 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 06.11.2018). Benzer karar için bkz. Dan. 6. D. 1992/2321 E., 1992/3014 K., 28.06.1992 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 18.04.2020).

⁴⁰¹ Gaziantep BAM, 10. HD., 2017/67 E. 2017/78 K. 26.1.2017 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

⁴⁰² Kaplan, 2019: 526.

Danıştay, bir kararında hüküm fıkrasında 148.500 lira yerine 184.500 lira yazılmak suretiyle yapılan maddi hatanın düzeltilmesinin kararı veren mahkemeden istenebileceğini belirtmekle yetinmiş ve temyiz istemini reddederek kararı onamıştır⁴⁰³.

Hükme esas alınan bilirkişi raporunda 174.622,00 TL maddi tazminata hükmedilmesi gerektiği yönünde görüş bildirilmesine rağmen ilk derece mahkemesince maddi tazminat miktarı 114.622,00 TL olarak kısa karara yazılmıştır. Durumun fark edilmesi üzerine tazminat miktarının 174.622,00 TL şeklinde düzeltilmesinin usul ve yasaya uygun olduğuna karar verilmiştir⁴⁰⁴.

3.4. Yanlışlıkların Düzeltilmesinin Talep Edilemeyeceği Haller

Yanlışlıkların düzeltilmesi karar metninden rahatlıkla anlaşılan hataların giderilmesine imkân tanıyan bir müessese olup bu yolla hükmün anlamını değiştirecek şekilde ekleme veya çıkarma yapılması mümkün değildir⁴⁰⁵. Hangi hallerde yanlışlıkların düzeltilmesi yoluna başvurulamayacağına ilişkin aşağıdaki içtihatlar yol gösterici niteliktedir:

1986 yılı Emlak Vergisi genel beyan dönemi nedeniyle takdir komisyonunca saptanan asgari birim değerinin iptali istemiyle açılan dava kabul edilmiştir. Vergi dairesi müdürlüğü tarafından, 1983 yılı emlak vergisi genel beyan dönemi nedeniyle aynı yer için takdir edilen asgari değer temyiz incelemesinden geçerek kesinleştiği dayanak gösterilerek açıklama ve yanlışlıkların düzeltilmesi yoluna başvurulmuştur. Vergi mahkemesinin talebi kabul etmesi üzerine Danıştay, düzeltme talebinin kabulü suretiyle ilk kararın sonucunu değiştirir nitelikte yeni bir karar verilmesine olanak bulunmadığı başka bir ifadeyle temyiz sebebi olması nedeniyle yalnızca temyiz yoluna başvurulması suretiyle düzeltilebilmesi mümkün olan bir hususun taraflardan birinin isteği üzerine açıklama ve yanlışlığın düzeltilmesi nedeni kabul edilerek 2577 sayılı Yasa'nın 29 ve 30.maddeleri uyarınca düzeltilmesi yolunda yeni bir karar verilmesinde isabet görülmediği gerekçesiyle ilk derece mahkemesi kararını haklı bir biçimde bozmuştur⁴⁰⁶.

Davacının 657 sayılı Yasanın 64. maddesi uyarınca bir kademedan yararlandırılması istemiyle çıkardığı uyuşmazlık üzerine Ankara 3.İdare Mahkemesi tarafından davacının 1984-1989 yılları sicillerine göre bir kademe verilmesi gerektiği gerekçesiyle işlemin iptaline

⁴⁰³ Dan. 3. D. 1986/1925 E., 1987/1059 K., 16.04.1987 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 18.04.2020).

⁴⁰⁴ Antalya BAM, 4. HD., 2017/176 E. 2017/189 K. 17.3.2017 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

⁴⁰⁵ Aslan vd., 2019: 282; Akkaya, 2015: 95.

⁴⁰⁶ Dan. 9. D. 1986/832 E., 1986/962 K., 12.03.1986 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 18.04.2020).

yönelik olarak verilen 29.3.1995 günlü, 1994/245 E, 1995/772 K sayılı kararda; 1981, 1986, 1987, 1988 yılları sicil notlarının yanlış yazıldığı ve aslında davacının 1984-1989 yılları sicil not ortalamasının 88.6 puan olduğundan kararın iptale ilişkin sonucunun da ret olarak düzeltilmesi gerektiği ileri sürülerek davalı idarece yanlışlığın düzeltilmesi istenilmiştir. İdare mahkemesi tarafından yanlışlığın düzeltilmesi kararı verilerek davacının 1980 ile 1985 yılları sicil ortalamasının 90 puanın altında kaldığı ancak 1986-1991 yılları sicilleri için bir kademe verilmesi gerektiğine hükmetmiştir. Kararın temyizi üzerine Danıştay, yanlışlığın düzeltilmesi istemine dayanılarak kararın uygulama dönemini de değiştirecek şekilde gerekçesinin değiştirilmesine olanak bulunmadığına hükmetmiştir⁴⁰⁷. Davanın kabulü kararının yanlışlıkların düzeltilmesi yoluyla kaldırılması talep edilmiştir. İlk derece mahkemesince talep haklı bulunmuş ancak bir başka gerekçeyle davanın reddi kararı kaldırılmamıştır. Verilen kararlar dosyadan el çekilmiş olmasına rağmen istem üzerine kararın yerindeliliğinin tartışılması ve kararın gerekçesinin değiştirilmesi mümkün değildir. Yanlışlığın düzeltilmesi kararı usule aykırı bir biçimde verilmiştir.

Davanın kabulü ile tazminatın davalılardan müştereken ve müteselsilen alınıp davacıya ödenmesine karar verilmişken müştereken ve müteselsilen ibaresinin tashih yoluyla hükümden çıkartılması mümkün değildir⁴⁰⁸. Yine davasından feragat eden davacı hakkında kabul kararı verildikten sonra tashih yoluyla davanın reddi kararı verilmesi bozma sebebi teşkil eder⁴⁰⁹.

Davacının faiz talebi hakkında hüküm tesis edilmemesi üzerine yanlışlığın düzeltilmesi yoluyla dava tarihinden itibaren faiz yürütülmesi konusunda Danıştay, hükümde yer verilmeyen faiz istemi hakkında ancak temyiz yoluna başvurulabileceği gerekçesiyle düzeltme kararında hukuka uyarlık bulunmadığına hükmetmiştir⁴¹⁰. Kararda faiz talebinin karşılanmamasına rağmen yanlışlıkların düzeltilmesiyle faize hükmedilmesi tarafların haklarının, borçlarının ve böylece hükmün değiştirilmesine sebep olacağından eksikliğin bu yola başvurularak giderilmesi mümkün değildir.

⁴⁰⁷ Dan. 12. D. 1995/9014 E., 1997/977 K., 09.05.1997 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 18.04.2020).

⁴⁰⁸ Y. 22. HD. 2016/27130 E., 2018/13504 K., 30.05.2018 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 18.04.2020).

⁴⁰⁹ Y. 5. HD. 2019/11667 E., 2019/20396 K. 12.12.2019 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 17.04.2020).

⁴¹⁰ Dan. 5. D. 1995/4159 E., 1997/2034 K., 09.10.1997 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 18.04.2020).

Adana Bölge İdare Mahkemesi'ne sunulan dilekçe hakkında görev yönünden ret kararı verilmesi üzerine dosyanın gönderildiği Danıştay, süreaşımı nedeniyle itirazın incelenmeksizin reddine karar vermiştir. Dilekçenin Adana Bölge İdare Mahkemesi'nin 2007/339 Esas sayılı dosyasına bilgi ve belge sunmak amacıyla verildiği halde aynı mahkemenin 2007/388 Esas sayılı dosyasına sunulmuş itiraz olarak incelenip karar verildiği gerekçesiyle maddi hatanın düzeltilmesi istenilmiş, talep Danıştay'ca kabul edilmiştir⁴¹¹. Kararın esasına tesir etmeyecek nitelikteki maddi hatalar yanlışlıkların düzeltilmesi yoluyla giderilebilir. Ancak somut olayda itirazın incelenmeksizin reddine yönelik olarak verilen karar maddi hata gerekçesiyle kaldırılmış ve ilk karar bütünüyle değiştirilmiştir. Bu itibarla düzeltme kararında hukuki isabet bulunmamaktadır.

İstinaf başvurusunun usulden reddi kararının maddi hataya dayalı olarak verildiğine dair başvuru üzerine ret kararı kaldırılarak davanın esası bölge adliye mahkemesi tarafından incelenmiştir. Yargıtay, istinaf mahkemesinin ilk kararla davadan el çektiğini, maddi hata niteliğinde olmayan kararın Yargıtay'ca kaldırılmadan davanın esası hakkında yeniden karar verilmesinin isabetsiz olduğuna hükmetmiştir⁴¹². Kararın miktar yönünden kesin olduğu gerekçesiyle başvurunun reddine karar verilmesi maddi değil hukuksal hata mahiyetindedir. Hukuksal hatalar açıklama veya yanlışlığın düzeltilmesinin konusunu oluşturmaz.

Yargıtay, iş hukukuna ilişkin kararları başta olmak üzere bir kısım kararlarında tashi (yanlışlıkların düzeltilmesi) yolunu kurumun varlık amacını açacak şekilde kullanmakta, kararda maddi hata bulunduğunu gerekçe göstererek kesinleşen mahkeme kararlarında düzeltme ve değişiklikler yapmaktadır⁴¹³. Aşkın kullanıma örnek teşkil eden bir dosyada, Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nce ön inceleme yapılmış ve temyiz süresinin gerekçeli kararın taraflara tebliğinden itibaren 8 gün olduğu, gerekçeli kararın 06.03.2019 tarihinde temyiz talebinde bulunan dâhili davalılar vekilinin tebligat alanına başarılı bir şekilde konulduğu, aynı tarihte tebligatın alıcısı tarafından açıldığı ancak 8 günlük temyiz süresi geçtikten sonra 19.03.2019 tarihinde kararın dâhili davalılar vekili tarafından temyiz edildiği gerekçesiyle süre yönünden ret kararı verilmiştir⁴¹⁴. Kararda maddi hata bulunduğuna ilişkin başvuru üzerine Yargıtay temyiz isteminin süre yönünden reddine dair karar verilmesinin maddi hataya dayandığı gerekçesiyle kararı kaldırarak dosyayı yeniden incelemiştir:

⁴¹¹ Dan.1. D. 2008/200 E., 2008/309 K., 14.03.2008 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 15.05.2020).

⁴¹² Y. 12. HD. 2019/879 E., 2019/2658 K. 21.02.2019 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 17.04.2020).

⁴¹³ Akkaya, 2015: 97.

⁴¹⁴ Y. 9. HD. 2019/3962 E., 2019/16152 K. 18.09.2019 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 24.04.2020).

“...Bölge Adliye Mahkemesi 25. Hukuk Dairesi'nin 19.12.2018 tarihli kararının, temyiz başvurusunda bulunan dâhili davalılar vekilinin elektronik tebligat için ayrılmış alanına 06.03.2019 tarihinde konulduğu, dâhili davalılar vekilinin 15.03.2019 tarihli temyiz isteminin, 8 günlük temyiz süresinin geçtiği ve temyiz tarihinin 19.03.2019 olduğundan bahisle Dairemizce reddedildiği anlaşılmaktadır. 19.01.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6099 sayılı Kanununun 3. maddesi ile değişik 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun 7/a maddesinde; “Tebligata elverişli bir elektronik adres vererek bu adrese tebligat yapılmasını isteyen kişiye, elektronik yolla tebligat yapılabilir. Elektronik yolla tebligat, muhatabın elektronik adresine ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda yapılmış sayılır... Bölge Adliye Mahkemesi 25. Hukuk Dairesi kararının, temyiz isteminde bulunan dâhili davalılar vekilinin elektronik tebligat için ayrılmış alanına, 06.03.2019 tarihinde konulmasından 5 gün sonra, tebliğ edilmiş sayılması gerektiğinden, dâhili davalılar vekiline tebligatın yapıldığı tarih 11.03.2019 olarak kabul edilmelidir. Dairemizce temyiz isteminin 15.03.2019 tarihinde ve yasal 8 günlük temyiz süresi içinde yapıldığı hususunda maddi hata yapılarak, temyiz isteminin süreden reddine dair karar verilmesinin maddi hataya dayandığı anlaşılmakla; Dairemiz 18.09.2019 tarih, 2019/3962 Esas ve 2019/16152 Karar sayılı ilamının ORTADAN KALDIRILMASINA karar verilmiştir.”⁴¹⁵

Yukarıda ifade edildiği üzere gerek ilk derece mahkemesi gerekse de diğer derece mahkemesi kararlarına karşı tavzih ve tashih yoluna başvurmak mümkündür. Ancak tavzih ve tashih yolları dışında Yargıtay'ın ön inceleme sonucunda verdiği kararlara karşı başkaca bir itiraz veya başvuru yolu öngörülmemiştir. Kararın maddi hataya dayalı olarak verildiğinin ileri sürülmesi üzerine yapılan incelemede karar kaldırılarak dosyanın esası incelenmiştir. Yapılan incelemenin tavzihin veya tashihin sınırlarını aştığı şüphesizdir. Yargıtay kararlarına karşı karar düzeltme yolunun kaldırıldığı da dikkate alındığında hukuk uygulamasında görece yeni olan elektronik tebligat yönteminde uygulamacılarda tereddüt uyanmaması ve kanuna açıkça aykırı içtihadın yerleşmemesi adına Yargıtay'ın böyle bir yöntem benimsediği, karar her ne kadar dosyanın esasına uygun olsa da usule açıkça aykırı metotla karar verdiği anlaşılmaktadır.

Mahkemelerin Anayasa ve kanunda öngörülmemiş bir şekilde kanun yolu oluşturmaları veya kanun yollarını aşkın bir şekilde kullanmaları mümkün değildir. Bununla beraber önceki kararın yanlış olması hâkime adalet duygusuyla çatışan yasal hükümleri uygulamama yetkisi vermemektedir. Aksinin kabulü yargı organlarının yasama organına ait yetkileri kullanması suretiyle fonksiyon gaspına sebep olacağı gibi usul hukukunun temel ilkelerine ve genel anlamda hukuk devleti ilkesinin zedelenmesine sebep olacaktır. Yargı organlarının içtihat yoluyla çözüm üretmesi mümkün olmayan bu konuda gerek istinaf gerekse de temyiz incelemesi neticesinde verilen kararlar hakkında kararın yeniden gözden

⁴¹⁵ Y. 9. HD. 2019/7836 E. 2019/21446 K. 03.12.2019 T. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 11.01.2020).

geçirilmesine imkân tanıyacak kanun yollarının Türk hukuk sistemine dahil edilmesi yararlı olacaktır⁴¹⁶.

3.5. Yanlışlıkların Düzeltmesini Talep Etmek İçin Süre Sınırının Bulunmadığı

İYUK' un 30. maddesinin 2. fıkrası, 29. maddenin son fıkrası dışında kalan hükümlerin yanlışlıkların düzeltilmesi için de uygulanacağını düzenlemektedir. 29. maddenin son fıkrası açıklamanın kararın yerine getirilmesine kadar istenebileceğine ilişkin hükme yer verdiği için kararın yerine getirilmesinden sonra da yanlışlıkların düzeltilmesinin talep edilebileceği sonucuna ulaşılmaktadır. Eş söyleyişle, herhangi bir süre sınırına tabi olmaksızın tarafların yanlışlıkların düzeltilmesi yoluna başvurmaları mümkündür⁴¹⁷.

Mahkeme kararının kesinleşmesi maddi hataların düzeltilmesine engel olmadığı gibi kararın yerine getirilmesiyle sınırlı olmaksızın her zaman yanlışlıkların düzeltilmesi yoluna gidilebileceğinden⁴¹⁸ talebi inceleyen mahkemenin kararın yerine getirilip getirilmediğini araştırmasına ihtiyaç yoktur.

3.6. Yanlışlıkların Düzeltmesini Talep Etme Yetkisi

Yanlışlıkların düzeltilmesini talep etme yetkisi tıpkı açıklama kurumuna başvurudaki gibi olup münhasıran davanın taraflarına aittir. Fer'î müdahilin tek başına yanlışlığın düzeltilmesini talep etmesi mümkün değilken taraf sıfatı bulunan asli müdahilin asli müdahale davasında verilen karar hakkında yanlışlıkların düzeltilmesine başvurması mümkündür.⁴¹⁹

Yanlışlıkların düzeltilmesi yoluna konu edilen hatalar basit nitelikte olmasına rağmen mahkemenin kararda tespit ettiği yanlışlıkları kendiliğinden düzeltmesi mümkün değildir⁴²⁰. Hukuk yargılamasında ise mahkeme re'sen tashih kararı verebilir. Ancak hüküm tebliğ edilmişse tashih kararı verilebilmesi için dinlenilmek üzere tarafların davet edilmeleri gerekir. Tarafların gelmemeleri halinde dosya üzerinde inceleme yapılarak karar verilir (HMK madde 304/1).

⁴¹⁶Akkaya, 2015: 110 vd.; Uyanık, 2016: 113.

⁴¹⁷Çağlayan, 2002: 164 vd.; Çağlayan, 2018: 407 vd.; Akyılmaz vd., 2018: 810; Gözübüyük ve Tan, 2017: 1090; Gözübüyük ve Dinçer, 1999: 738. Kararın yerine getirilmesinden sonra yanlışlıkların düzeltilmesi yoluna gidilemeyeceğine ilişkin aksi yöndeki görüş için bkz. Kaplan, 2019: 526.

⁴¹⁸ Dan. 7. Daire 1989/2744 E., 1992/5273 K., 22.10.1992 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 18.04.2020).

⁴¹⁹ Ayrıntılı bilgi ve değerlendirme için bkz. 2.4.1.3. Numaralı Başlık.

⁴²⁰Kaplan, 2019: 527; Akyılmaz vd., 2018: 810.

İYUK' un 30. maddesinde değişiklik yapılarak idari yargıda mahkemenin bu tarz hataları kendiliğinden düzeltebilmesi imkânı getirilmelidir. İdari yargıda duruşma yapılması sınırlı durumlarda mümkün olduğundan mahkemenin, düzeltilmesi düşünülen hususları taraflara yazılı olarak bildirerek görüş ve açıklamalarını yazılı olarak yapmaları için süre ve imkân tanınması ve tarafların görüş bildirmeleri veya verilen sürenin dolmasıyla karar verebilmesi yerinde olacaktır.

3.7. Talebinin Şekli, İncelenmesi ve Talep Hakkında Karar Verilmesinde Mahkeme Kararlarının Açıklanmasına İlişkin Kuralların Uygulanacağı

30. maddenin yaptığı atıf nedeniyle yanlışlıkların düzeltilmesi kural olarak açıklama kurumuna ilişkin usule tabidir. Yanlışlıkların düzeltilmesine sadece yazılı olarak başvurulabilir⁴²¹. Sebepleri, usulü ve sonuçları birbirinden farklı olduğundan aynı dilekçeyle hem kanun yollarına hem de yanlışlıkların düzeltilmesi yoluna başvurulamaz⁴²².

Talep dilekçeleri karşı taraf sayısından bir nüsha fazla olarak talebe konu kararı veren mahkemeye sunulur. Yanlışlığın düzeltilmesi istemli dilekçe mahkemenin uygun görmesi halinde makul bir cevap süresi belirlenerek karşı tarafa tebliğ edilir. Cevap dilekçesi iki nüsha olarak verilir. Bunlardan biri düzeltme talep edene gönderilir⁴²³.

Yanlışlıkların düzeltilmesi kararı veren mahkemeden istenir. Gerek ilk derece mahkemesinin kararları gerek diğer derece mahkemelerinin kararları bu isteme konu edilebilir⁴²⁴. Danıştay, konuya ilişkin bir kararında tazminat miktarına uygulanacak faizin başlangıç tarihinin 19.8.1987 olduğunu ancak mahkeme kararı Danıştay incelemesinden geçtiğinden ve Danıştay tarafından da faiz başlangıç tarihinin açıkça 19.8.1988 olarak belirtildiğinden yanlışlığın düzeltilmesinin Danıştay'dan istenmesi gerektiğine karar vermiştir⁴²⁵.

Yanlışlığın düzeltilmesine karar verilmesi halinde düzeltme esas kararın taraflardan getirtilecek nüshalarının, karar ve dava dosyasındaki karar asıllarının altına yazılır (madde 30/3)⁴²⁶. Ancak ilamda hiç veya yeterince yer bulunmaması halinde düzeltme ilamın arka

⁴²¹ HMK'nin 304. maddesi tashihi talep üzerine veya re'sen yapılabileceğini düzenlemiş ancak talebin yazılı olarak yapılmasını zorunlu kılmamıştır.

⁴²² Akyılmaz vd., 2018: 810.

⁴²³ Ayrıntılı bilgi ve değerlendirme için bkz. 2.5. Numaralı Başlık.

⁴²⁴ Kaplan, 2019: 526; Çağlayan, 2002: 164; Çağlayan, 2018: 407.

⁴²⁵ Dan. 6. D. 1992/2321 E., 1992/3014 K., 28.06.1992 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 18.04.2020).

⁴²⁶ Candan, 2017: 747; Gözübüyük ve Dinçer, 1999: 738.

sayfasına veya ayrı bir kâğıda yapılabilir. Yanlışlığın düzeltilmesi kararlarında 24. maddeye göre tutanak düzenlenmesi ayrıca yapılan düzeltmenin imzalanması ve tasdik edilmesi gerekir⁴²⁷. Şekil şartına uyulmaksızın hüküm fıkrasının üstünün çizilerek el yazısıyla düzeltme yapılması mümkün değildir⁴²⁸.

Yanlışlığın düzeltilmesine dair karar, düzeltmeye konu edilen karardan farklı bir sonuç doğurmadığından her iki kararın esas ve karar numaraları aynıdır. Karar verildikten sonraki bir tarihte yanlışlığın düzeltilmesi durumunda asıl kararla düzeltme kararının karar tarihleri birbirlerinden farklı olacaktır⁴²⁹.

Mahkeme, yapacağı incelemede talebin yanlışlıkların düzeltilmesinin konusu dışında kaldığına veya kararda herhangi bir hata bulunmadığına karar verirse istemi reddeder. Yanlışlıkların düzeltilmesi talepleri harca tabi değildir. İstemin kabulü veya reddi halinde yargılama giderlerine ya da vekâlet ücretine hükmedilmez⁴³⁰.

Yanlışlığın düzeltilmesi talebi hakkında verilen karar taraflara tebliğ edilir. Bu karara karşı kanun yoluna başvurulamaz. Ancak önceki hüküm değiştirilmiş ya da her ne şekilde olursa olsun yeni bir hüküm verilmişse kanun yoluna gidilmesi mümkündür⁴³¹. Genel kabul ve uygulamanın aksi yönünde Danıştay'ın bir kararı bulunmaktadır. Yanlışlığın düzeltilmesi kararının temyizi üzerine Danıştay, asıl kararın değiştirilip değiştirilmediğini tartışmadan düzeltme talebi hakkında verilen kararlara karşı temyize başvurmanın mümkün olmadığını belirterek istemin incelenmeksizin reddine karar vermiştir⁴³².

Yasal şartların bulunmasına rağmen talebin reddedilmesi ihtimalinin de bulunduğu dikkate alındığında yanlışlığın düzeltilmesi müessesesinin kendisinden beklenen faydayı sağlayabilmesi için hem talebin reddi hem de düzeltme kararına karşı kanun yoluna başvurulabilmesi faydalı olacaktır⁴³³.

⁴²⁷Gözübüyük ve Dinçer, 1999: 738.

⁴²⁸Tutumlu, 2013: 235.

⁴²⁹Akyılmaz vd., 2018: 808.

⁴³⁰Kaplan, 2019: 527.

⁴³¹Kaplan, 2019: 527; Akyılmaz vd., 2018: 809; Candan, 2017: 747 vd. Aynı yönde Dan. 9. D., 1987/3901 E. 1989/205 K. 25.1.1989 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 06.11.2018) Dan. 9. D. 1996/2641 E., 1997/4366 K., 24.12.1997 T. <https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 18.04.2020).

⁴³²Dan. 6. D., 2007/4885 E. 2009/6196 K. 27.05.2009 T. <https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 22.10.2018).

⁴³³Ayrıntılı bilgi ve değerlendirme için bkz. 2.6.2.1. Numaralı Başlık.

SONUÇ

İşbu tez çalışmasında mahkeme kararlarının açıklanmasının ve yanlışlıkların düzeltilmesinin Türk hukukundaki yeri, öğretisi ve yargı uygulamalarıyla birlikte ele alınmıştır. Açıklama ve yanlışlıkların düzeltilmesi ile kanun yollarına başvurmaya gerek olmaksızın belli hata, eksiklik ve karışıklıkların giderilmesi mümkündür.

Açıklama, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 29. maddesinde düzenlenmektedir. Bu maddeye göre karar yeterince açık değilse veya birbirine aykırı hüküm fıkraları içeriyorsa taraflardan her biri kararın açıklanmasını ya da aykırılığın giderilmesini isteyebilir.

Kanun koyucu, İYUK'ta tavzih yerine açıklama sözcüğünü kullanmıştır. Açıklamak fiili bir konuyla ilgili gerekli bilgileri vermek, tavzih etmek, bir sözün veya yazının ne anlatmak istediğini belirtmek, yorumlamak gibi anlamlara; tavzih ise vuzuh kökünden gelmekte olup ayan kılmak, konuyu açıklamak, anlaşılır hale getirmek, aydınlatmak anlamlarına gelmektedir. Kanun koyucunun tarihsel geçmişi ve anlam derinliği bulunan ayrıca hukuk dilinde yaygın olarak kullanılan tavzih terimini tercih ederek kavram birliğini koruması kanımızca daha isabetli olurdu.

Açıklama talebinde bulunmanın kanun yollarına başvuruya ilişkin yasal sürelerle herhangi bir etkisi yoktur. İstem, üst derece mahkemesince değil bizzat kararı veren mahkeme tarafından incelenir. Kararın kesinleşmesini erteleyici ve üst mahkemeye aktarıcı etkisi bulunmayan açıklama, dar anlamda kanun yolu değildir. Açıklama (tavzih) müessesesinin kanun yolları başlığı altında düzenlendiği mülga kanunlarda bile açıklamaya dar anlamda kanun yolu işlevi verilmemiştir. Hakkın somutlaştırılması için başvuru her türlü usuli metot geniş anlamda hukuki çare sayıldığından açıklama, geniş anlamda hukuki çare niteliğindedir.

Açıklama ve aykırılığın giderilmesi yoluyla kararın yerine getirilmesi sağlanmaya çalışılır. Açıklama ancak icra edilebilmesi mümkün olan kararlar hakkında istenebilir. Usule ilişkin nihai kararlar cebri icraya konu edilemediğinden bu kararlar hakkında açıklama kurumuna başvurulamaz. Açıklamaya en çok ihtiyaç duyulan hüküm türü eda hükümleridir. Bununla beraber tespit davası ve inşai dava sonucunda verilen kararlar hakkında da açıklama yolu işletilebilir.

Açıklama isteminde bulunmak için kararın tebliğinin veya tebliğ edilmiş sayılmasının beklenmesi zorunluluğu yoktur. Kararı UYAP üzerinden öğrenen ya da elektronik tebligatın tebliğ edilmiş sayılması için dolması gereken yasal süreyi beklemeyen tarafların bu süre içerisinde açıklama talep etmesi mümkündür.

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 29. maddesi Danıştay, bölge idare mahkemesi, idare ve vergi mahkemeleri tarafından verilen kararlar hakkında açıklama istenebileceğini düzenlemektedir. Madde metninde herhangi bir ayırım yapılmadığı için Danıştay'ın gerek ilk derece mahkemesi sıfatıyla gerekse de temyiz mercii sıfatıyla yaptığı yargılamalarda verdiği kararlar hakkında açıklama isteminde bulunulabilmesi mümkündür.

Ara kararından dönmenin mümkün olması, bu kararların yargılamaya son verme özelliğinin bulunmaması nedeniyle ara kararlar hakkında açıklama istenilemez. Bununla beraber idari işlem hakkında dava açılması kural olarak işlemin yürütülmesini kendiliğinden durdurmaz. Davacı taraf, dava konusu işlemin yürütülmesinin durdurulmasını mahkemeden isteyebilir. Yürütmeyi durdurma talebi üzerine verilen kararda belirsizlik ve anlam karışıklıkları bulunabilir. Yürütmeyi durdurma talebinin kabulüne dair kararların, uygulamada sonuçları yönünden nihai kararlar ile aynı etkiye sahip olması nedeniyle bu kararlar hakkında da açıklama istenebileceği kabul edilmelidir.

Kamu hizmetleriyle ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların çözümü konusunda milli veya milletlerarası tahkim yoluna gidilebilmesini mümkün kılan düzenlemeler yapılabilir. Uyuşmazlığın milli tahkim yoluyla çözülmesi halinde taraflardan her biri karara ilişkin belirli bir konunun veya kararın bir bölümünün tavzihini isteyebileceği gibi yargılama sırasında ileri sürülmesine rağmen karara bağlanmamış konularda tamamlayıcı hakem kararı verilmesini isteyebilir. Bununla beraber karardaki maddi hataların talep üzerine veya re'sen düzeltilmesi mümkündür (HMK madde 437). Milletlerarası tahkim usulünde ise taraflar kararın yorumlanmasını veya yargılama sırasında ileri sürülmesine rağmen karara bağlanmamış konularda tamamlayıcı hakem kararı verilmesini isteyebilir. Hakem veya hakem kurulu, karardaki maddî hataları talep üzerine veya re'sen düzeltebilir (4686 Sayılı Kanun madde 14/B).

Sayıştay daireleri veya Temyiz Kurulu tarafından verilen karar müphem (belirsiz) ise taraflar, kararın tavzihini ya da tarafların adı ve soyadı ile sıfatı ve iddiaların sonucuna ilişkin yanlışlıklar ile hüküm fıkrasındaki hesap yanlışlıklarının düzeltilmesini talep edebilir (6085 Sayılı Kanun madde 52/2). Sayıştay Genel Kurulu'nun diğer görevleri yanında içtihatları birleştirme yetkisi de bulunmaktadır. Bu yüzden Sayıştay Genel Kurulu kararları hakkında da tavzih ve yanlışlıkların düzeltilmesi istenebilmesi mümkün olmalıdır.

Anayasa Mahkemesi kararlarındaki anlam karışıklıkları ve hüküm fıkraları arasındaki çelişkiler hakkında Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 82. maddesi çözüm yolu öngörmüştür. Buna göre Mahkemece verilen kararlar hakkında ilgililer, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümleri doğrultusunda hükmün tavzihini ve maddi hataların düzeltilmesini

isteyebilir. Madde metni “mahkemece verilen kararlar” ifadesini kullanarak Yüksek Mahkeme’nin hangi sıfatla görev yaptığına ya da usulle karar verdiğiine ilişkin bir ayırım gözetmemiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na yapılan atıf sebebiyle Anayasa Mahkemesi kararının yeterince açık olmaması, icrasında tereddüt uyandırması ya da birbirine aykırı fıkralar içermesi hallerinde tavzih yoluna; kararda yazı, hesap ve benzeri hataların bulunması halinde tashih yoluna başvurulabilir.

Açıklamanın konusunu hüküm fıkrası oluşturur. Gerekçenin açıklanması istenemez. Ancak gerekçeyle hüküm fıkrasının çelişmesi durumunda çelişkinin giderilmesi için açıklama yoluna başvurulabilir.

Açıklama sebepleri, kararın yeterince açık olmaması veya birbirine aykırı hüküm fıkraları içermesiyle sınırlıdır. Bununla beraber Yargıtay, taşınmazın ifrazı gibi sonradan ortaya çıkan sebeplerle kararın yerine getirilmesinin mümkün olmadığı durumlarda tavzih (açıklama) yolunun işletilebileceğine hükmetmektedir.

Açıklama talep etme yetkisi münhasıran davanın taraflarına aittir. Taraflar bu yetkilerini bizzat kullanabilecekleri gibi vekil aracılığıyla da kullanabilirler. Taraf sıfatı bulunmayan fer’i müdahilin ancak yanında katıldığı tarafla birlikte açıklama talep etmesi mümkün iken asli müdahil, asli müdahale davasında tek başına açıklama isteminde bulunabilir. Üçüncü kişilerin açıklama yoluna başvurmaları mümkün değildir. Kararın yerine getirilmesi safhasında görevli olan tapu memuru veya icra müdürü gibi kamu görevlileri ne kararı açıklayabilir ne de açıklama talebiyle mahkemeye başvurabilir. Görev ve yetkileri, kararın yerine getirilmesine engel olan hususları taraflara bildirmekle sınırlıdır.

Mahkemenin kendiliğinden açıklama kararı vermesi mümkün değildir. Kanun yolu başvuruları çerçevesinde üst derece mahkemesince verilen kararda anlam kapalılıkları ve çelişik hüküm fıkraları bulunması halinde ilk derece mahkemesinin açıklama talebinde bulunmaları için taraflara süre vermesi kanımızca mümkün olmalıdır.

Tarafların açıklama talep edebilmeleri için bu yola başvurmakta korunmaya değer hukuki menfaatlerinin bulunması gerekir. Açıklama istemine konu edilen karar yeterince açıksa yahut karar yerine getirilmişse açıklama isteminde bulunulamaz. Bununla beraber kanun yollarına başvurma imkânının bulunması açıklama talebinin reddini gerektirmez.

Kararın yerine getirilmesine kadar açıklama talep edilebilir (İYUK madde 29/5). Hukuk Muhakemeleri Kanunu bu süreyi icranın tamamlanmasına kadar olarak düzenlemiştir (madde 305/1). Hükümün icrasına başlandıktan fakat icrası tamamlanmadan önce de açıklamayı gerektiren durumlar ortaya çıkabileceği için kanımızca süre yönünden HMK’deki

ifade biçimi daha doğrudur. İdari Yargılama Usulü Kanunu'ndaki düzenleme “kararın yerine getirilmesi tamamlanıncaya kadar” şeklinde anlaşılıp uygulanmalıdır.

Açıklama, dilekçeyle talep edilir. Ancak aynı dilekçeyle açıklama talebinin yanında inceleme usulü veya mercii farklı yasa yollarına başvurulamaz. Dilekçenin doğru anlaşılması için başta açıklama sebepleri olmak üzere belli unsurları barındırması gerekir. Mahkeme, dilekçede gösterilen veya re'sen tespit edilen sebeplerle açıklama kararı verebilir.

Açıklama talebinde bulunmak harca tabi değilse de talebin incelenmesi sürecinde oluşacak giderler için uygun bir miktarda avans alınabilir. Talebin reddi veya kabulü halinde vekâlet ücretine hükmedilmemektedir.

Açıklama, kararı veren mahkemeden talep edilir. Açıklama istemine konu edilen kararlar hukuki ve fiili irtibatı en yüksek olan mahkeme, kararı veren mahkeme olduğu için açıklamanın kararı veren mahkemeden istenebileceğine ilişkin yasa hükmü yerindedir. Kararı veren hâkimin tayininin çıkması, ölmesi veya emekliye ayrılması gibi sebepler talebin kararı veren mahkeme tarafından incelenmesine engel teşkil etmez.

Açıklama sürecinde talep dilekçesinin karşı tarafa tebliği mahkemenin uygun görmesine bağlıdır. Karşı tarafa cevap ve savunmalarını sunması için imkân tanınmamasının adil yargılanma hakkını ihlal etme ihtimali bulunmaktadır. Bu sebeple açıklama isteminin ayrıca inceleme veya araştırma yapılmasına gerek duyulmadan doğrudan reddedilmesi hali hariç olmak üzere cevaplarını sunabilmesi için dilekçenin karşı tarafa tebliğini zorunlu kılan yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Mahkeme, açıklama sebeplerinin var olduğuna karar verirse talebi kabul eder aksi halde ret kararı verir. Açıklama isteminin kabulü veya reddi kararlarına karşı kanun yoluna gidilip gidilemeyeceğine ilişkin açık bir hüküm yoktur. Öğretideki genel kabule ve Danıştay'ın yerleşmiş uygulamasına göre talep hakkında verilen kararlara karşı kanun yoluna başvurmak mümkün değildir. Ancak açıklama yoluyla önceki hüküm değiştirilmiş veya yeni bir hüküm verilmişse açıklama kararı nihai karar olarak değerlendirilir ve karara karşı kanun yoluna gidilebileceği kabul edilir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda açık hüküm bulunmasa bile tavzih talebi hakkında verilen kararlar kanun yolu başvurularına konu edilebilmektedir. Açıklama istemi hakkındaki kararlara karşı kanun yollarına başvurunun yasak olduğuna ilişkin İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda herhangi bir düzenleme yokken öğretinin ve Danıştay'ın bu konudaki kabul ve yaklaşımları açıklamadan beklenen faydanın yeterince elde edilememesine neden olmaktadır. Açıklama yoluyla hükmün değiştirilememesi için talebin kabulünün nihai karar mahiyetinde olduğu kabul edildiği gibi yasal şartların oluşmasına

rağmen talebin reddedilmesinin mümkün olduğu dikkate alınarak ret kararının da nihai karar olduğunun ve bu karara karşı da kanun yoluna başvurulabileceğinin kabulü isabetli olacaktır.

Açıklamaya ilişkin anlatımlar kural olarak yanlışlıkların düzeltilmesi için de geçerlidir. Ancak yanlışlıkların düzeltilmesi, açıklamaya göre daha basit nitelikteki hata ve aykırılıkları konu aldığından kanun sistematığı bakımından önce yanlışlıkların düzeltilmesinin ardından açıklamanın düzenlenmesi daha uygun olurdu.

İki tarafın adı ve soyadıyla sıfatı ve iddiaları sonucuna ilişkin yanlışlıklar ile hüküm fıkrasındaki hesap yanlışlıkları talep üzerine düzeltilebilir. Kanımızca yanlışlıkların düzeltilmesi sebepleri, madde metninde açıkça belirtilenlerle sınırlı tutulmamalı, kararda yer alan ve rahatlıkla anlaşılabilir maddi hatalar bu yolla düzeltilebilmelidir.

Yanlışlıkların düzeltilmesini talep etme yetkisi davanın taraflarına aittir. Ancak rahatça fark edilebilmesi mümkün hatalar yanlışlıkların düzeltilmesine konu edildiğinden mahkemenin re'sen bu yolu işletebilmesine imkân sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılması gerekir. Mahkemenin, düzeltilmesi düşünülen hususları taraflara yazılı olarak bildirerek görüş ve açıklamalarını yazılı olarak yapmaları için süre ve imkân tanınması ve tarafların görüş bildirmeleri veya verilen sürenin dolmasıyla karar verilebilmesi yerinde olacaktır.

Kararın kesinleşmesi maddi hataların düzeltilmesine engel olmadığı gibi kararın yerine getirilmesinin tamamlanmasıyla sınırlı olmaksızın her zaman yanlışlıkların düzeltilmesi yoluna gidilebilir. Talep kabul edildiği takdirde düzeltme, ilamın altına yazılır.

Karara karşı başvurulabilecek kanun yolu bulunmadığı durumlarda yargı organları karardaki çeşitli eksiklikleri kimi zaman hukuka aykırı bir biçimde açıklama (tavzih) veya yanlışlıkların düzeltilmesi (tashih) yoluyla gidermeye çalışmaktadır. Anayasa Mahkemesi kararları da dâhil olmak üzere yüksek mahkemelerin çeşitli kararlarında bu yöntemle başvurdukları görülmektedir. Kararın sınırlı sebeplerle yeniden gözden geçirilmesine imkân tanıyan karar düzeltme yolunun Türk hukuk sistemine tekrardan dâhil edilmesi bu sorunun çözümüne yardımcı olacaktır.

Açıklama ve yanlışlıkların düzeltilmesi hukuki çareleri, öğretisi ve yargı uygulamalarıyla birlikte ele alınmış ve yapılması faydalı olacağı düşünülen çeşitli değişikliklere yer vermeye çalışılmıştır. Yapılabilecek değişikliklere katkı sağlamak için çalışma neticesinde varılan sonuçlar çerçevesinde İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 29. ve 30. maddeleri aşağıda yeniden ele alınmıştır:

Yanlışlıkların düzeltilmesi:

Madde 29 – 1. Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerince verilen kararlarda bulunan isim, sıfat ve hüküm fıkrasındaki hesap yanlışlıkları gibi açık hataların

düzeltilmesi istenebilir. Düzeltmesi düşünölen hususların taraflara yazılı olarak bildirilerek göröş ve açıklamalarını yazılı olarak yapmaları için süre verilmesi ve tarafların göröş bildirmeleri veya verilen sürenin dolmasıyla re'sen düzeltme kararı verilmesi hali saklıdır.

2. Yanlışığın düzeltilmesi dilekçesi karşı taraf sayısından bir nüsha fazla verilir.
3. Kararı veren ilk derece mahkemesi, istinaf veya temyiz mercii talebi inceler. İstem ayrıca inceleme veya araştırma yapılmasına gerek duyulmadan doğrudan reddedilmesi hali saklı kalmak üzere dilekçenin bir örneğini belirleyeceği süre içinde cevap vermek üzere karşı tarafa tebliğ eder, cevap iki nüsha olarak verilir. Bunlardan birini yanlışığın düzeltilmesini isteyen tarafa gönderir.
4. Görevli mahkeme veya dairesinin kararı, taraflara tebliğ olunur. Bu karara karşı genel hükümlere göre kanun yoluna başvurulabilir.
5. Yanlışıkların düzeltilmesine karar verilirse, düzeltme ilamın altına yazılır.

Tavzih:

Madde 30 – 1. Mahkemece verilen kararlar yeterince açık değilse, birbirine aykırı hüküm fıkraları içeriyorsa ya da icrasında tereddüt oluşuyorsa taraflardan her biri kararın tavzihini isteyebilir.

2. 29 uncu maddenin son fıkrası dışında kalan hükümleri, tavzih talebi hakkında da uygulanır.
3. Tavzih, kararın yerine getirilmesi tamamlanıncaya kadar istenebilir.

KAYNAKÇA

- Aday, N. (1997). *Avukatlık Hukukunun Genel Esasları*. Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.
- Akalın, Ş. H. (hızl.). (2011). *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Akıncı, Z. (2016). *Milletlerarası Tahkim*. Vedat Kitapçılık, İstanbul.
- Akil, C. (2010). *İstinaf Kavramı*. Yetkin Yayınları, Ankara.
- Akkaya, T. (2015). “Hükmün Tashihi Yoluyla Onama veya Bozma Kararının Kaldırılması ve Değiştirilmesi”. *Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi*, 11(32): 91-112.
- Aksoy, M., Geçgel, B. ve Öz, Y. (2018). *Sayıştay Hesap Yargısı*. T.C. Sayıştay Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Akyılmaz, B., Sezginer, M. ve Kaya, C. (2018). *Türk İdari Yargılama Hukuku*. Savaş Yayınevi, Ankara.
- Arslan, R. (1977). *Medeni Usul Hukukunda Yargılanmanın Yenilenmesi (İadei Muhakeme)*. Turhan Kitabevi, Ankara.
- Arslan, R., Yılmaz, E. ve Taşpınar Ayvaz, S. (2017). *Medeni Usul Hukuku*. Yetkin Yayınları, Ankara.
- Aslan, Z. (ed.). (2019). *Açıklamalı ve İçtihatlı İdari Yargılama Usulü Kanunu Vergi Yargılaması İle Birlikte*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Artuk, M. E., Gökçen, A., Alşahin, M. E. ve Çakır, K. (2020). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Adalet Yayınevi, Ankara.
- Aşçıoğlu, Ç. (2003). “Yargıda Gerekçe Sorunu”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 15(48): 109-116.
- Atay, E. E. (2018). “Yargı Kararlarının Gerekçelendirilmesi ve İdari Yargıdaki Uygulaması”. *Danıştay Dergisi*, 147:7-32.
- Aydın, V. (Yayın yılı yok). Yayınlanmamış Ders Notları.
- Belgesay, M. R. (Yayın yılı yok). *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt 1*. İstanbul Üniversitesi Yayınları- Güven Basımevi, İstanbul.
- Berberoğlu Yenipınar, F. (2018). *Hükmün Tashihi- Tavzihi*. Legal Yayıncılık, İstanbul.
- Biniş, M. (2012). *Türk Vergi Hukukunda Vergi Hataları ve Sonuçları*. Adalet Yayınevi, Ankara.
- Can, S. (2007). Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nın Türkçesi Üzerine. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 20(70): 317-325.
- Candan, T. (2017). *Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu*. Yetkin Yayınları, Ankara.

- Cudi, İ. (2006). Parlatır, İ. (hızl.), Tezcan Aksu, B. (hızl.), Tufar, N. (hızl.). *Lügat-ı Cudi*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Çağlayan, R. (2002). *İdari Yargıda Kanun Yolları (Kararlara Karşı Başvuru Yolları)*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Çağlayan, R. (2018). *İdarî Yargılama Hukuku*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Çetin, O. (2007). *Hak Arama Hürriyeti*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Çubukgil, O. (ed.). (1965). *Ankara Barosu Dergisi*, 22(4): 512.
- Demirbaş, T. (2019). *İnfaz Hukuku*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Devellioğlu, F. (1996). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Erdem, M. (2001). *Medeni Usul Hukukunda Hükümlerin Tavzihi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erdinç, B. (2013). *İdari İşlem Kuramında "Yokluk"*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erdoğan, M. (2011). *Anayasa Hukuku*. Orion Kitabevi, Ankara.
- Erkut, C. (1988). "İdare Hukukunda Yokluk Teorisi". *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, 9(1-3): 69-91.
- Ersöz, A. K. (2017). "İdari Yargılama Hukukunda Mahkeme Kararlarının Açıklanması". *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25(2): 43-63.
- Gençay Karabulut, Ş. (2004). "Fransa'da İdari İstinaf Mahkemelerinin Kararlarına Karşı Temyiz Başvurusu ve İncelenmesi". *Danıştay Dergisi*, 34(107): 9-72.
- Gözler, K. (2010). *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*. Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- Gözübüyük, A.Ş. (2013). *Anayasa Hukuku*. Turhan Kitabevi, Ankara.
- Gözübüyük, A.Ş. ve Dinçer, G. (1999). *İdari Yargılama Usulü*. Turhan Kitabevi, Ankara.
- Gözübüyük, A.Ş. ve Tan, T. (2017). *İdare Hukuku Cilt 2 İdari Yargılama Hukuku*. Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Hırş, E. (1944). "Pratik Hukukta İlmî İspat ve Tefsir". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(2): 192-199.
- İnceoğlu, S. (2018). *Adil Yargılanma Hakkı Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-4*. Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi, Ankara.
- İyilikli, A. C. (2003). "Medeni Usul Hukukunda Tavzih ve Tashih". *Ankara Barosu Dergisi*, 2: 27-35.

- Karadaş, İ. (2013). *6100 Sayılı HMK'nda Düzenlenen Ulusal (İç) Tahkim*. Adalet Yayınevi, Ankara.
- Kiraz, T. Ö. (2002). "Hükümlerin Tavzihine İlişkin Bazı Tespitler". *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2: 127-154.
- Kup Belge, K. (2019). *İdari Yargı Yönüyle Adil Yargılanma Hakkı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Kuru, B. (2018). *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku*. Yetkin Yayınları, Ankara.
- Kuru, B., Arslan R. ve Yılmaz E. (2014). *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*. Yetkin Yayınları, Ankara.
- Nomer, E. ve Şanlı, C. (2003). *Devletler Hususi Hukuku*. Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.
- Odyakmaz, Z., Kaymak, Ü. ve Ercan, İ. (2019). *İdari Yargı*. On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- Özbay, İ. ve Erdem, M. (2013). "Hakem Kararlarının Tavzihi, Düzeltilmesi ve Tamamlanması (HMK m.437)". *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(2): 45-75.
- Özbey, Ö. (2009). "İdari Yargı Kararlarının Uygulanmamasından Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk". *Ankara Barosu Dergisi*, 67(4): 45-63.
- Özbudun, E. (2009). *Türk Anayasa Hukuku*. Yetkin Yayınları, Ankara.
- Özekes, M. (2000). "Medeni Usul Hukukunda Yok Hüküm ve Etkisiz Hüküm". *Yargıtay Dergisi*, 26(4): 661-699.
- Özekes, M. (2008). *Sorularla Medeni Usul Hukukunda Yeni Kanun Yolu Sistemi (İstinaf ve Temyiz)*. Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara.
- Özer, A. (2010). *Anayasa Hukuku Genel İlkeler*. Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Özkan, A. (2019). *İdari Yargıda İstinaf Müessesesi ve Vergi Uyuşmazlıklarına Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- Özkök, G. (2002). "Hukuki Belirsizlik Problemi Üzerine". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 51(2): 1-18.
- Öztürk, B. (ed.). (2019). *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Pekcanitez, H., Atalay, O. ve Özekes, M. (2018). *Medeni Usul Hukuku*. Vedat Kitapçılık, İstanbul.

- Pekcanitez, H., Atalay, O., Sungurtekin Özkan, M. ve Özekes, M. (2019). İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı. On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- Postacıoğlu, İ. E. (1956). “Türk Hukukunda Hükümlerin Tavzihi”. *Muammer Raşit Seviğ’e Armağan*. İsmail Akgün Matbaası, 295-302.
- Sancakdar, O. (2007). İdari Yargıda “Tek Dilekçe İle Dava Açma” (Karşılaştırmalı Hukukî Analiz). *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(2): 223-269.
- Sencer, R. F. (2013). “Adil Yargılanma Hakkı”. *İzmir Barosu Dergisi*, 78(2): 108-173.
- Sevinçler, B. (2018). *Sayıştayın Anayasal Konumu ve Yargı Fonksiyonu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şeker, H. (2007). “Strazburg Yargı Kararlarında Doğru, Haklı, Yasal ve Makul Gerekçe Biçimleri”. *Ankara Barosu Dergisi*, 65(2): 179-200.
- Tan, İ. (2018). “Adil Yargılanma Hakkı ve Adil Yargılanma Hakkının İhlali Halinde Gidilebilecek Yasal Yollar”. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(2): 115-159.
- Tanrıver, S. (1996). *İlamlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi*. Yetkin Yayınları, Ankara.
- Tanrıver, S. (2004). “Hukuk Yargısı (Medenî Yargı) Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 17(53): 191-215.
- Tanrıver, S. (2018). *Medenî Usûl Hukuku*. Yetkin Yayınları, Ankara.
- Tayfur, A. F. (2011). *Vergi Hataları ve Düzeltme Yolları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tercan, E. (2006). *Medenî Usul Hukukunda (Kesin Sürelerin Kaçırılması Halinde) Eski Hale Getirme*. Yetkin Yayınları, Ankara.
- Tosun, M. ve Tan, E. (2015). “İdari Yargıda Davaya Müdahale (Uygulama ve Teori Açısından İnceleme)”. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 5: 827-877.
- Tutumlu, M. A. (2013). *Hükümün Açıklanması ve Düzeltilmesi (Tavzih ve Tashihi)*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Uler, Y. (1970). *İdari Yargıda İptal Kararlarının Sonuçları*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Uyanık, S. (2016). *Medenî Usûl Hukukunda Hükümün Tavzihi ve Tashihi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Üstün, G. (2018). *2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda Bağlantılı Davalar ve Aynı Dilekçeyle Dava Açılabilir Haller*. On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.

- Yasin, M. (2011). “İdari Yargılama Usulünde Davaya Müdahale”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 69(1-2): 439-451.
- Yenisey, F. (ed.). (2018). *Ceza Muhakemesi Hukuku Başvuru Kitabı*. Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara.
- Yenisey, F. ve Nuhoğlu, A. (2019). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yeşil, U. (2016). *Türk Yargı Sisteminde Görev ve Hüküm Uyuşmazlıklarının Çözüm Usulü*. Uyuşmazlık Mahkemesi Yayınları, Ankara.
- Yılmaz, E. (2013). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*. Yetkin Yayınları, Ankara.
- Yılmaz, H. (1990). “Hükümlerin Tavzihi”. *Adalet Dergisi*, 81(4): 100-106.
- Yılmaz, H. (2007). “Medeni Usul Hukukunda Hükümlerin Tavzihi (Açıklanması)”. *Terazi Aylık Hukuk Dergisi*, 2(14): 39-51.
- Yılmaz Özel, N. (2016). *Adil Yargılanma Hakkı Kriterlerinin Türk İdari Yargılama Hukuku Açısından Muhtemel ve Gerçekleşen Etkileri*. On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- Yurtcan, E. (2018). *Ceza Avukatının El Kitabı*. Adalet Yayınevi, Ankara.

İnternet Kaynakları

Albayrak, H., "Tahkimde Kanun Yolları".

<http://hakanalbayrak.blogspot.com/2008/05/tahkimde-kanun-yollari.html> (erişim tarihi: 02.01.2020).

Pekcanitez, H., Atalay, O. ve Özekes, M., “Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifinin (2020) Değerlendirilmesi”. <https://blog.lexpera.com.tr/hmk-ile-bazi-kanunlarda-degisiklik-yapilmasina-dair-kanun-teklifinin-2020-degerlendirilmesi/> (erişim tarihi: 04.04.2020).

Yasin, M., “İdari Yargıda Bağlantılı Davalar”. <http://www.e-akademi.org/incele.asp?konu=%DDAR%DD%20YARGIDA%20BA%D0LANTILI%20DAVALAR&kimlik=-1715152877&url=makaleler/myasin-2.htm> (erişim tarihi: 02.02.2020).

<https://www.lexpera.com.tr/> (erişim tarihi: 19.11.2018).

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 24.04.2020).

<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/> (erişim tarihi: 13.04.2020).

<http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb/> (erişim tarihi: 10.04.2020).

<https://www.kanunum.com/> (erişim tarihi: 17.05.2020).

<https://www.sayistay.gov.tr/tr/kararlar/tkk/> (erişim tarihi: 21.04.2020).

<https://www.resmigazete.gov.tr/> (erişim tarihi: 21.04.2020).

<http://www.uyusmazlik.gov.tr/uyusmazlik-mahkemesi-kararlari> (erişim tarihi: 03.05.2020).

<http://www.abgm.adalet.gov.tr/yayinlar/belgeler/e->

[kutuphane/CezaMuhakemesindeIstinafElKitabi.pdf](http://www.abgm.adalet.gov.tr/yayinlar/belgeler/e-kutuphane/CezaMuhakemesindeIstinafElKitabi.pdf) (erişim tarihi: 07.05.2020).

<http://cdn.istanbul.edu.tr/statics/idarehukuku-hukuk.istanbul.edu.tr/wp->

[content/uploads/2015/04/17-nisan.pdf](http://cdn.istanbul.edu.tr/statics/idarehukuku-hukuk.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2015/04/17-nisan.pdf) (erişim tarihi: 16.05.2020).

https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf (erişim tarihi: 03.06.2020).

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/> (erişim tarihi: 13.06.2020).

<http://www.sozluk.adalet.gov.tr/tavzih> (erişim tarihi: 21.05.2020).

EK 1- Mahkeme Kararında Bulunması Gereken Unsurlar⁴³⁴

1086 Sayılı (Mülga) HUMK	2577 Sayılı İYUK	5271 Sayılı CMK	6100 Sayılı HMK
Madde 388 – (Değişik: 26/2/1985 - 3156/16 md.) Karar aşağıdaki hususları kapsar: 1. Kararı veren mahkeme ile hakim veya hakimlerin ve tutanak katibinin ad ve soyadları ve sicil numaraları, mahkeme çeşitli sıfatlarla görev yapıyorsa kararın hangi sıfatla verildiği, 2. Tarafların ve davaya katılanların kimlikleri ile varsa kanuni temsilci ve vekillerinin ad ve soyadları ile adresleri, 3. İki tarafın iddia ve savunmalarının özeti, anlaşlıkları ve anlaşamadıkları hususlar, ihtilafli konular hakkında toplanan deliller, delillerin tartışması ret ve üstün tutma sebepleri, sabit görülen vakialarda bunlardan çıkarılan sonuç ve hukuki sebep, 4. Hüküm sonucu ile varsa kanun yolu ve süresi, 5. Kararın verildiği tarih ve hakim veya hakimlerin ve tutanak katibinin imzaları, Hüküm sonucu kısmında, gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin, istek sonuçlarından her biri hakkında verilen hükümle taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, mümkünse sıra numarası altında birer birer, açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gereklidir. Madde 389 – Verilen karar ile iki tarafa tahmil ve bahşedilen vazife	Kararlarda bulunacak hususlar: Madde 24 – Kararlarda: a) Tarafların ve varsa vekillerinin veya temsilcilerinin ad ve soyadları yahut unvanları ve adresleri, b) Davacının ileri sürdüğü olayların ve dayandığı hukuki sebeplerin özeti istem sonucu ile davalının savunmasının özeti, c) (Değişik: 10/6/1994-4001/11 md.) Danıştayda görülen davalarda tetkik hakimi ve savcının ad ve soyadları ile düşünceleri, d) Duruşmalı davalarda duruşma yapıp yapılmadığı, yapılmış ise hazır bulunan taraflar ve vekil veya temsilcilerinin ad ve soyadları, e) Kararın dayandığı hukuki sebepler ile gerekçesi ve hüküm:tazminat davalarında hükmedilen tazminatın miktarı, f) Yargılama giderleri ve hangi tarafa yükletildiği, g) Kararın tarihi ve oybirliği ile mi, oyçokluğu ile mi verildiği, h) Kararı veren mahkeme başkan ve üyelerinin veya hakiminin ad ve soyadları ve imzaları ve varsa karşı oyları, ı) Kararı veren dairenin veya mahkemenin adı ve dosyanın esas ve karar numarası, Belirtilir.	Hükümün gerekçesi ve hüküm fıkrasının içereceği hususlar Madde 232 – (1) Hükümün başına, "Türk Milleti adına" verildiği yazılır. (2) Hükümün başında; a) Hükümü veren mahkemenin adı, b) Hükümü veren mahkeme başkanının ve üyelerinin veya hâkimin, Cumhuriyet savcısının ve zabıt kâtibinin, katılanın, mağdurun, vekilinin, kanunî temsilcisinin ve müdafinin adı ve soyadı ile sanığın açık kimliği, c) Beraat kararı dışında, suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi, d) Sanığın gözaltında veya tutuklu kaldığı tarih ve süre ile halen tutuklu olup olmadığı, Yazılır. (3) Hükümün gerekçesi ve varsa karşı oy gerekçesi, tümüyle tutanağa geçirilmemişse açıklanmasından itibaren en geç onbeş gün içinde dava dosyasına konulur. ⁽⁴⁾ (4) Karar ve hükümler bunlara katılan hâkimler tarafından imzalanır. (5) (Değişik: 24/11/2016-6763/31 md.) Hüküm sonucu tefhim edildikten sonra gerekçeli karar imzalanmadan hâkim ölür veya herhangi bir sebeple kararı imzalayamayacak hâle düşerse, yeni hâkim, tefhim edilen hükme uygun olarak gerekçeli kararı bizzat yazarak imzalar. Toplu mahkemelerde böyle bir durumun gerçekleşmesi hâlinde, hüküm diğer hâkimler tarafından imzalanır ve başkan veya en kıdemli hâkim tarafından, hüküm altına diğer hâkimin imza edememesinin sebebi yazılarak imza olunur. (6) Hüküm fıkrasında, 223 üncü maddeye göre verilen kararın ne olduğunun, uygulanan kanun	Hükümün kapsamı Madde 297- (1) Hüküm "Türk Milleti Adına" verilir ve bu ibareden sonra aşağıdaki hususları kapsar: a) Hükümü veren mahkeme ile hâkim veya hâkimlerin ve zabıt kâtibinin ad ve soyadları ile sicil numaraları, mahkeme çeşitli sıfatlarla görev yapıyorsa hükümün hangi sıfatla verildiğini. b) Tarafların ve davaya katılanların kimlikleri ile Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, varsa kanuni temsilci ve vekillerinin ad ve soyadları ile adreslerini. c) Tarafların iddia ve savunmalarının özeti, anlaşlıkları ve anlaşamadıkları hususları, çekişmeli vakıalar hakkında toplanan delilleri, delillerin tartışılması ve değerlendirilmesini, sabit görülen vakıalarla bunlardan çıkarılan sonuç ve hukuki sebepleri. ç) Hüküm sonucu, yargılama giderleri ile taraflardan alınan avansın harcanmayan kısmının iadesi, varsa kanun yolları ve süresini. d) Hükümün verildiği tarih ve hâkim veya hâkimlerin ve zabıt kâtibinin imzalarını. e) Gerekçeli kararın yazıldığı tarihi. (2) Hükümün sonuç kısmında, gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin, taleplerden her biri hakkında verilen hükümle, taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, sıra numarası altında; açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gereklidir.

⁴³⁴ EK 1 ve EK 2'deki tabloların oluşturulmasında Dr. Öğr. Üyesi Vahdettin Aydın'a ait yayımlanmamış ders notlarından yararlanılmıştır.

ve haklar şüphe ve tereddüdü mucip olmayacak surette gayet sarih ve açık yazılmalıdır.		maddelerinin, verilen ceza miktarının, kanun yollarına başvurma ve tazminat isteme olanağının bulunup bulunmadığının, başvuru olanağı varsa süresi ve merciinin tereddüde yer vermeyecek şekilde açıkça gösterilmesi gerekir. (7) Hükümlerin nüshaları ve özetleri mahkeme başkanı veya hâkim ile zabıt kâtabi tarafından imzalanır ve mühürlenir.	
		Hüküm gerekçesinde gösterilmesi gereken hususlar Madde 230 – (1) Mahkûmiyet hükmünün gerekçesinde aşağıdaki hususlar gösterilir: a) İddia ve savunmada ileri sürülen görüşler. b) Delillerin tartışılması ve değerlendirilmesi, hükme esas alınan ve reddedilen delillerin belirtilmesi; bu kapsamda dosya içerisinde bulunan ve hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin ayrıca ve açıkça gösterilmesi. c) Ulaşılan kanaat, sanığın suç oluşturduğu sabit görülen fiili ve bunun nitelendirilmesi; bu hususta ileri sürülen istemleri de dikkate alarak, Türk Ceza Kanununun 61 ve 62 nci maddelerinde belirlenen sıra ve esaslara göre cezanın belirlenmesi; yine aynı Kanunun 53 ve devamı maddelerine göre, cezaya mahkûmiyet yerine veya cezanın yanı sıra uygulanacak güvenlik tedbirinin belirlenmesi. d) Cezanın ertelenmesine, hapis cezasının adli para cezasına veya tedbirlerden birine çevrilmesine veya ek güvenlik tedbirlerinin uygulanmasına veya bu hususlara ilişkin istemlerin kabul veya reddine ait dayanaklar. (2) Beraat hükmünün gerekçesinde, 223 üncü maddenin ikinci fıkrasında belirtilen hallerden hangisine dayanıldığı gösterilmesi gerekir. (3) Ceza verilmesine yer olmadığına dair kararın gerekçesinde, 223 üncü	Hüküm, hükmün verilmesi ve tefhimi Madde 294- (1) Mahkeme, usule veya esasa ilişkin bir nihai kararla davayı sona erdirir. Yargılama sonunda uyuşmazlığın esası hakkında verilen nihai karar, hükümdür. (2) Hüküm, yargılamanın sona erdiği duruşmada verilir ve tefhim olunur. (3) Hükümün tefhimi, her hâlde hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilerek okunması suretiyle olur. (4) Zorunlu nedenlerle sadece hüküm sonucunun tefhim edildiği hâllerde, gerekçeli kararın tefhim tarihinden başlayarak bir ay içinde yazılması gerekir. (5) Hükümün tefhimini, duruşmada bulunanlar ayakta dinler. (6) Hükme ilişkin hususlar, niteliğine aykırı düşmedikçe, usule ilişkin nihai kararlar hakkında da uygulanır.

		maddenin üçüncü ve dördüncü fıkralarında belirtilen hallerden hangisine dayanıldığının gösterilmesi gerekir. (4) Yukarıdaki fıkralarda belirtilen hükümlerin dışında başka bir karar veya hükmün verilmesi hâlinde bunun nedenleri gerekçede gösterilir.	

EK 2- Açıklama ve Yanlışlıkların Düzeltilmesi

1086 Sayılı (Mülga) HUMK	521 Sayılı (Mülga) Danıştay Kanunu	2577 Sayılı İYUK	6100 Sayılı HMK	5275 Sayılı CGTİHK ⁴³⁵
Madde 459 – İki tarafın isim ve sıfat ve neticeci iddialarına mütaallik hatalar ve esas hükümdeki hesap hataları kendilerinin istimaandan sonra mahkeme tarafından tashih olunur. Tashih olunan cihet hüküm zirine yazılır.	Yanlışlıkların düzeltilmesi Madde 102 — İki tarafın adı ve soyadı ile sıfatı ve iddiaları sonucuna ilişkin yanlışlıklar ile hüküm fıkrasındaki hesap yanlışlıklarının düzeltilmesi de istenebilir. Yukarıki maddenin son fıkrası dışında kalan hükümleri, bu istekler hakkında da uygulanır. Yanlışlıkların düzeltilmesine karar verilirse keyfiyet ilâmın altına yazılır.	Yanlışlıkların düzeltilmesi: Madde 30 – 1. İki tarafın adı ve soyadı ile sıfatı ve iddiaları sonucuna ilişkin yanlışlıklar ile hüküm fıkrasındaki hesap yanlışlıklarının düzeltilmesi de istenebilir. 2. 29 uncu maddenin son fıkrası dışında kalan hükümleri, bu istekler hakkında da uygulanır. 3. Yanlışlıkların düzeltilmesine karar verilirse, düzeltme ilâmın altına yazılır.	Hükümün tashih Madde 304- (1) Hükümdeki yazı ve hesap hataları ile diğer benzeri açık hatalar, mahkemece resen veya taraflardan birinin talebi üzerine düzeltilebilir. Hüküm tebliğ edilmişse hâkim, tarafları dinlemeden hatayı düzeltemez. Davet üzerine taraflar gelmezse, dosya üzerinde inceleme yapılarak karar verilebilir. (2) Tashih kararı verildiği takdirde, düzeltilen hususlarla ilgili karar, mahkemede bulunan nüshalar ile verilmiş olan suretlerin altına veya bunlara eklenecek ayrı bir kâğıda yazılır, imzalanır ve mühürlenir.	
Hükümlerin Tavzihi Madde 455 – Hüküm müphem ve gayrivazih olur veya mütenakız fıkraları ihtiva ederse icrasına kadar iki taraftan her biri iphamın tavzihini ve tenakuzun refini isteyebilir.	Tavzih Madde 101- Dâva daireleri veya Dâva Daireleri Kurulundan verilen kararlar müphem ise yahut birbirine aykırı hüküm fıkralarını taşıyorsa, taraflardan her biri kararın tavzihini veya aykırılığın kaldırılmasını isteyebilir. Tavzih dilekçeleri karşı taraf sayısından bir nüsha fazlası ile verilir. Kararı vermiş olan dâva dairesi veya kurul, işi inceler ve lüzum görürse dilekçenin bir nüshasını, tâyin edeceği süre içinde cevap vermek üzere,	Açıklama: Madde 29 – 1. Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerince verilen kararlar yeterince açık değilse, yahut birbirine aykırı hüküm fıkralarını taşıyorsa, taraflardan her biri kararın açıklanmasını veya aykırılığın giderilmesini isteyebilir. 2. Açıklama dilekçeleri karşı taraf sayısından bir nüsha fazla verilir. 3. Kararı vermiş olan daire veya mahkeme işi inceler ve gerek görürse dilekçenin bir	Hükümün tavzihi Madde 305- (1) Hüküm yeterince açık değilse veya icrasında tereddüt uyandırıyor yahut birbirine aykırı fıkralar içeriyorsa, icrası tamamlanuncaya kadar taraflardan her biri hükümün açıklanmasını veya tereddüt ya da aykırılığın giderilmesini isteyebilir. (2) Hüküm fıkrasında taraflara tanınan haklar ve yüklenen borçlar, tavzih yolu ile sınırlandırılmaz, genişletilemez ve değiştirilemez.	Mahkûmiyet hükmünün yorumunda veya çektirilecek cezanın hesabında duraksama Madde 98- (1) a) Mahkûmiyet hükmünün yorumunda duraksama olursa veya sonradan yürürlüğe giren kanun hükmünün Türk Ceza Kanununun 7 nci maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerekirse, hükmü veren mahkemeden, b) Çektirilecek cezanın hesabında duraksama olursa ya da cezanın kısmen veya tamamen yerine getirilip getirilemeyeceği ileri

⁴³⁵ Ceza mahkemesi kararlarındaki yanlışlıkların düzeltilmesi için usul yasalarında kanun yolları haricinde herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bununla birlikte hükmün değiştirilmemesi kaydıyla karardaki çeşitli hataların düzeltilebileceği kabul edilmektedir. Ayrıntılı bilgi ve değerlendirme için bkz. 2.1.5.2. Numaralı Başlık.

	diğer tarafa tebliğ eder. Cevap iki nüsha olarak verilir. Bunlardan birisi, tavzih veya aykırılığın kaldırılmasını isteyen tarafa gönderilir. Görevli daire veya kurulun bu husustaki kararı, taraflara tebliğ olunur. Tavzih veya aykırılığın kaldırılması, kararın yerine getirilmesine kadar istenebilir.	örneğini, belirleyeceği süre içinde cevap vermek üzere, karşı tarafa tebliğ eder, cevap iki nüsha olarak verilir. Bunlardan biri, açıklama veya aykırılığın kaldırılmasını isteyen tarafa gönderilir. 4. Görevli daire veya mahkemenin bu husustaki kararı, taraflara tebliğ olunur. 5. Açıklama veya aykırılığın kaldırılması, kararın yerine getirilmesine kadar istenebilir.		sürülürse, infaz hâkimliğinden, duraksamanın giderilmesi veya yerine getirilecek cezanın belirlenmesi için karar istenir. (2) Birinci fıkra uyarınca yapılan başvurular cezanın infazını ertelemez. Ancak, mahkeme veya infaz hâkimliği olayın özelliğine göre infazın ertelenmesine veya durdurulmasına karar verebilir.
Madde 456 – Tavzih talebi hüküm veren mahkemeye iki nüsha olarak ita edilecek arzuhal ile vakı olur. Mahkeme arzuhalin bir nüshasını diğer tarafa tebliğ ettirerek tahriren cevap vermesi için münasip bir mühlet tayin eder. Cevap da iki nüsha olarak verilip biri tavzih veya refi talebinde bulunan tarafa tebliğ olunur. Madde 457– Mahkeme cevap verilmemiş olsa bile evrak üzerine tavzihan karar ittihaz eder. Ancak lüzum görürse iki tarafın şifahi izahatını istima etmek üzere celp ve davetine karar verebilir. Madde 458 – (Değişik: 13/12/1934 - 2606/1 md.) Mahkeme hükmün tavzihi ve tenakuzun refi lazım olduğuna karar verirse icabı hale göre hükmü tavzih ve tenakuzu izale eder. 448 ve 451 inci maddeler ahkamı, hükümlerin tavzihi ve tenakuzun refi hakkında muteberdir.			Tavzih talebi ve usulü Madde 306- (1) Tavzih, dilekçeye tarafların sayısı kadar nüsha eklenmek suretiyle hükmü veren mahkemeden istenebilir. Dilekçenin bir nüshası, cevap süresi mahkemece belirlenerek karşı tarafa tebliğ edilir. Cevap, tavzih talebinde bulunan tarafa tebliğ olunur. (2) Mahkeme, cevap verilmemiş olsa bile dosya üzerinde inceleme yaparak karar verir; ancak gerekli görürse iki tarafı sözlü açıklamalarını yapabilmeleri için davet edebilir. (3) Mahkeme tavzih talebini yerinde gördüğü takdirde 304 üncü madde uyarınca işlem yapar.	

			Hakem kararının tavrı, düzeltilmesi ve tamamlanması Madde 437- (1) Evvelce daha farklı bir süre öngörülmemişse, taraflardan her biri, hakem kararının kendisine bildirilmesinden itibaren iki hafta içinde, karşı tarafa da bilgi vermek kaydıyla, hakem veya hakem kuruluna başvurarak; a) Hakem kararında bulunan hesap, yazı ve benzeri maddi hataların düzeltilmesini, b) Karara ilişkin belirli bir konunun veya kararın bir bölümünün tavrını, isteyebilir. (2) Karşı tarafın görüşünü alan hakem veya hakem kurulu, bu talebi haklı bulursa, talep tarihinden itibaren bir ay içinde kararındaki maddi hatayı düzeltir veya kararın tavrını yapar. İcap ederse, bu süre hakem veya hakem kurulunca uzatılabilir. (3) Hakem veya hakem kurulu, karardaki maddi hataları karar tarihini izleyen iki hafta içinde kendiliğinden de düzeltebilir. (4) Taraflardan her biri, hakem kararının kendilerine bildirilmesinden itibaren bir ay içinde, karşı tarafa da bilgi vermek kaydıyla, yargılama sırasında ileri sürülmüş olmasına rağmen karara bağlanmamış konularda tamamlayıcı hakem kararı verilmesini isteyebilir. Hakem veya hakem kurulu, talebi haklı bulursa, tamamlayıcı hakem kararını bir ay içinde verir. İcap ederse, bu süre hakem veya hakem kurulunca en fazla bir ay uzatılabilir. (5) Düzeltme, tavrı ve tamamlama kararları, taraflara bildirilir ve hakem kararının bir parçasını oluşturur.	

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı	ZEYNEL SAYAR
Doğum Yeri – Tarihi	Nusaybin/MARDİN-28.06.1993
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Nusaybin Anadolu Lisesi / MARDİN
Lisans Diploması	Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi (2015)
Tez/ Dönem Projesi Konusu	İdari Yargılama Hukukunda Mahkeme Kararlarının Açıklanması ve Yanlışlıkların Düzeltilmesi
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
BİLİMSEL FAALİYETLER	
Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans (2017- 2020)	
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	Mardin Barosu-Avukatlık Stajı (2015-2016)
Çalıştığı Kurumlar	Sayar Hukuk Bürosu - Antalya Barosu
E-Posta	av.zeynelsayar@gmail.com